

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi asianajajista
annetun lain ja valtion oikeusaputoimistoista annetun lain
6 §:n muuttamisesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi asianajajista annettua ja valtion oikeusaputoimistoista annettua lakia. Tarkoituksena on uudistaa asianajajien kurinpito- ja palkkiorii- ta-asioden käsittelyä. Asianajajien ammatil- lisen valvonnan järjestämistä uudistettaessa otetaan huomioon perustuslain ja julkisuus- lainsäädännön vaikutukset sekä myös Euroo- pan neuvoston vuonna 2000 antama asianajo- toimintaa koskeva suositus.

Esityksessä ehdotetaan, että kurinpitolauta- kunnan nimi muutetaan valvontalautakun- naksi, jolle keskitettäisiin kanteluiden käsit- tely. Valvontamenettelyn voi saattaa vireille asianajajan asiakas, asiakkaan vastapuoli tai muu henkilö, jota asianajajan hoitama asia koskee. Myös Suomen Asianajajaliiton halli- tus voisi saattaa valvontamenettelyn lauta- kunnassa vireille oman valvontatoimintansa yhteydessä ilmi käyneen perusteella. Myös valtioneuvoston oikeuskansleri voi saattaa vi- reille valvontamenettelyn.

Valvontalautakuntaan kuuluisi edelleen yhdeksän jäsentä. Puheenjohtajan ja viiden jäsenen tulisi olla asianajajia ja heidät valitsi- si Asianajajaliiton valtuuskunta. Valvonta- lautakuntaan kuuluisi nykyisen kahden ase- mesta kolme asianajajakuntaan kuulumatonta jäsentä. Valtioneuvosto nimittäisi heidät teh- tävään.

Nykyisistä kurinpidollisista seuraamuksis- ta, jotka ovat huomautus, varoitus, julkinen varoitus ja liitosta erottaminen, poistettaisiin julkinen varoitus ja sen sijaan säädettäisiin mahdollisuus määrätä seuraamusmaksu, joka olisi suuruudeltaan vähintään 500 euroa ja

enintään 15000 euroa.

Asianajajansa palkkioon tyytymätön voi nykyisin vaatia sen alentamista asianajaja- laissa säädetyssä välimiesmenettelyssä. Eh- dotuksen mukaan palkkiorii- ta-asiat käsitel- täisiin lautakunnan jaostossa, jonka puheen- johtajana toimisi tällöin asianajajakuntaan kuulumaton jäsen, ja asiakkaan pyynnöstä palkkion kohtuullisesta määrästä annettaisiin suositus.

Esityksessä ehdotetaan, että asianajajayh- distyksellä olisi velvollisuus pitää erityistä julkista päiväkirjaa valvonta-asioista ja palk- kiorii- ta-asioista. Menettelyn julkisuuden li- säämiseksi ehdotetaan myös, että valvonta- asian ratkaisusta tai palkkiota koskevasta suosituksesta tulisi laatia julkinen ratkai- suseloste. Ratkaisuselosteen olisi sisällettävä muun ohella pääpiirteittäinen selostus siitä, mistä asiassa on kysymys, sekä ratkaisun lopputulos. Palkkiorii- ta-asian osalta päiväkir- jaan tehtäisiin merkintä siitä onko asianajaja noudattanut annettua suositusta.

Lisäksi ehdotetaan, että eläkkeelle siirtyvä asianajaja voisi laissa säädetyin edellytyksin käyttää asianajajan ammattinimikettä myös asianajotoiminnan harjoittamisen päättyessä.

Asianajajista annetun lain muutos edellyt- tää myös asianajajayhdistyksen sääntöjen muuttamista.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voi- maan sopivan siirtymäajan kuluttua hyväk- symisestä ja vahvistamisesta siten, että Suo- men Asianajajaliiton säännöt voidaan muut- ta ennen lain voimaantuloa.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	4
1. Nykytila.....	4
1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
Erottaminen	5
Varoitus	6
Huomautus	6
Asianajajan ammattinimike	8
1.2. Kansainvälinen vertailu	9
Konventiot ja julkilausumat	9
Ruotsi.....	9
Norja.....	10
Tanska	11
Itävalta.....	12
Saksa	13
Alankomaat.....	14
Palkkioriita-asioiden käsittely Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa.....	15
1.3. Nykytilan arviointi.....	15
2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	16
2.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi	16
2.2. Keskeiset ehdotukset	19
3. Esityksen vaikutukset.....	20
3.1. Taloudelliset vaikutukset	20
3.2. Muut vaikutukset.....	20
4. Asian valmistelu	20
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	21
1. Lakiehdotusten perustelut	21
1.1. Laki asianajajista.....	21
1.2. Laki valtion oikeusaputoimistoista	33
2. Voimaantulo	33
3. Säättämisjärjestys	34
LAKIEHDOTUKSET	36
asianajajista annetun lain muuttamisesta	36
valtion oikeusaputoimistoista annetun lain 6 §:n muuttamisesta	41

LIITE	42
RINNAKKAISTEKSTIT	42
asianajajista annetun lain muuttamisesta	42
valtion oikeusaputoimistoista annetun lain 6 §:n muuttamisesta	52

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Yleistä ammatillisesta valvonnasta. Asianajalaitos on järjestetty asianajajista annetulla lailla (496/1958), jäljempänä asianajajalaki, ja yleisen asianajajayhdistyksen sääntöjen vahvistamisesta annetulla oikeusministeriön päätöksellä (191/1959), jäljempänä säännöt. Sääntöjen mukaan yleisenä asianajajayhdistyksenä on Suomen Asianajajaliitto. Asianajalain niin sanotussa yleislausekkeessa (5 § 1 mom.) säädetään, että asianajajan tulee rehellisesti ja tunnollisesti täyttää hänelle uskotut tehtävät sekä kaikessa toiminnassaan noudattaa hyvää asianajajatapaa.

Suomen Asianajajaliitto on vahvistanut asianajajien noudatettavaksi erilaisia ohjeita, muun muassa hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet, asianajopalkkioiden määräämisperusteet, asiakasvarojen hoito-ohjeet sekä määräykset asianajotoiminnan markkinoinnista ja vastuuvakuutuksesta. Nämä kaikki yhdessä lain ja sääntöjen kanssa muodostavat hyvän asianajajatavan.

Suomen Asianajajaliiton hallituksen tehtävänä on valvoa, että asianajajat täyttävät velvollisuutensa; muun muassa, että he noudattavat yleislausekkeen vaatimuksia. Valvontatoimintaa tukee kurinpidollinen menettely, joka on liiton kurinpitolautakunnan tehtävä. Lisäksi valtioneuvoston oikeuskanslerilla on asianajajien ammatilliseen valvontaan kuuluvia tehtäviä.

Lakisääteisestä ammatillisesta valvonnasta aiheutui Suomen Asianajajaliitolle vuonna 2002 runsaan 196.400 euron kustannukset, jotka katetaan asianajajien maksamilla jäsenmaksuilla.

Valvonta- ja kurinpitoasiat. Asianajajien ammatilliseen valvontaan kuuluvat asiat on jaettu valvonta- ja kurinpitoasioihin. Asianajajaliiton hallitus tutkii ja käsittelee valvonta-asiat ja kurinpitolautakunta kurinpitoasiat. Hallituksen ja kurinpitolautakunnan toimivallan suhteen on siis ratkaisevaa, mitä kurinpitoasialla tarkoitetaan.

Suomen Asianajajaliiton sääntöjen 47 §:n mukaan kurinpitoasioita ovat asiat, jotka ovat

tulleet vireille:

1) liiton hallituksen asianajajiin kohdistuvan valvonnan yhteydessä tekemällä päätöksellä, jos valvonnan perusteella on aihetta epäillä, että asianajaja on menetellyt asianajalain 7 §:ssä mainitulla tavalla moitittavasti,

2) oikeuskanslerin vaatimuksesta,

3) tuomioistuimen oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a §:n (ns. esiintymiskiello) nojalla tekemästä ilmoituksesta tai

4) asianajajan oman päämiehen kantelusta.

Muulla kuin edellä luetelluilla tavoilla vireille tulleet kurinpidolliset asiat ovat valvonta-asioita. Tyypillisiä valvonta-asioita ovat asianajajan päämiehen vastapuolen kantelut ja kantelut asianajajan toiminnasta jossakin määräyksenvaraisessa tehtävässä, esimerkiksi konkurssipesän pesänhoitajana tai kuolinpesän pesänselvittäjänä tai jakajana. Valvonta-asioissa hallituksen tehtävänä on päättää, onko syytä epäillä asianajajan toimineen vastoin häntä sitovia eettisiä ohjeita. Jos hallitus katsoo, ettei ole syytä epäillä asianajajan toimineen vastoin velvollisuuksiaan, asian käsittely päättyy tähän. Jos hallitus päättyy vastakkaiseen lopputulokseen, asia siirtyy kurinpitoasiana kurinpitolautakunnan käsiteltäväksi. Vuosina 1996—2002 valvonta-, kurinpito- ja palkkiorita-asioita on tullut vireille vuosittain 235—349. Hallituksella ei ole toimivaltaa määrätä kurinpidollisia seuraamuksia.

Kurinpitolautakunta on vuosina 1996—2002 ratkaissut vuosittain 133—189 kurinpitoasiaa. Kurinpitolautakunnan tehtävänä on määrätä kurinpidollinen seuraamus, milloin se katsoo asianajajan menettelleen lain 7 §:ssä säädetyin tavoin velvollisuuksiensa vastaisesti. Asianajajan erottamista asianajajayhdistyksestä tarkoittava päätös on kuitenkin asianajajayhdistyksen hallituksen vahvistettava

Asianajajayhdistyksen hallituksen valvontatoiminta. Asianajajaliiton hallitukseen kuuluu yhdeksän asianajajaa, heidän joukossaan liiton puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja. Seitsemälle jäsenelle valitaan henkilökohtaiset varajäsenet. Toimikausi on kolme vuotta. Liiton valtuuskunta, joka muodostuu liiton

paikallisten osastojen valitsemista jäsenistä ja on liiton korkein päättävä elin, valitsee hallitukseen vuosittain kolmanneksen jäsenistä.

Hallitus voi ammatillista valvontaa varten pyytää asianajajalta selvityksiä ja määrätä asianajotoimiston tarkastettavaksi.

Asianajajaliiton hallitus toteuttaa valvontavelvollisuuttaan myös järjestelmällisellä tarkastustoiminnalla. Vuosittain arvotaan noin 5 prosenttia asianajotoimistoista kohteiksi asiakasvarojen hoitoa koskeville tarkastuksille. Samassa yhteydessä tarkastetaan toimiston vastuuvakuutukset ja palkkiohinnaston olemassaolo. Toinen järjestelmällinen tarkastuskohde muodostuu uusista asianajotoimistoista, joissa käydään opastavassa tarkoituksessa pian asianajajaliiton jäsenyyden alkamisen jälkeen.

Kurinpitolautakunnan toiminta. Suomen Asianajajaliiton kurinpitolautakunta on muusta liiton organisaatiosta erillinen toimielin, jonka jäsenet Asianajajaliiton valtuuskunta valitsee. Kurinpitolautakuntaan kuuluu yhdeksän jäsentä, heidän joukossaan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja. Seitsemälle jäsenelle valitaan henkilökohtaiset varajäsenet. Toimikausi on kolme vuotta. Liiton valtuuskunta valitsee lautakuntaan vuosittain kolmanneksen jäsenistä.

Lautakunnan jäsenistä puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja viisi jäsentä ovat asianajajia. Jäsenistä kaksi varajäsenineen valitaan asianajajakunnan ulkopuolelta. Heidän soveltuvuudestaan lautakunnan jäseniksi pyydetään etukäteen oikeusministeriön lausunto. Asianajajakuntaan kuulumattomat lautakunnan jäsenet ovat olleet oikeustieteen professoreja ja tuomioistuinlaitoksessa tärkeisiin tehtäviin nousseita tuomareita.

Kurinpidollinen menettely muistuttaa hallintolainkäyttöä. Menettelyssä on vain yksi asianosainen, sen kohteena oleva asianajaja, ja hänellä on ehdoton velvollisuus pysyä totuudessa sekä esittää selvityksensä asiassa avoimesti. Tässä suhteessa kurinpidollinen menettely ei vastaa rikosasian käsittelyä tuomioistuimessa, vaikka siinä muutoin onkin joitakin rikosasian käsittelyn piirteitä. Ominaista kurinpidolliselle menettelylle on se, että lautakunnan tehtävänä on aktiivisesti selvittää, mistä asiassa on kysymys. Kurinpitotasiassa tehty ratkaisu ei saavuta lainvoimaa,

joten sama asia saattaa tulla uudelleen käsiteltäväksi.

Kurinpidollisten seuraamusten soveltaminen. Kurinpitolautakunta ratkaisussaan joko toteaa, että asia ei anna aiheutta enempään toimenpiteisiin, tai määrää asianajajalle kurinpidollisen seuraamuksen, mikäli asianajajan todetaan toimineen velvollisuuksiensa vastaisesti. Seuraamuksia ovat huomautus, varoitus, julkinen varoitus tai erottaminen asianajajayhdistyksestä. Lautakunta saattaa myös seuraamusta määräämättä kiinnittää asianajan huomiota menettelyn asianmukaisuuteen.

Seuraamusasteikko. Asianajajista annetussa laissa tarkoitetut kurinpidolliset rikkomukset on jaoteltu törkeään ja lievään hyvän asianajajatavan vastaiseen menettelyyn. Lain 7 § 1 momentin mukaan törkeänä rikkomuksena on pidettävä sitä, jos asianajaja tekee toimessaan tahallaan vääryyttä tai menettelee epärehellisesti asianajajana. Tällöin hänet on erotettava liiton jäsenyydestä. Jos asianhaarat ovat lieventävät, hänelle voidaan kuitenkin erottamisen sijasta määrätä varoitus. Lievänä rikkomuksena pidetään lainkohdan 2 momentin mukaan sitä, jos asianajaja muuten laiminlyö velvollisuutensa asianajajana tai menettelee hyvän asianajajatavan vastaisesti. Tällöin hänelle on annettava seuraamukseksi huomautus tai varoitus. Kuitenkin jos asianhaarat ovat raskauttavat, hänet on erotettava liiton jäsenyydestä.

Törkeän tai lievän kurinpidollisen rikkomuksen johdosta asianajajalle määrättävä varoitus voidaan asianajajain 7 §:n 4 momentin mukaan päättää annettavaksi julkisesti, mikäli siihen katsotaan olevan erityistä aihetta.

Asianajajain 7 §:n mukainen seuraamusjärjestelmä on siten ankarimmasta lievemään esitettynä kolmiportainen:

- 1) liiton jäsenyydestä erottaminen,
- 2) varoitus, joka voidaan erityisestä aiheesta päättää annettavaksi julkisesti ja
- 3) huomautus

Erottaminen

Vaikka törkeän ja lievän rikkomuksen välinen raja ei määräydy teon tai laiminlyönnin rikosoikeudellisen arvioinnin perusteella, kurinpitolautakunta on lähes poikkeuksetta

määrännyt asianajajan erotettavaksi jos hänet on tuomittu rangaistukseen tahallisuudesta, hyötymistarkoituksesta tehdystä epärehellisyysrikoksesta tai epärehellisyystyöstä. Vuoden 1990 jälkeen noin 20 asianajajaa on erotettu mainituilla perusteilla.

Muutamissa tapauksissa asianajaja on erotettu sen vuoksi, että hänelle on aikaisemmin määrätty useita lievempiä seuraamuksia, joista huolimatta hän on edelleen toistanut aikaisemmin virheelliseksi havaittua menettelyään. Sen, että asianajaja oli osoittanut piittaamattomuutta aikaisemmista seuraamuksista ja valvonnasta, on katsottu osoittavan, ettei hän ole enää ominaisuuksiltaan sopiva asianajajaksi ja siten kelpoinen liiton jäseneksi.

Varoitus

Kurinpitolautakunnan ratkaisukäytännössä varoitus on säännönmukaisesti määrätty seuraamukseksi asiakasvarojen virheellisestä käsittelystä, vaikka menettely ei olisi rikosoikeudellisesti moitittavaa. Varoitus on pääsääntöisesti määrätty seuraamukseksi myöskin esteellisyyden ja selvästi kohtuuttoman korkean laskutuksen perusteella.

Lisäksi asianajajalle on yleensä määrätty varoitus silloin, kun hän on laiminlyönyt päämieheensä kohdistuvan lojaalisuusvelvollisuutensa tai esiintynyt epäasiallisesti tuomioistuimessa esimerkiksi arvostelemalla valituskirjelmässä asiattomalla tavalla alioikeutta tai käyttämällä vastapuolesta loukkaavaa tai asiatonta ilmaisua. Varoitus on asianajajalle annettu myöskin silloin, kun hän ei ole asianmukaisesti täyttänyt velvollisuuttaan myötävaikuttaa itseään koskevan kurinpitolasian selvittämiseen. Kurinpitolautakunnan

ratkaisukäytännön mukaan varoitus on edelleen ollut pääsääntöinen seuraamus, mikäli asianajajalla ei ole ollut voimassa olevaa asianmukaista vastuuvakuutusta.

Varoitus voidaan määrätä annettavaksi julkisesti, milloin sellaiseen on erityistä aihetta. Julkinen varoitus voidaan määrätä esimerkiksi sen vuoksi, että asianajaja toistaa rikkeensä saatuaan useita huomautuksia ja varoituksia samantapaisesta moitittavasta menettelystä. Julkisuus tarkoittaa käytännössä päätöksen julkaisemista Defensor Legis –aikakauskirjassa siten, että seuraamuksen saaneen asianajajan nimi mainitaan.

Huomautus

Huomautus on yleensä määrätty lievänä kurinpitotarkoituksena pidettävistä teoista tai laiminlyönneistä kuten pesänselvittäjän tai –jakajan tehtävän aiheuttomasta pitkittämisestä, päämieheen kohdistuvan yhteydenpito- ja tiedonantovelvollisuuden laiminlyömisestä ja kirjeisiin tai yhteydenottopyyntöihin vastaamatta jättämisestä. Huomautus on määrätty seuraamukseksi yleensäkin huolimattomuudesta oikeudenkäyntiasian hoitamisen yhteydessä, esimerkiksi kanteen vireillepanoa tai muutoksenhakua varten säädetyn määräajan noudattamatta jättämisestä. Kurinpitolautakunta on käyttänyt yleensä huomautusta myöskin silloin, kun asianajaja on laiminlyönyt järjestää toimistonsa asianmukaisesti esimerkiksi jättämällä laatimatta yleisön saatavilla pidettävän toimiston asianmukaisen palkkiohinnaston.

Vuosina 1996–2002 kurinpitoasioiden ratkaisut ovat jakaantuneet seuraavasti:

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Ei toimenpiteitä	76 %	76 %	73 %	69 %	73 %	79 %	75 %
+ huomion kiinnittäminen (kpl)	10	12	9	8	10	11	10
Huomautus	14 %	8 %	12 %	18 %	11 %	11 %	16 %
+ huomion kiinnittäminen (kpl)	1	-	-	-	-	-	-
Varoitus	7 %	11 %	11 %	13 %	14 %	8 %	8 %
Julkinen varoitus (kpl)	1	2	-	1	2	1	-
Erottaminen (kpl)	3	6	3	1	3	2	2

Oikeuskanslerin valvontatoiminta. Asianajajalaissa ja asianajajayhdistyksen säännöissä säädetään oikeuskanslerista asianajajakunnan valvojana kolmessa suhteessa:

1) Oikeuskanslerilla on oikeus vaatia asianajajaliiton hallituksen toimenpiteitä, jos hän katsoo, että asianajaja ei ole täyttänyt velvollisuuksiaan tai hänellä ei ole oikeutta olla asianajaja (asianajajalaki 6 § 3 mom.),

2) oikeuskanslerilla on myös oikeus saattaa valvonta-asia kurinpitoasiaksi liiton hallituksen päätöksen vastaisesti (säännöt 47 §), ja

3) hänellä on oikeus hakea muutosta kurinpitoasioissa annettuihin ratkaisuihin (asianajajalaki 10 § 2 mom.).

Oikeuskanslerin aloitteita kurinpitoasioiksi tulee lukuissimmin hänelle tehtyjen kantelujen perusteella. Oikeuskanslerille tehdään asianajajia koskevia kanteluita 80—90 kappaletta vuosittain. Niistä oikeuskansleri lähettää asianajajaliittoon kurinpitoasioina käsiteltäviksi noin 15 vuosittain; muut kantelut eivät anna aihetta oikeuskanslerin toimenpiteisiin.

Asianajajaliiton hallituksen ja yksittäisen asianajajan tulee pyynnöstä antaa oikeuskanslerille ne tiedot, jotka ovat tarpeellisia edellä mainittujen tehtävien suorittamiseksi. Hallitus ja kurinpitolautakunta lähettävät oikeuskanslerille tiedoksi kaikki valvonta- ja kurinpitoasioissa tekemänsä päätökset.

Muutoksenhaku. Kurinpitolautakunnan päätöksiin haetaan muutosta valittamalla Helsingin hovioikeuteen.

Oikeuskanslerilla on oikeus hakea muutosta kaikkiin kurinpitolautakunnan lopullisiin ratkaisuihin. Asianajajalla puolestaan on oikeus hakea muutosta ratkaisuun, jolla hänet on erotettu asianajajayhdistyksen jäsenyydestä tai hänelle on kurinpidolliseksi seuraamukseksi määrätty julkinen varoitus.

Kantelijalla tai muulla ilmiantajalla ei ole muutoksenhakuoikeutta, koska kantelija ei ole kurinpitomenettelyssä asianosainen. Asian ratkaisusta tiedotetaan myös kantelijalle, joka voi pyytää oikeuskansleria hakemaan muutosta.

Muutoksenhakemuksia hovioikeudelle tehdään vuosittain vain muutama. Vuosina 1994—2000 korkein oikeus on myöntänyt valitusluvan vain kahdessa asianajajalain mukaisessa kurinpitoasiassa.

Palkkioriita-asiain välimiesmenettely. Asi-

anajajalain 2 §:n 1 momentin 10 kohdassa säädetään, että asianajajayhdistyksen säännöissä tulee olla määräykset siitä ”miten yhdistykseen kuulumattomalle varataan oikeus saada hänen ja yhdistyksen jäsenen ja sen yhtiön, jonka lukuun tämä on toiminut, välinen riita, joka koskee jäsenen toimintaa asianajajana tai liittyy siihen, välimiesmenettelyin ratkaistuksi”. Välimiesmenettelyä koskevia määräyksiä on Suomen Asianajajaliiton sääntöjen 34—36 pykälässä. Lisäksi säännöissä määrätään, että asianajajaksi ryhtyessään lakimies sitoutuu alistumaan tällaiseen välimiesmenettelyyn.

Liiton hallitus määrää kuhunkin palkkioriita-asiaan erikseen kolme asianajajaa välimiehiksi omista jäsenistään tai varajäsenistään taikka liiton paikallisosaston hallituksen jäsenistä. Välimiesmenettelyn voi saattaa viereille vain asianajajan päämies tai muu asiakas. Vastaaja on joko asianajaja henkilökohdaisesti taikka se asianajajayhtiö, jonka lukuun hän on toiminut tai molemmat. Asianajaja ei siis voi panna välimiesmenettelyä viereille.

Päämies eli laskun saaja, joka haluaa asiassa lopullisen, täytäntöönpanokelpoisen päätöksen, voi välimiesmenettelyn sijaan käänntyä yleisen tuomioistuimen puoleen. Sen lisäksi hän voi, jos kyse on kuluttajasta, käänntyä kuluttajavalituslautakunnan puoleen ja saada sieltä suosituksen palkkion määrästä. Merkittävä ero välimiesmenettelyn ja tuomioistuimessa tai kuluttajavalituslautakunnassa tapahtuvan menettelyn välillä on menettelyn julkisuus. Asianajajalain mukaisessa välimiesmenettelyssä päämiehen asianajosalaisuudet eivät tule julkisiksi, vaikka niihin menettelyssä vedottaisiinkin.

Asianajajalain tarkoittamia palkkioriita-asiain välimiesmenettelyjä on vuosittain 30—40 kappaletta. Noin puoleen niistä liittyy valvonta- tai kurinpitoasia.

Palkkioriita-asiain välimiesmenettelyistä kolmannes päättyy kantajan, eli asianajajan päämiehen tai muun asiakkaan, kannalta kokonaan tai osittain myönteisesti (vuosina 1994—2000 24—41 prosenttia vuosittain; keskimäärin 33 prosenttia).

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) koskee Suomen Asianajaja-

liiton suorittamaa asianajajien ammatillista valvontaa.

Asianajajalain 6 §:ssä säädetään liiton hallituksen jäsenten ja asianajajan toimistoa tarkastavan henkilön salassapitovelvollisuudesta. He eivät saa luvatta ilmaista, mitä ovat valvontaa suorittaessaan saaneet tietää asianajajasta ja hänen toiminnastaan. Asianajajalain 6 a §:ssä kurinpitolautakunnan jäsenet on salassapidon suhteen rinnastettu hallituksen jäseniin.

Julkisuuslain 22 §:n mukaan viranomaisen asiakirja on pidettävä salassa, jos se laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta tai muussa laissa on säädetty salassa pidettäväksi. Asianajajalaki on erityislaki suhteessa julkisuuslakiin. Täten kaikki se tieto, joka saadaan asianajajien valvontaa suoritettaessa asianajajasta tai hänen toiminnastaan on tulkittu salassa pidettäväksi. Julkisuuslain perusteluissa on nimenomainen lausuma, joka puolestaan koskee asianajajan päämiestä: ”Suomen Asianajajaliiton hallussa olevat kurinpitotasiaa koskevat asiakirjat, joista ilmenee asianajajan asiakasta koskevia tietoja, ovat salassa pidettäviä”.

Kantelijalle toimitetaan tiedoksi asianajajan kanteluun antama vastaus. Kantelijan ollessa joku muu, kuin asianajajan oma päämies, asianajaja saattaa vastauksessaan ilmoittaa sellaisia asianajajan salassapitovelvollisuuden piiriin kuuluvia tietoja suhteestaan omaan päämieheensä, joita hänellä ei ole oikeutta ilmaista muille henkilöille. Asianajajan perustellusta ilmoituksesta noiden tietojen kuulumisesta hänen salassapitovelvollisuutensa piiriin, ei asianajajan selitystä salassa pidettävien tietojen osalta toimiteta kantelijalle tiedoksi. Kantelijan ollessa asianajajan oma päämies, ei asianajalla voi olla omalta päämieheltään salassa pidettäviä tietoja.

Asianajajien ammatilliseen valvontaan kuuluvien asioiden diaarion (kurinpidollisten asioiden päiväkirja) julkisuuteen sovelletaan tällä hetkellä seuraavia määräyksiä:

1. Päiväkirjan merkintä kantelijasta on julkinen tieto.
2. Päiväkirjan merkintä asian laadusta (palkkioriiita-asia, valvonta-asia tai kurinpito-asia) on julkinen tieto.
3. Kantelun kohteena olevan asianajajan henkilöllisyys on salassa pidettävä tieto paitsi

kun kantelu on johtanut joko julkiseen varoitukseen tai asianajajan erottamiseen liitosta.

Asianajajan ammattinimike

Asianajajista annetun lain 1 §:n 1 momentin mukaan asianajaja on se, joka on maan yleisen asianajajayhdistyksen jäsenenä merkitty asianajajaluetteloon. Asianajajaksi hyväksymisen edellytykset säädetään asianajajalain 3 §:ssä. Täydentäviä säännöksiä asianajajaksi hyväksymisestä on lisäksi yleisen asianajajayhdistyksen säännöissä.

Asianajajalain 9 §:n perusteella asianajajan, joka lakkaa harjoittamasta asianajajan tointa, on pyydettävä eroa asianajajayhdistyksestä. Jollei hän sitä viipymättä tee, on hallituksen todettava hänen eronneen yhdistyksen jäsenyydestä ja poistettava hänet asianajajaluettelosta. Asianajajaliiton sääntöjen 44 §:n 2 momentissa on vastaava määräys.

Asianajajalain 11 §:ssä säädetään rangaistavaksi menettely, jossa joku muu kuin asianajaja käyttää itsestään nimitystä asianajaja tai toimistostaan nimitystä asianajotoimisto tai muutoin ilmoittaa ammattialansa siten, että hänen sen perusteella voidaan erheellisesti olettaa olevan maan yleisen asianajajayhdistyksen jäsen.

Kun henkilö syystä tai toisesta lakkaa harjoittamasta asianajajan tointa, on hänen erottamisen uhalla erottava yleisen asianajajayhdistyksen jäsenyydestä. Jäsenyydestä eroaminen merkitsee samalla sitä, että henkilö poistetaan asianajajalain 4 §:ssä tarkoitetusta asianajajaluettelosta. Luettelosta poistamisen jälkeen hän ei lain 1 §:n nojalla ole enää asianajaja eikä hän lain 11 §:n perusteella saa käyttää itsestään nimitystä asianajaja.

Sääntöjen 4 §:n 4 momentin nojalla asianajajajäsenten ohella liitolla voi olla passiivisia jäseniä sekä kunniajäseniä. Sääntöjen 9 §:n perusteella passiiviseksi jäseneksi voi liiton hallitus hakemuksesta hyväksyä asianajajan, joka lakkaa harjoittamasta asianajajan tointa. Passiivinen jäsen ei ole oikeutettu käyttämään asianajajan ammattinimikettä edes minkäänlaisen passiiviseen jäsenyyteen viittaavan lisäyksen kanssa.

1.2. Kansainvälinen vertailu

Konventiot ja julkilausumat

Kansainvälisesti on viime vuosikymmenellä useissa yhteyksissä korostettu asianajajakunnan autonomista asemaa oikeusvaltion tunnusmerkkinä. Konventioista ja julkilausumista mainittakoon:

- ETYK:n inhimillistä ulottuvuutta koskenut konferenssi (Kööpenhaminan asiakirja 1989 kohta 5.13);

- Yhdistyneiden Kansakuntien julkilausuma 1990 (UN Basic Principles on the Role of Lawyers);

- Euroopan Neuvoston suositus asianajajan toimen harjoittamisesta 2000 (EC Recommendation on the freedom of exercise of the profession of lawyer).

Euroopan neuvoston lokakuussa 2000 vahvistamaan suositukseen asianajajan toimen harjoittamisesta sisältyy asianajajalaitoksen järjestämisen kannalta merkittäviä asianajajalaitoksen riippumattomuutta tukevia kannanottoja. Jäsenvaltioiden tulee Euroopan ihmisoikeussopimus (SopS 63/1999) huomioiden ryhtyä kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin asianajajan ammatin harjoittamisen riippumattomuuden kunnioittamiseksi, suojelemiseksi ja edistämiseksi. Asianajajaksi hyväksymisen on pääsääntöisesti tapahduttava itsenäisen ammatillisen järjestön toimesta, jonka tulee olla riippumaton julkisesta vallasta. Riippumattomuuden edistämiseen kuuluu myös asianajajan ja hänen päämiehensä välisen luottamussuhteen kunnioittaminen. Tähän luottamussuhteeseen voidaan puuttua vain milloin se on Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa säädetyin tavoin välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa.

Vallitsevan käytännön mukaan ministerikomitean suositukset eivät ole jäsenvaltioita sitovia, että jäsenvaltion lainsäädäntö tulisi saattaa suositusta vastaavaksi. Käytännön lainsäädäntötyössä suositukset kuitenkin otetaan huomioon ja jäsenvaltion lainsäädäntö pyritään saattamaan suosituksen mukaiseksi.

Suosituksen kurinpitomenettelyn järjestämisestä koskevan osan mukaan asianajajajärjestöjen on ryhdyttävä kurinpidollisiin toimenpiteisiin niitä asianajajia vastaan, jotka

rikkovat vahvistettuja ammattieettisiä sääntöjä. Asianajajajärjestöjen tulee olla vastuussa kurinpidollisesta menettelystä tai niillä tulee ainakin olla oikeus osallistua asianajajaan kohdistuvaan kurinpidolliseen menettelyyn.

Kurinpidollisen menettelyn tulee suosituksen mukaan täyttää Euroopan ihmisoikeussopimuksen määräykset ja periaatteet. Tältä osin viitataan erityisesti ihmisoikeussopimuksen 6 artiklaan ja todetaan, että kurinpidollisen menettelyn kohteena olevalla asianajajalla tulee olla ainakin

- oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin

- oikeus saada viipymättä yksityiskohtainen tieto häneen kohdistettujen moitteiden sisälöstä

- oikeus saada riittävästi aikaa valmistella puolustustaan

- oikeus puolustautua henkilökohtaisesti tai itse valitsemansa avustajan välityksellä ja

- oikeus olla läsnä koko käsittelyn ajan.

Erityisesti suosituksessa todetaan, että asianajajalla tulee olla oikeus hakea muutosta mihin tahansa kurinpidollisessa menettelyssä annettavaan päätökseen. Oikeuden oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin on katsottu Ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan perusteella tarkoittavan, että käsittelyn suullisuus on pääsääntö. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen omaksuman käytännön perusteella suullisuusvaatimuksesta voidaan kuitenkin aina luopua, milloin asianosainen ei suullista käsittelyä nimenomaan vaadi.

Yleensä kaikissa oikeusjärjestelmissä oikeudellisten palvelujen tarjoaminen on luvanvarainen elinkeino. Näin on muun muassa kaikissa Euroopan unionin jäsenmaissa Ruotsia ja Suomea lukuun ottamatta. Yleensä luvanvaraisuuteen kuuluu asianajajille säädetty yksinoikeus hoitaa toimeksiantoja tuomioistuimissa (ns. asianajajamonopoli). Yksinoikeus koskee joissain maissa myös neuvontaa oikeusasioissa. Kehitys Maailman kauppajärjestössä (WTO) näyttää olevan johtamassa asianajajien yksinoikeuksien poistumiseen muissa kuin tuomioistuinasioissa.

Ruotsi

Asianajajajärjestelmän käytännöllinen toteutus on Suomen kanssa yhdenmukainen oi-

keastaan vain Ruotsissa. Jo Norjassa ja Tanskassa on muun muassa asianajajamonopolin vuoksi ammatillisessa valvonnassa erilaisuutta. Asianajajaoikeudelliset ratkaisut Ruotsissa ovat perinteisesti olleet esikuvana meillä asianajajaoloja kehitettäessä.

Ruotsin asianajajajärjestö (Sveriges Advokatsamfund) on Suomen Asianajajaliiton tavoin lailla perustettu julkisoikeudellinen yhteisö. Asianajajaksi hyväksymisestä päättää asianajajajärjestön hallitus. Hakemukseen annetusta kielteisestä päätöksestä voidaan valittaa Ruotsin korkeimpaan oikeuteen. Asianajajaksi ei voida hyväksyä valtion, kunnan tai jonkin muun kuin asianajajan palveluksessa olevaa henkilöä. Suomen tapaan Ruotsissa asianajajilla ei ole yksinoikeutta antaa kansalaisille oikeudellista neuvontaa tai edustaa heitä oikeudessa. Periaatteessa riita-asioissa kuka tahansa henkilö, mikäli hänellä katsotaan olevan siihen riittävä kyky, voi edustaa ja avustaa toista missä tahansa tuomioistuimessa. Rikosasioissa käytännössä vain asianajajia määrätään julkisiksi puolustajiksi. Asianajajien lukumäärä Ruotsissa oli vuoden 2000 lopussa noin 3 600.

Asianajajien valvonta Ruotsissa kuuluu asianajajajärjestön hallitukselle ja kurinpitolautakunnalle. Myös oikeuskansleri osallistuu valvontaan. Kurinpitolautakunnan tehtävänä on käsitellä asianajajan päämiehen ja muun sellaisen tahon, jota asia koskee, ilmiannot sekä järjestön hallituksen aloitteesta vireille tulleet asiat. Hallitus päättää, siirretäänkö muun kuin edellä mainitun tahon tekemä ilmianto tai muu hallituksen suorittaman valvonnan yhteydessä vireille tullut asia kurinpitolautakunnan käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi. Jollei siirtämistä tapahdu, voi mainittu muu ilmiantaja pyytää oikeuskansleria saatamaan asian vireille.

Kurinpitolautakuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja yhdeksän jäsentä. Puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kuusi jäsentä ovat asianajajia ja heidät valitsee kurinpitolautakunnan jäseniksi asianajajajärjestön valtuuskunta. Kolme jäsentä edustaa julkista intressiä (offentliga representanter) ja heidät nimittää jäseniksi maan hallitus.

Kurinpitoasian käsittelee ensimmäisenä lautakunnan jaosto, johon kuuluu kolme jäsentä (kaksi asianajajaa ja asianajajakunnan

ulkopuolinen jäsen). Jos jaosto katsoo yksimielisesti, että asia ei anna aiheutta toimenpiteisiin, jää asia tämän päätöksen varaan. Muussa tapauksessa asia siirtyy täysilukuisen lautakunnan käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi.

Kurinpidolliset seuraamukset ovat huomautus (erinran) varoitus (varning), rangaistusmaksu (straffavgift) ja asianajajajärjestöstä erottaminen. Rangaistusmaksu on määrältään vähintään 1 000 kruunua ja enintään 50 000 kruunua ja se suoritetaan asianajajajärjestölle.

Asianajaja, joka toiminnassaan tahallaan tekee vääryyttä tai muutoin menettelee epärehellisesti on erotettava asianajajajärjestöstä. Jos olosuhteet ovat lieventävät, voidaan hänelle antaa varoitus. Jos asianajaja muulla tavoin laiminlyö velvollisuutensa asianajajana, tulee hänelle antaa huomautus tai varoitus. Raskauttavien asianhaarojen vallitessa hänet on erotettava asianajajajärjestöstä. Jos asianajajalle on annettu varoitus, hänelle voidaan erityisestä syystä määrätä lisäseuraamuksena rangaistusmaksu.

Kurinpitolautakunnan päätöksistä valitaan maan korkeimpaan oikeuteen. Oikeuskansleri saa valittaa kaikista ratkaisuksista. Asianajajalla on valitusoikeus vain, jos hänet on erotettu. Kantelijalla ei ole muutoksenhakuoikeutta.

Norja

Norjan asianajajajärjestö (Den Norske Advokatforening) on yksityisoikeudellinen yhdistys. Asianajajaksi hyväksymisestä päättää Tillsynsrådet for advokatvirksomhet –niminen elin. Toimielimen hallitukseen kuuluu kolme kuninkaan nimittämää jäsentä, joista puheenjohtajan tulee olla asianajaja ja toisen jäsenistä auktorisoitu tilintarkastaja. Toiselle jäsenelle ei ole asetettu pätevyysvaatimuksia. Tillsynsrådetin kielteisestä päätöksestä jäsenyysasiassa voidaan valittaa Advokatbevillningsnemnden –nimiseen toimielimeen. Asianajajaksi voidaan hyväksyä Ruotsista ja Suomesta poiketen myös muuhun kuin asianajajaan palvelussuhteessa olevia henkilöitä. Näin elinkeinoelämän (pankkien, vakuutuslaitosten, liikeyritysten ja ammattijärjestöjen) palveluksessa olevat ovat oikeutettuja

pääsemään asianajajiksi. Asianajajaksi hyväksymisen jälkeen asianajaja itse päättää, haluaako hän kuulua jäsenenä asianajajajärjestöön vaiko ei. Asianajajajärjestön jäsenmäärä on hieman yli 5 000.

Asianajajilla ei ole yksinoikeutta antaa oikeudellista neuvontaa, mutta heillä on yksinoikeus ammattimaisesti edustaa oikeudenkäynnin asianosaista tuomioistuimessa. Asianosaisella on kuitenkin aina oikeus itse ajaa omaa asiaansa.

Valvonta ja kurinpitomenettely perustuvat kolmeen keskeiseen toimielimeen, jotka ovat Disiplinaarnemnden, Tillsynsrådet for advokatvirksomhet ja Advokatbevillningsnemnden. Disiplinaarnemnden käsittelee asianajajista tehtyjä valituksia. Tillsynsrådet suorittaa jatkuvaa asianajajien valvontaa ja lisäksi sen tehtävänä on asianajajaksi hyväksyminen, asianajajien apulaisten auktorisoiminen (jokaisella asianajajalla saa olla yksi apulainen, advokatfullmäktige, joka voi asianajajan puolesta esiintyä oikeudessa) sekä luvan antaminen oikeusaputoiminnan harjoittamiseen. Advokatbevillningsnemnden on ylin valvontaelin, joka mm. ratkaisee asianajajaksi hyväksymisen peruuttamisen ja toimii muutoksenhakuasteena Tillsynsrådetin päätöksistä. Kaikki nämä käyttävät asianajajiin kohdistuvaa kurinpitovaltaa.

Disiplinaarnemndeniin kuuluu viisi jäsentä, tuomari, kaksi asianajajaa ja kaksi muuta jäsentä, jotka eivät saa toimia tuomarina tai asianajajana. Jäsenet nimittää kuningas. Toimielin käsittelee valitukset siitä, että asianajaja on toiminut vastoin velvollisuuksiaan asianajajana tai vastoin lakia. Ensimmäisenä valitusasteena tämä elin käsittelee kuitenkin vain niihin asianajajiin kohdistuvat valitukset, jotka eivät ole Den Norske Advokatforeningin jäseniä. Pääsääntö on, että valituksen kohdistuessa asianajajajärjestön jäseneen sen käsittelee asianajajajärjestön kussakin paikallisosastossa toimiva paikallinen kurinpitovaliokunta (regionale disiplinærutvalg), jonka päätöksestä voidaan valittaa disiplinærnemndeniin.

Mikäli asianajaja on menetellyt vastoin velvollisuuksiaan asianajajana tai muutoin vastoin lakia, voidaan seuraamuksena määrätä nuhtelu (irettesettelse). Vakavimmissa tapauksissa seuraamuksena voidaan käyttää va-

roitusta (adværsel). Jos disiplinaarnemnden harkitsee seuraamuksena tulevan kysymyksen asianajajaksi hyväksymisen peruuttamisen, asia on siirrettävä advokatbevillningsnemndenin käsiteltäväksi. Disiplinaarnemndenin päätöksistä ei ole valitusoikeutta.

Tillsynsrådet suorittaa asianajajien jatkuvaa valvontaa. Se pitää asianajajaluetteloa, asianajajat ovat velvolliset ilmoittamaan sille osoitteenmuutoksistaan, toimittamaan sille selvityksen vastuuvakuutuksen voimassaolosta ja tilinpäätöstietonsa ja selvityksen asiakasvarojen hoidosta.

Tillsynsrådetin havaitessa asianajajan menettelleen vastoin lakia, se voi määrätä asianajajalle kurinpidollisena seuraamuksena nuhteet tai varoituksen. Päätöksestä voidaan valittaa advokatbevillningsnemndeniin. Jos asianajaja on menetellyt niin törkeästi, että asianajajaksi hyväksyminen tulisi tillsynsrådetin harkinnan mukaan peruuttaa, asia on siirrettävä advokatbevillningsnemndenin käsiteltäväksi.

Advokatbevillningsnemndenin muodostaa kolme jäsentä, tuomari puheenjohtajana ja muina jäseninä tillsynsrådetin ja disiplinaarnemndenin puheenjohtaja. Puheenjohtajan nimittää kuningas. Toimielimen tehtävänä on toimia muutoksenhakuasteena tillsynsrådetin päätöksistä ja käsitellä ne kurinpidolliset asiat, joissa seuraamuksena voi tulla kysymyksen asianajajaksi hyväksymisen peruuttaminen. Jos asianajajaksi hyväksymisen peruuttaminen ei tule seuraamuksena kysymykseen, se voi antaa asianajajalle nuhteet tai varoituksen. Asianajajaksi hyväksyminen voidaan peruuttaa, jos asianajaja katsotaan epäpäteväksi tai kelvottomaksi toimimaan asianajajana tai jos hän on menettänyt sen luottamuksen, joka on ammatin harjoittamiseksi välttämätön. Hyväksymisen peruuttamista koskeva päätös voidaan saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Tanska

Tanskan asianajajajärjestö (Det Danske Advokatsamfund) on lailla perustettu yhteisö. Asianajajaksi hyväksymisestä päättää oikeusministeriö. Jäsenyysasiassa annetusta kielteisestä päätöksestä voidaan valittaa

suomalaista hovioikeutta vastaavaan tuomioistuimeen. Asianajajaksi hyväksytty henkilö on automaattisesti ja pakollisesti maan asianajajajärjestön jäsen. Norjan tapaan myös ns. firmajuristit, toisin sanoen elinkeinoelämän palveluksessa olevat lakimiehet, voidaan hyväksyä asianajajiksi.

Asianajajilla ei ole yksinoikeutta antaa oikeudellista neuvontaa. Sen sijaan asianajajilla on lähes yksinoikeus hoitaa tuomioistuinasioita. Oikeudenkäynnin asianosaisella on kuitenkin oikeus itse ajaa omaa asiaansa. Elinkeinoelämän ja työmarkkinajärjestöjen palveluksessa olevat lakimiehet voivat hoitaa vain työnantajansa asiaa tuomioistuimessa. Asianajajien lukumäärä on noin 4 300.

Asianajajien valvonnasta huolehtii asianajajajärjestön hallitus. Jos hallitus havaitsee, että asianajaja ei ole toiminut velvollisuuksiensa mukaisesti se voi saattaa asianajajaa kohtaan kurinpitotasian vireille advokatnaevnet-nimisessä lautakunnassa. Advokatnaevnet toimii asianajajajärjestöstä itsenäisesti kuitenkin siten, että toimielimen sihteeristön kustantaa asianajajajärjestö ja sihteeristö toimii asianajajajärjestön toimitiloissa. Sihteeristön henkilökunta ei kuitenkaan osallistu asianajajajärjestön muihin tehtäviin.

Advokatnaevnet-elimien kuuluu 18 jäsentä, joista puheenjohtaja ja kaksi varapuheenjohtajaa ovat tuomareita. Nämä nimittää maan korkeimman oikeuden presidentti. Kuusi jäsentä, jotka eivät saa olla asianajajia, nimittää oikeusministeri. Loput yhdeksän jäsentä ovat asianajajia ja heidät valitsee tehtävänsä asianajajajärjestö.

Advokatnaevnet käsittelee sekä asianajajan menettelyä koskevia kanteluita että asianajajan palkkioita koskevia valituksia. Vireille tullut asia valmistellaan sihteeristössä ja lähetetään tämän jälkeen asianajajajärjestön paikallisosaston hallitukselle, johon tällöin kuuluu viisi asianajajaa ja asianajajakunnan ulkopuolinen jäsen, lausunnon antamista varten. Tämän jälkeen advokatnaevnet käsittelee asian.

Täysistunnossa advokatnaevnet käsittelee periaatteellisesti tärkeät asiat ja ne asiat, joissa kurinpidollisena seuraamuksena voi olla asianajajaksi hyväksymisen peruuttaminen. Näitä, lukumäärältään vähäisiä, asioita lukuun ottamatta asiat ratkaistaan kolmessa ja-

ostossa. Jaostoon kuuluu kuusi jäsentä, joista kolme on asianajajia, kaksi asianajajakunnan ulkopuolisia jäseniä ja tuomari puheenjohtajana.

Kurinpidolliset seuraamukset ovat varoitus (advarsel), nuhtelu (irettesaettelse) tai sakko, määrältään enintään 200 000 Dkr. Seuraamuksena voidaan käyttää myös uhkasakkoa, jolla asianajaja velvoitetaan täyttämään tietty velvollisuutensa. Toimielin voi myös, jos se harkitaan tarpeelliseksi, ottaa asianajajalta pois hänen hoidettavanaan olevan asian. Seuraamuksena voidaan käyttää myös määräaikaista kieltoa joko kokonaan tai osittain harjoittaa asianajajan tointa tai peruuttaa asianajajaksi hyväksyminen kokonaan.

Mikäli asianajaja on rikkonut laissa säädettyjä velvollisuuksiaan tai lain perusteella annettuja sääntöjä ja määräyksiä, voidaan seuraamuksena käyttää varoitusta, nuhtelua tai sakkoa. Jos asianajaja on törkeästi tai toistuvasti rikkonut velvollisuuksiaan ja olosuhteet antavat aiheutta olettaa, ettei hän tulevaisuudessaakaan harjoittaisi asianajotoimintaa hyväksyttävällä tavalla, seuraamuksena voidaan käyttää määräaikaista kieltoa hoitaa päätöksessä tarkemmin määritellyjä toimeksiantoja tai tehtäviä tai kokonaan peruuttaa asianajajaksi hyväksyminen.

Advokatnaevnetin päätöksistä voi asianajaja valittaa hovioikeutta vastaavaan tuomioistuimeen. Ilmiantajalla ei ole oikeutta valittaa päätöksestä.

Itävalta

Itävallan asianajajajärjestö (Der Österreichischen Rechtsanwaltskammertag) on julkisoikeudellinen yhteisö. Sen tehtävänä on toimia maan yhdeksässä osavaltiossa toimivien alueellisten asianajajajärjestöjen (Anwaltskammer) kattojärjestönä. Sillä ei ole toimivaltaa asianajajien valvonnassa tai kurinpitomenettelyssä.

Asianajajaksi hyväksymisestä päättää kunkin osavaltion asianajajajärjestö. Kielteisestä päätöksestä voidaan valittaa Die Oberste Berufungs- und Disziplinarkommission -nimiseen elimen. Ruotsin ja Suomen tavoin asianajajaksi ei voida hyväksyä ns. firmajuristia.

Asianajajilla on Itävallassa vahva monopoli sekä oikeudellisen neuvonnan antamisessa että asioiden hoitamisessa tuomioistuimissa. Asianajajien lukumäärä on noin 4 000.

Asianajajien valvonta kuuluu osavaltioiden Anwaltskammereille. Kussakin Anwaltskammerissa on Disziplinarrat-niminen elin, joka käsittelee ensimmäisenä asteena asianajajiin kohdistuvat kantelut. Siihen kuuluu puheenjohtaja ja 8—35 jäsentä. Jäsenten lukumäärä riippuu asianajajajärjestön jäsenmäärästä. Kaikki jäsenet ovat asianajajia ja heidät valitsee asianajajajärjestön valtuuskunta (Volwersammlung). Toimielin työskentelee osastoissa, jotka muodostuvat puheenjohtajasta ja neljästä jäsenestä.

Vireille tulleen kurinpitoasian käsittelee ensin toimielimeen kuuluva Kammeranwalt. Hän on asianajajajärjestön tehtävään valitsema asianajaja, joka toimii kurinpitoasian käsittelyssä syyttäjänä. Hänen tehtävänä on päättää, saatetaanko vireille tullut asia Disziplinarratin käsiteltäväksi.

Kurinpidoolliset seuraamukset ovat kirjallisen muistutus (Schriftlicher Verweise), enintään 45 000 euron määräinen sakko, enintään vuoden pituinen määräaikainen kielto harjoittaa asianajajan ammattia tai asianajajajärjestöstä erottaminen. Sakko suoritetaan asianajajajärjestölle. Määräaikainen kielto harjoittaa asianajajan ammattia voidaan määrätä ehdollisena siten, että koeaika on vähintään vuosi ja enintään kolme vuotta. Sakko voidaan määrätä myös liitännäisenä seuraamuksena kiellolle harjoittaa määräajan ammattia.

Disziplinarratin päätöksistä on sekä asianajajalla että Kammeranwaltilla oikeus valittaa. Valitusasteena on Oberste Berufungs- und Disziplinarkommission. Tämän muodostaa vähintään kahdeksan ja enintään kuusi toista korkeimman oikeuden tuomaria ja 32 asianajajaa. Tuomarijäsenet nimittää oikeusministeri ja maan asianajajajärjestöt valitsevat asianajajajäsenet. Tuomioistuimen jäsenet valitsevat tuomarijäsenten joukosta puheenjohtajan ja asianajajajäsenten joukosta varapuheenjohtajan. Toimielin työskentelee jaostoissa, joiden kokoonpano on kaksi tuomaria, joista toinen toimii puheenjohtajana, ja kaksi asianajajaa. Tämän tuomioistuimen päätöksestä voidaan valittaa perustuslakituomioistuimeen.

Saksa

Saksan asianajajajärjestö (die Bundesrechtsanwaltskammer) on lailla perustettu julkisoikeudellinen yhteisö. Sen tehtävänä on toimia 28 paikallisen asianajajajärjestön (das Anwaltskammer) katto-organisaationa ja edistää asianajajakunnan yleisiä etuja. Se antaa lausuntoja lakialoitteista ja edustaa paikallisia asianajajajärjestöjä viranomaisissa ja vahvistaa asianajajien noudatettavaksi erilaisia ohjeita.

Paikalliset asianajajajärjestöt ovat kattoorganisaationsa tavoin julkisoikeudellisia yhteisöjä. Asianajajaksi hyväksymisestä päättää sen osavaltion oikeusministeri, johon hakija kuuluu. Ennen päätöksentekoa kuullaan sitä asianajajajärjestöä, johon hakija tulee kuulumaan mikäli hänen hakemuksensa hyväksytään. Kielteisestä päätöksestä voidaan valittaa siihen Anwaltsgerichtshof-nimiseen tuomioistuimeen, jonka toimialueella hakija tulisi työskentelemään. Asianajaja on pakollisesti jonkin Anwaltskammerin jäsen.

Asianajajaksi voidaan hyväksyä myös firmajuristeja (Syndikusanwalt). Muista asianajajista poiketen Syndikusanwalt voi oikeudenkäynnissä edustaa vain työnantajaansa. Asianajajien lukumäärä Saksassa on noin 110 000.

Asianajajilla on varsin vahva monopoli sekä oikeudellisen neuvonnan antamisessa että asioiden hoitamisessa tuomioistuimissa. Eräitä ammattialoja (perintätoimistot, veroneuvojat, talousneuvojat ym.) lukuun ottamatta oikeudellinen neuvonta on luvanvaraista muille kuin asianajajille. Tuomioistuinasioissa asianajajamonopoli (asianajajien yksinoikeus tuomioistuimessa esiintymiseen) ja asianajajapakko (asianosaisen pakko käyttää asiamiehenään asianajajaa) vaihtelevat osaksi oikeusasteen ja osaksi asian laadun mukaan. Alimmassa oikeusasteessa asianosaisella on varsin laajasti oikeus itse hoitaa asiaansa. Ylemmissä oikeusasteissa vallitseva käytäntö on asianajajapakko ja asianajajamonopoli.

Asianajajien valvonta kuuluu ensisijaisesti asianajajajärjestön hallitukselle, joka voi saattaa vireille kurinpidollisen menettelyn. Vireillepano-oikeus on myös yleisellä syyttäjällä. Kurinpitoasian käsittelee ensimmäisenä asteena Das Anwaltsgericht –niminen tuo-

mioistuin, jollainen toimii jokaisen asianajajajärjestön yhteydessä mutta on siitä riippumaton. Toimielimen muodostavat kolme asianajajaa, jotka nimittää tehtävänsä osavaltion oikeusministeriö asianajajajärjestön hallituksen esityksestä.

Asianajajajärjestön hallituksella on tietynasteinen kurinpitovalta jäsenistöönsä. Se voi määrätä asianajajalle nuhteen lievistä asianajajien velvollisuuksien rikkomisesta. Asianajajajärjestön päätöksestä asianajaja voi valittaa *Anwaltsgericht*iin.

Kurinpidollinen asia käsitellään *Anwaltsgericht*in pääkäsittelyssä, jossa julkista etua valvoo ja puhevaltaa käyttää yksinoikeudella syyttäjänä asiassa toimiva yleinen syyttäjä. *Anwaltskammer* ei ole asiassa asianosainen. Kurinpidolliset seuraamukset ovat nuhtelu (*Verweise*), varoitus (*Warnung*), sakko (*Geldbusse*), joka määrältään voi olla enintään 50 000 DEM, määräaikainen kieltä harjoittaa asianajajan tointa (1—5 vuotta) sekä erottaminen. Sakkoa voidaan käyttää myös varoituksen liitännäisseuraamuksena.

*Anwaltsgericht*in päätöksestä asianajaja ja syyttäjä voivat valittaa *Anwaltsgerichtshof*iin, jollainen tuomioistuin on jokaisessa osavaltiossa. Tuomioistuimen jäsenenä on kolme oikeusministerin asianajajajärjestön esityksestä nimeämää asianajajaa sekä kaksi *Oberlandsgericht*in (vastaa suomalaista hovioikeutta) tuomaria, jotka oikeusministeri nimittää. Puheenjohtajana toimii asianajaja.

Erottamisesta tai määräaikaisesta kiellosta harjoittaa asianajajan tointa voidaan valittaa kolmanteen tuomioistuinnasteeseen. Valittaa voidaan myös silloin, jos asiaan sisältyvällä oikeuskysymyksellä on erityistä merkitystä. Kolmannen asteen tuomioistuimena toimii *Der Senat für Anwaltssachen beim Bundesgerichtshof*. Tuomioistuimen jäsenet koostuvat neljästä korkeimman oikeuden tuomarista ja kolmesta asianajajasta. Asianajajajäsenet nimittää liittotasavallan oikeusministeriö *Bundesrechtsanwaltskammer*in esityksestä.

Alankomaat

Alankomaiden asianajajajärjestö (*Nederlandse Orde van Advocaten*) on julkisoikeudellinen yhteisö. Asianajajat ovat pakollisesti sekä tämän kattojärjestön että sen jonkin pai-

kallisen asianajajajärjestön (joita on kaikkiaan 18) jäseniä. Asianajajaksi hyväksymistä haetaan siltä alueelliselta oikeudelta, jonka toimialueella asianajotoimisto sijaitsee. Tuomioistuin toimittaa hakemuksen asianajajajärjestölle, joka joko hyväksyy tai hylkää hakemuksen. Kielteisestä päätöksestä voidaan valittaa *Hof van Discipline* -nimiseen tuomioistuimeen.

Vuodesta 1997 ovat asianajajaksi voineet päästä itsenäisten lakimiesten ohella myös firmajuristit. Edellytyksenä firmajuristin pääsulle asianajajaksi on kuitenkin se, että hän työssään voi harjoittaa ammattiaan vapaasti ja itsenäisesti ja että hän sitoutuu täysin noudattamaan kaikkia niitä sääntöjä, joita asianajajat ovat velvollisia noudattamaan.

Asianajajilla ei ole yksinoikeutta antaa oikeudellista neuvontaa. Tuomioistuinasioissa on voimassa asianajajamonopoli. Asianajajilla on yksinoikeus esiintyä kaikissa kolmessa tuomioistuinnasteessa, joissa on myös asianajajapakko. Korkeimmassa oikeudessa edellytetään asianajajalta erityistä kvalifioitumista.

Asianajajan menettelyä koskeva kantelu toimitetaan sille asianajajajärjestölle, johon asianajaja kuuluu. Ellei kantelija nimenomaan pyydä asian käsittelemistä kurinpitotoimielimessä, toimitetaan kantelijan ja asianajajan välillä sovittelu. Mikäli sovittelu ei onnistu, asia siirretään kurinpitomenettelyssä käsiteltäväksi.

Kurinpitoasia käsitellään ensimmäisessä asteessa *Ratd van Discipline* -nimisessä toimielimessä, joita on viisi, yksi jokaisessa hovioikeuspiirissä. *Ratd van Discipline* muodostuu puheenjohtajasta, enintään kahdesta varapuheenjohtajasta ja kahdeksasta asianajajajäsenestä. Puheenjohtajat nimittää oikeusministeri ja asianajajajärjestöt valitsevat asianajajajäsenet.

Kurinpidolliset seuraamukset ovat huomautus, varoitus, enintään vuoden pituinen määräaikainen erottaminen tai erottaminen.

Ratd van Disciplinen päätöksestä voidaan valittaa kurinpitotuomioistuimeen (*Hof van Discipline*). Valitusoikeus on sekä kantelijalla että asianajajalla. Tietyissä tapauksissa myös sillä asianajajajärjestöllä, joka on saatanut asian vireille, on valitusoikeus. *Nederlandse Orde van Advocaten*illa on aina vali-

tusoikeus.

Hof van Discipline, johon kuuluu kuusi valtiovallan nimittämää jäsentä (joista yksi puheenjohtajana ja yksi varapuheenjohtajana) ja neljä asianajajajärjestöjen nimittämää asianajajajäsentä, toimii kahdessa osastossa. Valtiovallan nimittämät jäsenet ovat virassa olevia tuomareita.

Palkkioriita-asioiden käsittely Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa

Ruotsissa oli vuoden 2000 loppuun toteutukseltaan samantapainen palkkioriita-asioiden välimiesmenettely kuin Suomessa. Huomattavin ero oli se, että välimiesoikeudet nimettiin alueellisesti ja pitkäköksi määräajaksi eikä, niin kuin Suomessa, juttukohtaisesti.

Ruotsin asianajajajärjestö luopui toiminnasta kustannussyistä. Asianajajakunnan ulkopuolella oli lisäksi ollut havaittavissa epäluuloa, joka kohdistui siihen, että asianajajan kollegat ratkaisivat asianajajan ja hänen asiakkaansa välisen riidan. Menettelyn säilyttämistä jossain muodossa harkittiin kuitenkin, koska asianajajan päämiehellä saattoi olla tarve varjella asianajosalaisuuksia. Asianajajajärjestö oli harkinnut korvaavana menettelynä muun muassa mahdollisuutta antaa palkkion määrästä suosituksia.

Palkkioriita käsitellään Norjassa ja Tanskassa ensin paikallisosastossa, joko osaston hallituksessa tai erillisessä toimikunnassa (regional disiplinærutvalg). Valtakunnallinen lautakunta (disciplinærnemnd) on valitusaste ja sen päätöksestä huolimatta riita-asian voi saattaa vireille yleisessä tuomioistuimessa. Tanskassa on vireillä suunnitelma poistaa palkkioriita-asian käsittely paikallisesta lautakunnasta ja tehdä valtakunnallisen lautakunnan suosituksesta, jos asianosaiset sen hyväksyvät, täytäntöönpanokelpoinen.

1.3. Nykytilan arviointi

Kurinpidolliset asiat jaetaan nykyisin kahteen ryhmään, valvonta-asioihin ja kurinpito-asioihin, sen perusteella, mikä taho asiassa esiintyy kantelijana. Jos kantelijana on asianajajan oma päämies tai jos asia tulee vireille oikeuskanslerin tai tuomioistuimen aloitteesta,

on kyseessä kurinpitoasia ja asia käsitellään kurinpitolautakunnassa. Jos kantelijana on joku muu taho, useimmiten asianajajan päämiehen vastapuoli, asia on valvonta-asia ja se käsitellään ensin asianajajayhdistyksen hallituksessa. Valvonta-asia siirtyy kurinpitolautakunnan käsiteltäväksi kurinpito-asiana, jos hallitus katsoo olevan syytä kantelun perusteella epäillä asianajajan toimineen velvollisuuksiensa vastaisesti.

Asioiden jakaminen valvonta- ja kurinpito-asioihin aiheuttaa asianajajayhdistyksessä eräissä tilanteissa lähes kahdenkertaisen työn. Näin käy silloin, kun kanteluun perustuva valvonta-asia siirtyy kurinpitoasiaksi. Asia tutkitaan ensin Suomen Asianajajaliiton hallituksessa ja sen jälkeen kurinpitolautakunnassa. Järjestelyn tarkoituksena on ollut keskittää kurinpitolautakunnalle aiheellisimmat kantelut (asianajajan oman päämiehen kantelut ja oikeuskanslerin tai tuomioistuimen ilmoituksesta vireille tulleet asiat). Samalla on haluttu säästää kurinpitolautakunnan voimavaroja ylimalkaan.

Käytännöllinen menettely kurinpitoasioita käsiteltäessä ja ratkaistaessa on lähes yhdenmukainen asian laadusta riippumatta, vaikka järkipäisyydenä tavoitteena tulisi olla mahdollisuus keskittyä vakavampiin asioihin. Nykyisin merkittävin ero vakavampien ja muiden asioiden välillä on, että vakavassa asiassa asianajajalle varataan tilaisuus tulla henkilökohtaisesti kuulluksi, kun muutoin tyydytään kirjalliseen menettelyyn. Jatkossa suullinen kuuleminen olisi mahdollista aina, kun se harkitaan tarpeelliseksi.

Asianajajakunnan itsenäisyys ja riippumattomuus edellyttävät, että asianajajien ammattilinen valvonta ja siihen liittyvä kurinpidollinen menettely on ammattikunnan itsensä huolehdittavana. Toisaalta kurinpidollisen menettelyn julkista uskottavuutta puoltaa, että menettelyyn osallistuisi myös asianajajakuntaan kuulumattomia jäseniä. Kun valvonta-asiat esitetään käsiteltäväksi kolmessa valvontalautakunnan jaostossa, olisi luontevaa, että kuhunkin jaostoon kuuluisi jäsenenä yksi asianajajakuntaan kuulumaton jäsen. Tämän johdosta valvontalautakunnan asianajajakuntaan kuulumattomien jäsenten lukumäärä lisättäisiin nykyisestä kahdesta jäsenestä kolmeen jäseneseen.

Perus- ja ihmisoikeusnäkökulma puoltaisi, että asianajaja, jolle on määrätty kurinpidollinen seuraamus, voisi hakea ratkaisuun muutoista tuomioistuimessa. Nykyisin muutoksenhaku on mahdollinen vain asianajajan tultua erotetuksi asianajajayhdistyksestä tai kun hänelle on määrätty seuraamukseksi julkinen varoitus.

Julkisen vallan käyttöä on viime aikoina kehitetty avoimempaan ja läpinäkyvämpään suuntaan. Asianajajan päämiehen intressissä säädetystä vaitiolovelvollisuudesta aiheutuu tälle kehitykselle ammatillisessa valvonnassa rajoituksia.

Palkkioriiita-asiain välimiesmenettely on nyky muodossaan koettu ongelmalliseksi. Suomen Asianajajaliiton sääntöjen mukaan välimiehinä toimivat liiton hallituksen määräämät hallituksen tai jonkin liiton paikallisosaston hallituksen kolme nykyistä tai entistä jäsentä. Kun välimiehet ovat asianajajia, on tämä järjestely herättänyt epäilyjä heidän puolueettomuudestaan siitä huolimatta, että korkein oikeus on (KKO 2000:11) katsonut, etteivät asianajajat ole esteellisiä toimimaan välimiehinä. Kun riita lisäksi käsitellään välimiesmenettelylain mukaisesti, on asiassa annettavan päätöksen lopullisuus joskus yllättänyt asianajajan asiakkaan.

Tämän vuoksi on päädytty esittämään, että menettelystä nyky muodossa luovuttaisiin ja se korvattaisiin valvontalautakunnan antamalla suosituksella palkkion kohtuullisesta määrästä.

Perustuslain mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla. Tämän johdosta nykyisin asianajajayhdistyksen säännöissä olevia menettelyllisiä säännöksiä on nostettava lain tasolle.

Asianajajan ammattinimikkeen käyttäminen on edellä selostetuin tavoin kytketty siihen, että henkilö harjoittaa asianajotoimintaa ammattimaisesti. Asianajajakunnassa on koettu ongelmallisena tilanne, jossa asianajaja eläkkeelle siirtyessään lopettaa asianajotoiminnan harjoittamisen ja tällöin on pakotettu luopumamaan sen ammattinimikkeen käyttämisestä, jota hän on itsestään käyttänyt ehkä vuosikymmenien ajan.

Asianajajalain 11 §:n säännös on tehokkaasti estänyt myös erilaisten eläkkeellä

olemista tarkoittavien ilmaisujen liittämisen sanan ”asianajaja” yhteyteen. Asianajajat ovat ehkä ainoa ammattiryhmä Suomessa, joka lain säännöksen nojalla joutuu eläkkeelle siirryttäessä luopumaan ammattinimikkeestään. Tilanne koetaan yhä suuremmaksi epäkohdaksi sodan jälkeisten suurten ikäluokkien alkaessa lähestyä eläkkeelle siirtymistä.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1. Tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi

Julkisuuden lisääminen. Uudistuksen keskeisenä tavoitteena on ottaa huomioon uuden julkisuuslainsäädännön vaikutukset lisäämällä ammatillisen valvonnan ja palkkioriiitojen ratkaisemisen julkisuutta.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia sovelletaan Suomen Asianajajaliittoon sen käyttäessä julkista valtaa, eli suorittaessa asianajajien ammatillista valvontaa ja kurinpitoasioita käsiteltäessä. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 3 §:n mukaan lain tarkoituksena on toteuttaa avoimuutta ja hyvää tiedonhallintatapaa viranomaisten toiminnassa sekä antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuus vaikuttaa julkisen vallan käyttöön ja valvoa oikeuksiaan ja etujaan.

Julkisuuslain periaatteena oleva julkisen vallan käytön avoimuus on vaikeasti yhdistettävissä Suomen Asianajajaliiton asianajajiin kohdistamaan valvontaan ja kurinpitoasioiden käsittelyyn. Syynä tähän on asianajajista annetun lain 5 c §:ssä säädetty asianajajan vaitiolovelvollisuus ja lain 6 §:ssä asianajajalle säädetty vastaamisvelvollisuus hallitukselle ja kurinpitolautakunnalle. Lain 5 c §:n mukaan asianajaja tai hänen apulaisensa ei saa luvottomasti ilmaista sellaista yksityisen tai perheen salaisuutta taikka liike- tai ammattisalaisuutta, josta hän tehtävässään on saanut tiedon. Vastaamisvelvollisuuden osalta asianajaja on hallitukselle ja kurinpitolautakunnalle velvollinen antamaan ne tiedot, jotka asianajajien valvontaa tai kurinpitoasioiden käsittelyä ja ratkaisemista varten ovat tarpeen.

Säännökset johtavat siihen, että asianajaja, vastatessaan häneen kohdistuneeseen kanteeseen, joutuu lähes aina vastauksessaan ilmoittamaan seikkoja, jotka kuuluvat hänen salassapitovelvollisuutensa piiriin. Tämä toiseikka on todettu myös hallituksen esityksessä Eduskunnalle laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi. Esityksen perusteluissa todetaan, että Suomen Asianajajaliiton hallussa olevat kurinpitoasiaa koskevat asiakirjat, joista ilmenee asianajajan asiakasta koskevia tietoja, ovat salassa pidettäviä.

Ehdotuksessa ei ole katsottu tarpeelliseksi puuttua asianajajien ja asianajajien valvontaa suorittavien elinten salassapitovelvollisuuden ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain väliseen suhteeseen. Lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta sovelletaan yleislakina Suomen Asianajajaliiton toimintaan. Avoimuuden lisääminen asianajajien valvonnassa toteutetaan säätämällä asianajajayhdistyksen velvollisuudeksi pitää erityistä julkista päiväkirjaa sen käsiteltäviksi tulevista valvonta-asioista ja palkkioriiita-asioista sekä laatia näiden asioiden ratkaisusta erillinen julkinen ratkaisuseloste.

Julkinen päiväkirja sisältäisi käsiteltäväksi tulevan asian yksilöintiä varten tarpeelliset tiedot sekä tiedon asian lopputuloksesta. Julkiseen päiväkirjaan tehtyt merkinnät poistettaisiin laissa säädettyjen määräaikojen kuluessa päätöksen tai suosituksen antamisesta.

Julkinen ratkaisuseloste valvonta-asian ratkaisusta ja palkkiota koskevasta suosituksesta sisältäisi pääpiirteittäisen selostuksen siitä, mistä asiassa on ollut kysymys sekä ratkaisun lopputuloksen. Ratkaisuseloste laadittaisiin siten, ettei siitä ilmene asianajajan salassapitovelvollisuuden piiriin kuuluvia seikkoja.

Julkinen päiväkirja ja julkinen ratkaisuseloste mahdollistavat avoimuuden toteuttamisen asianajajayhdistyksen julkisen vallan käytössä. Julkinen päiväkirja ja julkinen ratkaisuseloste eivät sulje pois viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain soveltamista asianajajayhdistyksen hallussa oleviin asiakirjoihin, vaan tiedon antaminen niistä ratkaistaan julkisuuslain sekä asianajajien ja valvontaelinten salassapitoa koskevien määräysten tulkinnalla.

Julkinen luotettavuuden lisääminen. Julki-

suuden lisääminen valvonta-asioden käsitelyssä ja palkkioriiita koskevien suositusten antamisessa lisää myös menettelyjen julkista luotettavuutta. Tämän lisäksi julkista luotettavuutta lisää valvontalautakunnan asianajajakuntaan kuulumattomien jäsenten lukumäärän lisääminen kahdesta kolmeen jäseneseen. Ehdotettu asianajajakuntaan kuulumattomien jäsenten nimittämismenettely, jossa nimittämisen suorittaisi valtioneuvosto, lisää myös julkista luotettavuutta. Ulkopuolisten jäsenten nimittämismenettely olisi melko yhdenmukainen muiden pohjoismaiden vastaavien järjestelmien kanssa, kuitenkin niin Suomen Asianajajaliiton riippumattomuuden painoarvoa korostettaisiin. Tämä tapahtuisi siten, että oikeusministeriön tulisi pyytää ehdotettavien jäsenten sopivuudesta asianajajayhdistyksen lausunto. Samalla tavalla vaikuttaisi se, että palkkioriiita-asiaa käsiteltäessä valvontalautakunnan jaoston puheenjohtajana toimisi aina sen asianajajakuntaan kuulumaton jäsen.

Oikeusturvan parantaminen. Esityksen tavoitteena on parantaa sekä asianajajan että hänen päämiehensä oikeusturvaa valvontamenettelyssä. Menettelyn keskittäminen valvontalautakunnalle vaikuttaisi myös tässä suhteessa myönteisesti, kun ratkaisujen yhdenmukaisuus varmistuisi ja menettely ainakin nykyisten valvonta-asioden osalta nopeutuisi.

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin tunnusmerkit, joita valvontamenettelyssä on aiheetta noudattaa, vaikka kyse ei olekaan varsinaisesta tuomioistuinprosessista, voitaisiin ottaa nykyistä paremmin huomioon. Käsiteltävänä olevan asian ja moitteen vakavuus ja muu painoarvo on eräs tällainen näkökohta.

Merkitykselliset ja tavanomaista vakavammat asiat käsiteltäisiin valvontalautakunnan täysistunnossa suullisesti. Päätöksen suullisesta käsittelystä tekisi lautakunta. Menettely säilyttäisi kuitenkin nykyisen luonteensa, jossa lautakunta pyrkii selvittämään, onko asianajaja toiminut asianajoeettisesti oikealla tavalla. Tämän johdosta asianajajan tulisi olla selvityksissään avoin ja totuudenmukainen.

Oikeusturvan parantamiseen liittyy muutoksenhaun saattaminen vastaamaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksia.

Oikeuskanslerin mahdollisuus hakea muu-

tosta kaikkiin valvontaratkaisuihin pysyisi ennallaan. Asianajajan oikeutta hakea muutosta laajennettaisiin koskemaan kaikkia tapauksia, joissa hänelle on määrätty kurinpidollinen seuraamus. Koska kantelija ei ole valvontamenettelyssä asianosainen, hänellä ei vastakaan olisi oikeutta hakea ratkaisuun muutosta, mutta kantelijaa olisi kuultava muutoksenhakuasteessa. Liiton hallituksen velvollisuus antaa valituksen vuoksi lausunto säilytettäisiin. Valtioneuvoston oikeuskanslerilla, kantelijalla ja asianajajayhdistyksellä olisi muutoksenhakuasteessa oikeus esittää todistelua.

Voimavarojen uusjako. Esityksen tavoitteena on ammatilliseen valvontaan käytettävissä olevien voimavarojen tehokas käyttäminen. Tämän vuoksi voimavarat pyritään esityksessä kohdentamaan siten, että vireille tulleiden valvonta-asioiden ratkaisutoiminta keskitetään valvontalautakunnalle. Nykyisin asianajajayhdistyksen hallituksen ratkaistavat valvonta-asiat ja välimiesoikeuksissa ratkaistavat palkkiorita-asiat siirtyisivät lautakunnan käsiteltäviksi. Koska valvontamenettelyssä on kysymys asianajajan menettelyn eettisyyden valvonnasta ja kun myös palkkiosuosituksia koskevat asiat siirretään lautakunnassa käsiteltäviksi, lautakunnan nimi esitetään muutettavaksi valvontalautakunnaksi.

Hallitus jatkaisi valvontatoimintaa muussa suhteessa nykyisin tavoin ja voisi tarpeelliseksi katsoessaan saattaa vireille valvontamenettelyn. Muutoksenhakemuksesta hallitus edelleen antaisi hovioikeudelle lausunnon.

Valvontalautakunnan kokoonpanoa määrättäessä keskeisenä kysymyksenä on asianajajakuntaan kuulumattomien jäsenten lukumäärä, toimiiko asianajajakuntaan kuulumaton jäsen puheenjohtajana, varapuheenjohtajana vai jäsenenä ja heidän valintamenettelynsä. Asianajajajäsenten ja asianajajakuntaan kuulumattomien jäsenten lukumäärän tulisi olla tasapainossa toisaalta asianajajakunnalle kuuluvan autonomian ja toisaalta sen välillä, että asianajajakuntaan kuulumattomat jäsenet lisäävät valvonta-asioiden käsittelyn uskottavuutta ulospäin.

Nykyisin kurinpitolautakuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja seitsemän jäsentä, joista kaksi on valittu asianajajakun-

nan ulkopuolelta. Jäsenille valitaan henkilökohtaiset varajäsenet. Lautakunta on päätösvaltainen täysi-istunnossa, jossa on saapuvilla viisi yhdeksästä jäsenestä, jos paikalla olevista yksi on valittu asianajajakunnan ulkopuolelta.

Esityksessä ehdotetaan, että

- nykyisten puheenjohtajan ja kahden varapuheenjohtajan valinnasta poiketen Suomen Asianajajaliiton valtuuskunta valitsi valvontalautakunnan puheenjohtajan, jonka tulee olla asianajaja

- valtuuskunta valitsisi myös viisi muuta jäsentä ja näille henkilökohtaiset varajäsenet, joiden kaikkien tulee olla asianajaja

- valtioneuvosto nimittäisi kolme asianajajakuntaan kuulumatonta jäsentä ja heille henkilökohtaiset varajäsenet oikeusministeriön esityksestä

- valvontalautakunta valitsisi keskuudestaan kaksi varapuheenjohtajaa.

Lautakunta työskentelisi kolmehenkisinä jaostoina, joiden jäsenistä kaksi olisi asianajajia ja yksi asianajajakuntaan kuulumaton jäsen. Jaostojen puheenjohtajina toimisivat lautakunnan puheenjohtaja ja lautakunnan keskuudestaan valitsemat kaksi varapuheenjohtajaa. Asianajajakuntaan kuulumaton jäsen toimisi kuitenkin puheenjohtajana jaoston käsitellessä palkkiorita-asiaa. Jaostoja olisi näin ollen kolme. Täysistunto olisi päätösvaltainen, kun vähintään seitsemän siihen kuuluvaa on saapuvilla. Kun päätösvaltaisuus on sidottu seitsemän jäsenen läsnäoloon, tämä edellyttää, lautakunnan asianajajajäsenten lukumäärän ollessa yhteensä kuusi, että vähintään yhden asianajajakuntaan kuulumattoman jäsen olisi oltava saapuvilla. Jaosto olisi päätösvaltainen kaikkien jäsenten ollessa saapuvilla.

Täysistunnossa käsiteltäisiin asiat,

- jotka jaostossa harkitaan tarpeelliseksi siirtää täysistuntoon esimerkiksi ennakkopäätösluonteisina,

- joissa seuraamuksena saattaisi olla liitosta erottaminen tai seuraamusmaksun määrääminen tai

- jotka lautakunnan puheenjohtaja on päättänyt ottaa täysistunnossa käsiteltäviksi.

Asian esittelijänä toimisi tehtävään määrätty valvontalautakunnan jäsen.

Seuraamusjärjestelmän nykyaikaistaminen.

Esityksen tavoitteena on myös seuraamusjärjestelmän nykyaikaistaminen. Nykyisistä seuraamuksista säilyisivät huomautus, varoitus ja liitosta erottaminen. Edelleen voitaisiin myös asianajajan huomiota kiinnittää tapaan, jolla hän asianajotehtävää on hoitanut, vaikka varsinaista kurinpidollista seuraamusta ei määrättäisikään.

Nykyisistä seuraamuksista poistettaisiin julkinen varoitus. Sen tilalle tulisi seuraamusmaksu. Tämä olisi itsenäinen muiden seuraamusten tavoin eikä sitä voitaisi määrätä liitännäisenä esimerkiksi yhdessä varoituksen kanssa. Ruotsissa omaksuttua tapaa seuraten ehdotetaan, että maksu menisi asianajajayhdistykselle. Seuraamusmaksut eivät olisi luonteeltaan asianajajaliiton varainhankintaa eivätkä suurimmillaankaan kattaisi kuin vähäisen osan ammatillisen valvonnan liitolle aiheuttamista kustannuksista. Maksun suuruus olisi harkinnanvarainen 500—15 000 euroa. Se määrättäisiin kokonaisvaltaisen harkinnan pohjalta ottamalla huomioon käsillä olevan valvonta-asian moitittavuus ja asianajajan aikaisemmin mahdollisesti saamat kurinpidolliset seuraamukset sekä kokemus asianajotehtävistä. Huomioon otetaan myös asianajajan taloudelliset olot, jotka vaihtelevat toimiston koon ja sijainnin sekä toimeksiantojen laadun mukaan.

Palkkioerimielisyyksien ratkaiseminen. Nykyisestä palkkioritojen ratkaisemisesta välimiesmenettelyssä esitetään luovuttavaksi.

Välimiesmenettelyn hyvinä puolina on kuitenkin pidetty sitä, että se on taannut asianajosalaisuuksien säilymisen. Se on ollut asianajajien asiakkaille tarjottu palvelumuoto, jossa asiakkaalla on ollut mahdollisuus saada yksinkertaisella tavalla ratkaisu asianajopalkkion määrää koskevaan riitaan. Menettely on lisäksi ollut asiakkaalle maksuton, koska välimiehillä ei ole oikeutta saada palkkiota tehtävästään eikä asiakas ole häviötapauksessa ollut velvollinen suorittamaan asianajajalle korvausta oikeudenkäyntikuluista. Menettely on ollut myös alioikeusmenettelyä nopeampi ratkaisutapa.

Menettelyn hyvien puolien säilyttämiseksi ehdotetaan, että palkkiorita-asioita käsitellään valvontalautakunnan jaostossa. Annettava ratkaisu olisi kuluttajavalituslautakunnan tapaan suositus, joka ei oikeudellisesti sitoisi

asiakasta tai asianajajaa.

2.2. Keskeiset ehdotukset

Kanteluiden käsittely keskitettäisiin valvontalautakunnalle. Valvontamenettelyn voi saattaa vireille asianajajan asiakas, asiakkaan vastapuoli tai muu henkilö, jota asianajajan hoitama asia koskee. Myös Suomen Asianajajaliiton hallitus voisi saattaa valvontasian lautakunnassa vireille oman valvontatoimintansa yhteydessä ilmi käyneen perusteella. Myös valtioneuvoston oikeuskansleri voi saattaa vireille valvonta-asian.

Asianajajakuntaan kuulumattomien lautakunnan jäsenten painoarvoa lisättäisiin nykyisestä. Ehdotuksen mukaan valvontalautakuntaan kuuluisi edelleen yhdeksän jäsentä. Puheenjohtajan ja viiden jäsenen tulisi olla asianajajia ja heidät valitsisi Asianajajaliiton valtuuskunta. Valvontalautakuntaan kuuluisi lisäksi kolme asianajajakuntaan kuulumatonta jäsentä. Valtioneuvosto nimittäisi heidät tehtävään.

Valvontalautakunta käsitelisi ja ratkaisisi asiat yleensä jaostoissa. Vakavimmat asiat käsiteltäisiin kuitenkin lautakunnan yleisistunnoissa. Päätösvaltaiseen kokoonpanoon kuuluisi aina vähintään yksi asianajajakuntaan kuulumaton jäsen. Ehdotuksen mukaan menettelyä lautakunnassa koskevat säännökset tulisivat asianajajista annettuun lakiin. Menettely asiaa käsiteltäessä olisi ensisijassa kirjallinen, mutta sekä lautakunta että sen jaosto voisivat järjestää suullisia käsittelyitä.

Nykyisistä kurinpidollisista seuraamuksista poistettaisiin julkinen varoitus ja sen sijaan säädettäisiin mahdollisuus määrätä seuraamusmaksu, joka olisi suuruudeltaan 500—15 000 euroa.

Asianajajan oikeutta hakea muutosta valvontamenettelyssä annettuihin ratkaisuihin laajennettaisiin siten, että valtioneuvoston oikeuskanslerin ohella asianajaja voisi hakea muutosta aina, kun hänelle on määrätty kurinpidollinen seuraamus. Kantelijaa olisi kuultava myös muutoksenhakutuomioistuimessa.

Palkkioritavälimiesmenettelystä luovutettiin, ja asiakkaan pyynnöstä palkkion kohdustamisesta määrästä annettaisiin suositus. Palkkiorita-asiat käsiteltäisiin lautakunnan

jaostossa, jonka puheenjohtajana toimisi tällöin asianajajakuntaan kuulumaton jäsen.

Esityksessä ehdotetaan, että asianajajayhdistyksellä olisi velvollisuus pitää erityistä julkista päiväkirjaa valvonta-asioista ja palkkioriita-asioista. Menettelyn julkisuuden lisäämiseksi ehdotetaan myös, että kustakin valvonta-asian ratkaisusta tai palkkiota koskevasta suosituksesta tulisi laatia julkinen ratkaisuseloste. Ratkaisuselosteen olisi sisältävä muun ohella pääpiirteittäinen selostuksen siitä, mistä asiassa on kysymys sekä ratkaisun lopputuloksen.

Esityksen tavoitteena on mahdollistaa eläkkeelle siirtyvän asianajajan oikeus käyttää asianajajan ammattinimikettä myös asianajotoiminnan harjoittamisen päättyessä.

Asianajajista annetun lain 9 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 6 momentti, joka mahdollistaisi ammattinimikkeen käyttämisen.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole valtiontaloudellisia vaikutuksia, koska ammatillisesta valvonnasta ja palkkioriita-asioden käsittelystä aiheutuvat kustannukset katetaan asianajajien Suomen Asianajajaliitolle suorittamalla jäsenmaksuilla. Suomen Asianajajaliitolle aiheutuvat kustannukset lisääntyvät valvontalautakunnan asianajajakuntaan kuulumattomien jäsenten lukumäärän kasvaessa.

3.2. Muut vaikutukset

Julkisuuden lisääminen valvonta-asioden ja palkkioriita-asioden julkisen päiväkirjan ja julkisten ratkaisuselostusten käyttöönottamisella edistää menettelyjen uskottavuutta ja luotettavuutta ja edistää erityisesti kuluttajansuojaa. Ehdotettu valvonta-asioden käsittelyn keskittäminen valvontalautakunnalle nopeuttaa asioiden käsittelyä. Palkkioriita-

asioiden käsittelyn siirtäminen valvontalautakunnalle parantaa päätösten yhdenmukaisuutta. Asianajajapalveluiden kuluttajan kannalta on tärkeää saada asianajaja-alan ammattielimen kannanotto asianajajan laskutusta koskevaan riitaan. Vaikka valvontalautakunnan jaoston palkkioriidassa antama ratkaisu on suositus, sitä tultaneen ainakin asianajajien taholla käytännössä noudattamaan. Ratkaisun suositusluonne poistaa myös sen palkkioriita-asioden käsittelyyn liittyneen epäkohdan, jonka on sanottu liittyneen välimiesoikeuden päätöksen lopullisuuteen.

Laajennettu muutoksenhakuoikeus parantaa asianajajan oikeusturvaa. Myös oikeusvarmuus paranee, koska kantelijaa olisi kuultava muutoksenhakuasteessa valitusta käsiteltäessä ja kantelijalla sekä asianajajayhdistyksellä olisi mahdollisuus esittää todistelua ja selvitystä.

4. Asian valmistelu

Uudistusta on valmisteltu Suomen Asianajajaliiton hallituksen asettamassa työryhmässä ja siitä on työryhmän työn edistyessä keskusteltu oikeusministeriön edustajien kanssa.

Suomen Asianajajaliitto on pyytänyt valmistelemastaan ehdotuksesta valtioneuvoston oikeuskanslerin lausunnon ja oikeusministeriön lainsäädäntöosastolla on laadittu esitysluonnoksesta muistio. Luonnoksesta on myös keskusteltu Suomen Asianajajaliiton valtuuskunnan kokouksessa 10 päivänä tammikuuta 2002.

Oikeusministeriö asetti 30 päivänä tammikuuta 2002 työryhmän viimeistelemään Suomen Asianajajaliiton laatiman hallituksen esitysluonnoksen eduskunnalle annettavaksi hallituksen esitykseksi asianajajista annetun lain muuttamiseksi. Jatkovalmistelun aikana työryhmä on kuullut asiantuntijoina laamanni Kauko Huttusta ja professori Juha Lappalaisia, jotka molemmat ovat toimineet asianajajayhdistyksen kurinpitolautakunnan jäseninä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut**1.1. Laki asianajajista**

2 §. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, momentissa lueteltaisiin ne seikat, jotka ainakin olisi mainittava asianajajayhdistyksen säännöissä.

Pykälän 1 momentin 9 kohdan mukaan asianajajayhdistyksen säännöissä on mainittava miten yhdistyksen hallitukselle ja kurinpitolautakunnalle kuuluva jäseniin kohdistuvan valvonta- ja kurinpitovallan käyttäminen järjestetään. 1 momentin 10 kohdan mukaan säännöissä on mainittava, miten yhdistykseen kuulumattomalle varataan oikeus saada hänen ja yhdistyksen jäsenen ja sen yhtiön, jonka lukuun tämä on toiminut, välinen riita, joka koskee jäsenen toimintaa asianajajana tai liittyy siihen, välimiesmenettelyin ratkaisuksi. Nämä molemmat kohdat ehdotetaan tarpeettomina kumottaviksi koska esityksessä ehdotetaan, että kaikki kurinpitoasiat keskitetään valvontalautakunnan käsiteltäviksi valvonta-asioina ja koska nyt säännöissä olevia määräyksiä valvonta- ja kurinpitovallan käyttämisestä ehdotetaan jäljempänä 6 a—6 d pykälässä esitettävällä tavalla säädettäväksi laissa. Palkkioriita-asioiden välimiesmenettely esitetään korvattavaksi palkkioriita-asioissa annettavalla suosituksella, josta on tarkempia määräyksiä ehdotetuissa 6 a, 6 b, 6 e ja 6 f pykälässä.

Selvyyden vuoksi tulisi asianajajayhdistyksen säännöissä pakollisesti mainittaviin seikoihin lisätä, miten yhdistyksen säännöt hyväksytään. Tämä säännös ehdotetaan otettavaksi pykälän 1 momentin uudeksi 9 kohdaksi. Nykyistä 11 kohtaa vastaisi 10 kohta.

Pykälän uuden 2 momentin nojalla asianajajayhdistyksen sääntöihin voitaisiin ottaa 1 momentissa pakollisiksi säädettyjen määräysten lisäksi myös muita yhdistystä ja sen jäseniä koskevia yhdistyksen toiminnan kannalta välttämättömiä määräyksiä.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, miten asianajajayhdistyksen säännöt

ja niiden muutokset vahvistetaan. Oikeusministeriöllä on voimassa olevan lain mukaan oikeus vahvistaa tai jättää vahvistamatta asianajajayhdistyksen tekemät sääntöjensä muuttamista tarkoittavat päätökset. Ministeriön päätös vahvistamisesta on julkaistava säädöskokoelmassa. Asiallisesti menettelyä ei ehdoteta muutettavaksi, mutta momenttia on muutettava perustuslain 80 §:n johdosta siten, että oikeusministeriön säädöskokoelmassa julkaistava päätös on perustuslaissa tarkoitettu oikeusministeriön asetus.

6 §. Asianajajista annetun lain säätämisen jälkeen on tullut voimaan laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta, joka koskee Suomen Asianajajaliittoa sen käyttäessä julkista valtaa. Hallituksen jäsenelle ja tarkastuksen toimittajalle 1 momentissa säädetty velvollisuus olla luvatta ilmaisematta, mitä he valvontaa suorittaessaan ovat saaneet tietää, perustuu lain 5 c §:ssä säädettyyn asianajajan salassapitovelvollisuuteen. Asianajajan on vastattava asianajajien valvontaan liittyvissä asioissa hänelle esitettyihin kysymyksiin avoimesti ja rehellisesti eikä hän voi suhteessa valvojaan vedota salassapitovelvollisuuteensa. Ilmaisukieltoa esitetään täsmennettäväksi koskemaan valvonnan yhteydessä asianajajasta tai hänen toiminnastaan saatujen tietojen lisäksi asianajajan asiakkaasta tai muusta kantelijasta saatuja tietoja.

Ehdotetun 2 momentin mukaan maininta siitä, että hallituksen jäsenet toimivat tuomarin vastuulla käsitellessään kurinpitoasioita, poistettaisiin tarpeettomana. Muutos aiheutuu siitä, että kaikki kurinpitoasiat ehdotetaan valvonta-asioina keskitettäväksi valvontalautakunnan käsiteltäviksi ja ratkaistaviksi. Liiton hallitus käyttäisi julkista valtaa kuitenkin edelleen jäsenasioissa ja niiden yhteydessä tuomarin vastuu säilyisi. Jäsenasioita ovat esimerkiksi asianajajaksi hyväksyminen ja asianajajayhdistyksestä erottaminen muuten kuin valvontamenettelyssä.

Kun nykyisten säännösten mukaan kurinpitolautakunta katsoo, että asianajaja tulisi erottaa asianajajayhdistyksestä, on erottamis-

ta koskeva päätös 6 a §:n 1 momentin mukaisesti alistettava yhdistyksen hallituksen vahvistettavaksi. Tämä säädös ehdotetaan myös kumottavaksi ja sen jälkeen hallituksella ei ole käsiteltävänä ja päätettävänä nykyisen kaltaisia kurinpitasioita.

6 a §. 1 momentissa ehdotetaan, että valvontalautakunta käsittelee 6 c §:ssä tarkoitettua valvonta-asiaa ja 6 e §:ssä tarkoitettua palkkioriiita-asiaa. Nykyisten säännösten mukaan kurinpidollisia asioita käsitellään sekä asianajajayhdistyksen hallituksessa että kurinpitolautakunnassa. Palkkioriiita-asiaa käsitellään välimiesmenettelyssä yhdistyksen hallituksen määräämien kolmen välimiehen muodostamassa välimiesoikeudessa. Kaikkien nykyisten kurinpidollisten asioiden käsittely keskitettäisiin valvontalautakuntaan, ja lautakunta myös antaisi suosituksen asianajajan ja hänen asiakkaansa väliseen asianajajan laskutusta koskevaan palkkioriiitaan. Nimi valvontalautakunta kuvaisi lautakunnan toimintaa paremmin kuin kurinpitolautakunta. Nimenmuutosta puoltaa myös, että lautakunnan tehtäväksi tulisi antaa suosituksia palkkioriiita-asioissa. Kun lautakunta antaa palkkioriiitaa koskevia suosituksia, sitä kutsuttaisiin palkkiolautakunnaksi.

Valvonta-asioilla tarkoitetaan 6 c §:n 1 momentissa mainittuja asianajajaan kohdistuvia kanteluita, oikeuskanslerin tai tuomioistuimen ilmoituksesta vireille tulevia asioita ja asianajajayhdistyksen hallituksen lautakunnan käsiteltäväksi siirtämiä asioita.

Palkkioriiita-asioiden välimiesmenettely korvattaisiin suosituksen antamisella laskutuksesta syntyneeseen riitaan asianajajan tai sen asianajajayhtiön, jonka puolesta asianajaja on toiminut, ja asiakkaan välille.

Suosituksen antamisessa palkkioriiitaan noudatettaisiin palkkioriiita-asioiden välimiesmenettelyssä vakiintuneita asianosaisia ja riidan kohdetta koskevia periaatteita.

Suosituksen antamista voisi hakea asianajajan päämies tai muu asiakas. Asianajajan päämiehellä tarkoitetaan sitä tahoa, joka on antanut asianajajalle tai asianajoyhtiölle toimeksiannon. Päämiehiä voi asiassa olla useampiakin. Muulla asiakkaalla tarkoitetaan esimerkiksi sellaisen kuolinpesän osakasta, jonka jaon asianajaja on suorittanut tuomioistuimen antaman määräyksen perusteella.

Asianajajan päämiehen vastapuoli ei ole oikeutettu vaatimaan ratkaisusuosituksen antamista, koska hän ei ole toimeksiantosuhteessa asianajajaan tai siihen asianajajayhtiöön, jonka lukuun asianajaja on toiminut. Asianajolaskuun perustuva maksuvelvollisuus saattaa kuitenkin siirtyä velallisen vaihdoksen vuoksi toimeksiantosuhteen ulkopuoliselle. Näin voi tapahtua esimerkiksi riitaa koskevan sovinnon yhteydessä, jossa asianajajan päämiehen vastapuoli sitoutuu sovinnon ehtona suorittamaan asianajajan laskun.

Välimiesmenettelyssä noudatettujen periaatteiden mukaan suositusta ei annettaisi sellaisissa tapauksissa, joissa asianajajan palkkiota koskevia riitoja varten on erikoislainsäädännössä säännöksiä siitä, että tietyn tyyppiset palkkioriidat on ratkaistava niiden mukaisessa järjestyksessä. Konkurssipesän pesänhoitajan palkkiota koskeva riita on ratkaistava konkurssisäännön mukaisesti moitittamalla kanneteitse yleisessä tuomioistuimessa palkkion vahvistaneen velkojainkokouksen päätöstä. Myös yrityksen saneerauksesta annetussa laissa (47/1993) ja yksityishenkilön velkajärjestelystä annetussa laissa (57/1993) on erityissäännöksiä siitä, missä järjestyksessä selvittäjän palkkiota ja kulkorvausta koskeva erimielisyys on käsiteltävä.

Suosituksen antamista koskevassa asiassa toisena asianosaisena olisi asiaa hoitanut asianajaja ja se asianajajayhtiö, jonka lukuun asianajaja on toiminut, ja toisena päämies tai muu asiakas. Yhtiön asianosaisasema perustuu siihen, että käytännössä asianajajan toimenpiteistä laskuttaa se asianajajayhtiö, jonka lukuun asianajaja toimii. Suosituksen hakija voi kohdistaa hakemuksen suosituksen antamisesta valintansa mukaan joko asianajajaan tai yhtiöön tai molempiin.

Suosituksen kohteena on palkkio ja kulujen korvaus, jonka asianajaja tai yhtiö, jonka lukuun hän on toiminut, on asianajotehtävästä veloittanut. Suositusta ei voida hakea asianajajaan tai asianajajayhtiöön kohdistetusta muusta, esimerkiksi vahingonkorvausta koskevasta vaatimuksesta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin valvontalautakunnan kokoonpanosta.

Asianajajakuntaan kuulumattomien jäsenten lukumäärä ehdotetaan lisättäväksi nykyi-

sestä kahdesta jäsenestä kolmeen, jolloin asianajajajäsenten lukumäärä vähenisi nykyisestä seitsemästä kuuteen. Tämä lisäys säilyttäisi hyväksyttävällä tavalla tasapainon asianajajakunnan riippumattomuuden ja päätöksenteon uskottavuuden välillä ja samalla mahdollistaisi, valvontalautakunnan toimiesä kolmeen jaostoon jakaantuneena, että jokaisessa jaostossa olisi jäsenenä asianajajakuntaan kuulumaton jäsen.

Lautakunnan jäsenen toimikausi olisi kolme vuotta kuten nykyisinkin. Asianajajayhdistyksen säännöissä olevan määräyksen perusteella kolmasosa lautakunnan jäsenistä on vuosittain erovuorossa.

Pykälän 3 momentin mukaan asianajajayhdistyksen valtuuskunta valitsisi valvontalautakunnan puheenjohtajan ja viisi jäsentä ja viimeksi mainituille henkilökohtaiset varajäsenet, joiden kaikkien tulee olla asianajajia. Lautakunnan kokoonpanon tulee olla sellainen, että se saavuttaa sekä valvottavien että ulkopuolisten tahojen luottamuksen. Asianajajakunnan riippumattomuus edellyttää asianajajan toimimista lautakunnan puheenjohtajana, koska asianajajakuntaan kuulumattoman jäsenen toimiminen puheenjohtajana antaisi varsin voimakkaan kuvan asianajajien ulkopuolisesta valvonnasta.

Asianajajakuntaan kuulumattomat lautakunnan kolme jäsentä henkilökohtaisine varajäsenineen nimittäisi valtioneuvosto oikeusministeriön esityksestä. Oikeusministeriön tulee pyytää asianajajayhdistyksen lausunto ehdotettavien henkilöiden sopivuudesta lautakunnan jäseniksi. Ehdotetun menettelyn tarkoituksena on varmistaa asianajajakunnan riippumattomuuden ja julkisen vallan edun toteutuminen. Asianajajien valvonnan ja valvontalautakunnan kokoonpanon tulee nauttia myös asianajajakunnan luottamusta. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että asianajajayhdistyksen lausunnolle ehdotettavien sopivuudesta jäsenen ja varajäsen tehtävään annetaan erityistä painoarvoa eikä tehtävään nimitetä vastoin asianajajayhdistyksen näkemystä. Asianajajakuntaan kuulumattomien valvontalautakunnan jäsenten kelpoisuusehtoja ei nykyisin ole säädetty. Heitä jäseniksi valittaessa on noudatettu periaatetta, jonka mukaan heidän tulee olla lakimiehiä, jotka ovat perehtyneitä asianajajatoimintaan ja lisäksi tuomarin

tehtäviin tai oikeustieteen yliopistolliseen koulutukseen ja tutkimukseen. Nämä kelpoisuusehdot säädettäisiin nyt laissa.

Pykälän 4 momentissa säädettäväksi ehdotettu tuomarin vastuu vastaa voimassa olevan lain 6 a §:n 3 momenttia, jossa viitataan lain 6 §:n 2 momenttiin. Salassapitoa koskevaa säännöstä tarkennettaisiin siten, että salassapito koskisi valvontaa suoritettaessa tai palkkioriaa käsiteltäessä asianajajasta, kantelijasta, palkkioria-asian asianosaisesta tai muusta tahosta saatuja salassa pidettäviä tietoja. Salassa pidettävien tietojen laajuus määräytyy viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain säännösten ja tämän lain 5 c §:n 1 momentin ja 6 d §:n 2 momentin mukaan. Asianajajalla on lain 5 c §:ssä säädetty vaitiolovelvollisuus siitä, mitä hän tehtävässään on saanut tietää ja 6 d §:n 2 momentin perusteella hänen olisi avoimesti ja totuudenmukaisesti vastattava häneltä pyydettyihin selvityksiin. Asianajaja joutuu vastauksessaan paljastamaan asianajajan salassapitovelvollisuuden piiriin kuuluvia tietoja lautakunnan jäsenille, jotka vuorostaan olisivat salassapitovelvollisia näin saamistaan tiedoista.

Nykyisen lain 6 a §:n 3 momentissa oleva viittaus asianajajayhdistyksen hallituksesta säädettyyn ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

6 b §. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan valvontalautakunnan toiminnan tehostamiseksi, että se voisi toimia jaostoina. Tarkoituksena on, että valtaosa käsiteltävistä valvonta-asioista ja kaikki palkkioria-asiat käsiteltäisiin ja ratkaistaisiin lautakunnan jaostossa. Jaostojen kokoonpanot määräisi lautakunta siten, että kuhunkin jaostoon kuuluisi kaksi asianajajajäsentä ja yksi asianajajakuntaan kuulumaton jäsen.

Jaostojen puheenjohtajina toimisivat koko lautakunnan puheenjohtaja ja lautakunnan keskuudestaan vuosittain valitsevat kaksi varapuheenjohtajaa. Varapuheenjohtajien valinta lautakunnan jäsenten keskuudesta mahdollistaa asianajajakuntaan kuulumattoman jäsenen valinnan varapuheenjohtajaksi ja toimimisen tässä ominaisuudessa jaoston puheenjohtajana. Kun lautakunnan jäsenistä vuosittain on kolmannes erovuorossa, on asianmukaista, että varapuheenjohtajat valit-

taisiin vuosittain.

Palkkioriita-asiat poikkeavat valvonta-asioista siinä suhteessa, että palkkioriita-asioissa asian vireille saattanut hakija on asianajajan tai asianajoyhtiön lisäksi asianosaisena. Palkkioriita-asioiden käsittelyn uskotavuuden kannalta olisi tarkoituksenmukaista, että jaoston puheenjohtajana suositusta annettaessa toimisi asianajajakuntaan kuulumatonta jäsen.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi asioiden käsittelystä lautakunnan jaostoissa tai täysistunnossa sekä lautakunnan ja jaostojen päätösvaltaisuudesta. Tarkoituksena on, että valtaosa kurinpitoasioista ja kaikki asianajopalkkioita koskevat suositukset käsiteltäisiin lautakunnan jaostossa. Lautakunta olisi päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai jompikumpi varapuheenjohtajista sekä vähintään kuusi muuta jäsentä on saapuvilla. Kun lautakuntaan kuuluu kuusi asianajajajäsentä ja kolme asianajajakuntaan kuulumatonta jäsentä, päätösvaltaisuutta koskeva vaatimus seitsemän jäsenen, mukaan luettuna puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja, saapuvilla olosta tarkoittaa, että päätösvaltaisuus aina edellyttää vähintään yhden asianajajakuntaan kuulumattoman jäsenen saapuvilla oloa. Lautakunnan jaosto olisi päätösvaltainen, kun kaikki jaoston jäsenet ovat saapuvilla.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin äänestysmenettelystä. Viittauksella monijäsenisen tuomioistuimen äänestysääntöihin tarkoitetaan, että palkkiosuosituksista koskevassa asiassa äänestys ja äänestyksen tulos määräytyisi noudattaen oikeudenkäymiskaaren 23 luvun säännöksiä äänestämisestä riita-asiassa. Vaikka valvontamenettelyssä määrättävä seuraamus ei ole rikosoikeudellinen rangaistus, olisi sitä määrättäessä mahdollisesti tapahtuvassa äänestyksessä perusteltua noudattaa soveltuvin osin oikeudenkäyntiä rikosasiassa koskevia äänestysääntöjä. Valvontamenettelyssä äänestys tapahtuisi noudattaen oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 10 luvun säännöksiä. Äänestys suoritetaan virkaikäjärjestyksessä siten, että nuorin jäsen lausuu ensin ja puheenjohtaja viimeiseksi mielipiteensä. Jos joku valvontalautakunnan jäsen esittelee asian, hänen on kuitenkin ensin sanottava mielipiteensä.

6 c §. Yleisin asianajajaan kohdistuvan kantelun vireille tulotapa on asianajajan oman päämiehen kantelu tai kantelu asianajajan toiminnasta jossakin määräyksenvaraisessa tehtävässä, kuten kuolinpesän pesänselvittäjänä tai jakajana tai konkurssipesän hoitajana.

Lain 6 §:n 3 momentin nojalla valtioneuvoston oikeuskanslerilla on oikeus vaatia asianajajayhdistyksen hallitusta ryhtymään toimenpiteisiin asianajajaa vastaan, jos hän katsoo, että asianajaja laiminlyö velvollisuutensa. Kun asianajajayhdistyksen hallitukselle ei enää jäisi kurinpidollisia tehtäviä, oikeuskanslerin vaatimus johtaisi valvonta-asian vireille tuloon.

Oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a §:n perusteella tuomioistuimen on ilmoitettava asianajajayhdistykselle asianajajalle määräämästään esiintymiskiellosta. Tällainen ilmoitus johtaisi valvonta-asian vireille tuloon.

Asianajajayhdistyksen hallitukselle jää edelleen velvollisuus valvoa asianajajien toimintaa. Jos hallitus tätä valvontaa suorittaessaan saa perusteen epäillä asianajajan menettelleen 7 §:ssä säädetyin tavoin, sen tulisi päätöksellään saattaa asia valvontalautakunnan käsiteltäväksi.

Kantelun vireilletulohetki määräytyisi siitä ajankohdasta, kun asianajajaan kohdistuva kantelu, valtioneuvoston oikeuskanslerin tai tuomioistuimen ilmoitus saapuu asianajajayhdistyksen toimistoon. Yhdistyksen hallituksen asianajajien valvontaa suorittaessaan tietoon saaman asian vireilletulohetkenä olisi hallituksen valvonta-asian siirtämistä valvontalautakunnan käsiteltäväksi tarkoittaman päätöksen tekohetki. Vireilletulohetken määrittäminen on tarpeen jäljempänä 3 momentissa säädetyin vanhentumisajan johdosta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin vireilletulokynnyksestä. Asianajajaan kohdistuvilta moitteilta on edellytettävä riittävää yksilöintiä sen vuoksi, että asianajajalta vaaditaan moitteiden johdosta vastaus, jonka hän on 6 d §:n 2 momentin mukaisesti velvollinen avoimesti ja totuudenmukaisesti antamaan. Jos kantelu on puutteellinen, eikä kantelija kehotuksesta huolimatta korjaa puutteita, kantelua ei saateta lautakunnan käsiteltäväksi. Korkeimman oikeuden 14 päivänä loka-kuuta 1997 antaman ratkaisun (R 97/738) pe-

rusteella kerran ratkaistua kurinpidollista asiaa ei voi saattaa uudelleen vireille, ellei kantelun tueksi esitä asiaan vaikuttavaa uutta selvitystä. Tämän periaatteen johdosta ei aikaisemmin ratkaistua asiaa koskevaa kantelua saatettaisi lautakunnan käsiteltäväksi, ellei kantelussa esitetä asiaan vaikuttavaa uutta selvitystä.

Pykälän 3 momentin nojalla asia voitaisiin jättää tutkittavaksi ottamatta, jos tapahtumista, joista asiassa on kysymys, on kulunut enemmän kuin viisi vuotta. Säännös vastaa viranomaisvalvontaa suorittavien valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen toiminnassa omaksuttua sääntelyä. Vanhentumista ei ole katsottu aiheelliseksi säätää ehdottomaksi, vaan asianajajajayhdistykselle on jätetty mahdollisuus ottaa käsiteltäväksi myös viittä vuotta vanhempia tapahtumia koskevat kantelut, jos tähän on aihetta. Vanhentumista puoltaa myös se, että selvityksen saaminen vanhoista tapahtumista saattaa olla ylivoimaista eikä vanhojen asioiden selvittäminen ole oikeudellisesti perusteltua.

6 d §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi valvonta-asioiden käsittelystä, joka tapahtuisi valvontalautakunnan jaostossa tai täysistunnossa. Jaosto voisi siirtää harkitsemansa, esimerkiksi periaatteellisesti tärkeän, asian ratkaistavaksi lautakunnan täysistunnossa. Lautakunnan puheenjohtajalla on myös oikeus siirtää asian käsittely tapahtuvaksi lautakunnan täysistunnossa. Jos valvonta-asiassa harkitaan seuraamuksena saattavan tulla kysymykseen asianajajajayhdistyksestä erottamisen tai seuraamusmaksun, on asia aina käsiteltävä lautakunnan täysistunnossa.

Pykälän 2 momentin perusteella valvonta-asian asian selvittäminen tapahtuu kirjallisesti, ja menettelyssä noudatetaan oikeudenkäynnissäkin sovellettavaa osapuolten kuulemisperiaatetta. Asianajajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen valvonta-asian ratkaisua.

Valvontamenettelyssä ei asian selvittämiseksi kuitenkaan ole riittävää, että asianosaisena olevalle asianajajalle pelkästään varattaisiin tilaisuus antaa vastineensa häneen kohdistettujen moitteiden johdosta. Lain 6 §:n 1 momentin mukaan asianajaja on velvollinen antamaan hallitukselle ne tiedot, jotka

ovat tarpeen hallituksen suorittamaa valvontaa varten ja hyvää asianajajatapaa koskevien ohjeiden 50 §:n mukaisesti asianajajan on vastattava hänelle asianajajalain ja asianajajayhdistyksen sääntöjen nojalla esitettyihin kysymyksiin avoimesti ja totuudenmukaisesti. Myös valvonta-asioissa asianajajan olisi annettava häneltä pyydytyt tiedot avoimesti ja totuudenmukaisesti.

Kuulemisperiaatteen johdosta asianajajan antama vastaus on annettava tiedoksi kantelijalle. Vastausta ei tarvitse antaa tiedoksi haasteen tiedoksi antamisesta säädettyssä järjestyksessä, vaan tiedoksianto voidaan toimittaa lähettämällä asianajajan antama vastaus postitse kantelijan ilmoittamaan osoitteeseen. Kantelijalla on täten mahdollisuus lausua asianajajan antaman selityksen johdosta. Kantelija itse päättää, haluaako hän käyttää tätä oikeutta.

Koska valvontamenettelyssä tutkitaan, onko asianajaja menetellyt velvollisuuksiensa mukaisesti eikä kyseessä ole tuomioistuimen menettelyn mukainen kaksiasianosaisprosessi, tulee valvontalautakunnan tai sen jaoston omaaloitteisesti huolehtia siitä, että asia tulee riittävästi selvitettyksi. Lautakunnalla ja sen jaostolla olisi tämän mukaisesti oikeus ja velvollisuus esittää kantelijalle ja asianajajalle selventäviä kysymyksiä, jos ratkaisun perusteeksi otettavat tosiseikat eivät riittävästi ilmene kantelijan ja asianajajan esittämistä lausumista.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa määrätään oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Sen mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteita, joihin kuuluu muun muassa suullinen käsittely, sovelletaan myös asianajajajärjestöjen kurinpidolliseen menettelyyn silloin, kun mahdollisena seuraamuksena on asianajajajärjestöstä erottaminen eli mahdollisuus elinkeinon menettämiseen. Tämän vuoksi ehdotetaan 3 momentissa säädettäväksi, että lautakunnan olisi järjestettävä suullinen käsittely silloin,

kun seuraamuksena saattaa tulla kysymyksen asianajajayhdistyksestä erottaminen tai seuraamusmaksu. Tällainen asia olisi käsiteltävä lautakunnan täysistunnossa.

Koska valvontalautakunnan olisi huolehdittava siitä, että asia tulee riittävästi selvitettyksi, voisi valvontalautakunta tai sen jaosto järjestää suullisen käsittelyn muulloinkin, kun se katsotaan tarpeelliseksi. Kuulemisperiaatteen mukaisesti sekä asianajaja että kantelija on kutsuttava suulliseen käsittelyyn, jolloin heillä on mahdollisuus lausua käsityksensä suullisessa käsittelyssä esille tulleista seikoista.

6 e §. Palkkioriihtaan annettavaa suositusta koskeva asia tulisi vireille asianajajan päämiehen tai muun asiakkaan kirjallisesta hakemuksesta sen saapuessa asianajajayhdistyksen toimistoon. Samalla tavoin kuin oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 5 §:ssä on säädetty haastehakemuksen täydentämisestä, tulisi puutteellista hakemusta asetettavassa määrääjässä korjata uhalla, että hakemus voitaisiin jättää saattamatta lautakunnan käsiteltäväksi.

Tuomioistuimen jo ratkaisemaa palkkioriihtaa koskevaa hakemusta ei voitaisi saattaa enää vireille.

Pykälän 2 momentin nojalla suosituksen antamista koskeva asia käsiteltäisiin aina valvontalautakunnan jaostossa. Käsittely olisi periaatteessa kirjallista.

Pykälän 3 momentin mukaan valvontalautakunnan antaessa palkkiolautakuntana suosituksia palkkioriihtoihin asianosaisina olisivat, kuten nykyisin palkkioriihtä-asiaain välimiesmenettelyssä, toisella puolella asianajaja tai se asianajajayhtiö, jonka lukuun asianajaja on toiminut, taikka kummatkin ja toisella puolella asianajajan päämies tai muu asiakas, jolle asianajajalasku on osoitettu.

Kuulemisperiaatteen mukaisesti asianajajalle ja sille yhtiölle, jonka lukuun hän on toiminut, olisi varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen asian ratkaisua. Asianajajan ja yhtiön antama vastaus olisi annettava tiedoksi hakijalle. Tiedoksianto voidaan toimittaa lähettämällä vastaus postitse hakijan ilmoittamaan osoitteeseen. Jaosto voisi myös järjestää suullisen käsittelyn, joka voitaisiin järjestää, jos kirjallisesta aineistosta ei riittävästi ilmene annettavan suosituksen perusteeksi

otettavat tosiseikat tai jos jostain muusta syystä katsotaan tarpeelliseksi kuulla asianosaisia. Asianosaiset olisi kutsuttava suulliseen käsittelyyn.

Pykälän 4 momentin mukaan suositusta palkkioriihtaan voisi pyytää aina siihen saakka, kunnes hakijan oikeus vaatia palkkion alentamista on lain mukaan vanhentunut. Vanhentuminen määräytyy muualla laissa olevien säännösten nojalla. Tällöin kysymyksen tulee yleensä normaali saatavan vanhentuminen tai kauppakaaren 18 luvun 9 §:ssä säädetty erityinen vuoden vanhentumisaika. Valvontalautakunnan jaosto joutuu näin kuskakin konkreettisessa tapauksessa arvioimaan vanhentumiskysymyksen. Vanhentumiseen vetoaminen olisi tahdonvaltainen edellytys eikä sitä tutkittaisi viran puolesta.

Nykyinen asianajajalaissa säädetty palkkioriihtaa koskeva välimiesmenettely on saatettava vireille vuoden kuluessa siitä, kun palkkio ja kustannukset on laskutettu. Asianajajan laskutus saattaa olla myös kurinpidollisen menettelyn kohteena niissä tilanteissa, joissa laskutuksen määrä rikkoo hyvän asianajajataavan määräämistä siitä, että asianajajan palkkion on oltava kohtuullinen tehdyn työn laatuun ja määrään nähden. Koska valvontamenettelyyn esitetään viiden vuoden vanhentumisaikaa, on syytä luopua välimiesmenettelyä koskevasta yhden vuoden vireilepanoajasta.

Pykälän 5 momentissa ehdotetaan säädettäväksi samalla tavoin kuin kuluttajavalituslautakunnasta annetussa laissa että vanhentumiselle muualla laissa säädetty määräaika ei kuluisi sinä aikana, jona asia on vireillä valvontalautakunnassa. Jos vanhentumisaikaa, valvontalautakunnan antaessa suosituksen, olisi jäljellä vähemmän kuin kolme kuukautta, hakijalla olisi kuitenkin aina vielä käytettävissään kolmen kuukauden määräaika laskutuksen saattamiseksi tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Tarkoituksena on varmistaa, erityisesti kauppakaaren 18 luvun 9 §:ssä säädetyn yhden vuoden vanhentumisaajan ollessa kysymyksessä, että hakijalla olisi vielä suosituksen antamisen jälkeen käytettävissään vähintään kolmen kuukauden määräaika palkkioriidan saattamiseksi tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos asianajaja ei aio noudattaa an-

nettua suositusta.

Pykälän 6 momentin perusteella kuluttaja-valituslautakunnan antamien suositusten mukaisesti palkkioriiiaan annettu suositus ei olisi välitystuomion tapaan asianosaisia oikeudellisesti sitova, vaan palkkioriiita voitaisiin viedä suosituksen antamisesta huolimatta tuomioistuimen käsiteltäväksi. Suositus ei myöskään olisi täytäntöönpanokelpoinen.

Hakijan kannalta suosituksen etuna nykyisessä välimiesmenettelyssä annettuun päätökseen verrattuna olisi se, että suositukseen tyytymätön hakija voisi saattaa asianajopalkkiota koskevan riidan tuomioistuimen ratkaistavaksi. Asianajajan tai asianajajayhtiön kannalta annettu suositus taas merkitsisi käytännössä lähes sitovan ratkaisun antamista palkkioriiitaan. Kun suositus on asianajajayhdistyksen asiantuntijaelimen antama ratkaisu, asianajajan tai asianajajayhtiön olisi harkittava, onko sillä tuomioistuimessa esitettävään sellaista näyttöä, jonka perusteella tuomioistuin päätyisi palkkioriidassa toisenlaiseen ratkaisuun kuin valvontalautakunta.

6 f §. Nykyisin palkkioriiita-asiaain välimiesmenettelyn ja tuomioistuinkäsittelyn välistä suhdetta koskee välimiesmenettelystä annetun lain 5 §, jonka mukaan välityssopimus tai sen veroinen määräys voi muodostaa esteen valtion tuomioistuimessa tapahtuvalle oikeudenkäynnille. Asianajolaskua koskevan velkomuskanteen käsittelemisen yleisessä tuomioistuimessa ja palkkioriiitaa koskevan suosituksen käsittelemisen valvontalautakunnassa välisestä suhteesta ei ole säännöksiä, joten tästä olisi säädettävä erikseen.

Palkkioriiita-asioden välimiesmenettelyyn sovellettavan välimiesmenettelystä annetun lain mukaan kannetta kysymyksestä, joka on välityssopimuksen tai siihen verrattavan määräyksen mukaan välimiesten ratkaistava, ei voida ottaa tuomioistuimessa tutkittavaksi, jos vastaaja tekee asiasta väitteen ennen vastaamistaan kantajan kanteeseen. Asianajajalain mukaisessa välimiesmenettelyssä on lisäksi katsottu, että asianajajan vastapuolen on myös ennen vastaamistaan pääasiaan tuomioistuimessa saatettava palkkioriiita-asia vireille välimiesmenettelyssä toimittamalla asiaa koskeva kannekirjoitus asianajajayhdistyksen toimistoon. Tämä vaatimus on johtunut siitä, että vain asianajajan vastapuolella

on mahdollisuus saattaa asia käsiteltäväksi palkkioriiita-asiaain välimiesmenettelyssä. Niissä tapauksissa, joissa ei vaadittaisi myös välimiesmenettelyn vireille saattamista, voisi asianajajan vastapuoli pelkän väitteen esittämisellä estää asianajajan velkomuskanteen käsittelyn, jolloin asianajalla ei olisi mitään oikeussuojakeinoa käytettävissään.

Välimiesmenettelyssä noudatettuja periaatteita ehdotetaan sovellettaviksi myös tuomioistuinmenettelyn ja suositusmenettelyn välisessä suhteessa. Jos asianajolaskua koskeva velkomus on saatettu vireille tuomioistuimessa, asianajajan päämies tai muu asiakas voisi estää asian käsittelyn tuomioistuimessa saattamalla palkkioriiitaa koskevan suosituksen vireille asianajajayhdistykseen toimitetulla hakemuksella ja tekemällä väitteen palkkioriidan saattamisesta vireille ennen vastaamistaan pääasiaan tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa. Tuomioistuimessa vireillä olevaa asiaa ei kuitenkaan nykyisestä menettelystä poiketen jätettäisi tutkittavaksi ottamatta, vaan asian käsittely keskeytettäisiin siksi, kunnes suositusta koskeva asia on lautakunnassa ratkaistu. Suosituksen antamisen jälkeen jäisi asianajajan tai asianajoyhtiön ratkaistavaksi, halutaanko tuomioistuimessa vireillä olevaa asiaa jatkaa.

6 g §. Pykälään ehdotetaan otettaviksi säännökset niistä tiedoista, joiden olisi ilmettävä valvontalautakunnan valvonta-asioissa antamista päätöksistä ja palkkioriiita-asiaissa annettavista suosituksista. Ilmoitettavat tiedot vastaavat tuomioistuimen päätökselle asetettuja vaatimuksia. Päätöksistä ja suosituksista, jotka on laadittava erilliseksi asiakirjaksi, on käytävä ilmi:

1. Asianimike ja ratkaisun antamispäivä. Asianimikkeenä olisi joko päätös tai suositus.
2. Asianosaisten nimet ja kantelijan nimi. Koska kantelija ei ole valvonta-asiaissa asianosainen, on hänen nimensä ilmenemisestä säädettävä erikseen.
3. Selostus asiassa esitetyistä vaatimuksista ja vastauksista perusteluineen.
4. Ratkaisun perustelut.
5. Lainkohdat sekä, asianajajien ollessa velvolliset noudattamaan asianajajayhdistyksen sääntöjä ja muita asianajajayhdistyksen asianajotoiminnassa noudatettavaksi vahvistamia ohjeita, asianajajayhdistyksen sääntö-

jen ja hyvää asianajajatapaa koskevien ohjeiden kohdat, joita asiassa on sovellettu.

6. Lopputulos.

7. Ratkaisukokoonpanoon kuuluneiden nimet ja asema. Jos päätöksestä tai suosituksesta on äänestetty, on tästä oltava maininta ja ratkaisuasikirjaan on liitettävä eri mieltä olleiden jäsenten mielipiteet.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että palkkioriiita koskevassa suosituksessa olisi 1 momentissa säädettyjen tietojen lisäksi annettava asianajajan asiakkaalle ohjeet siitä, miten tämän tulee menetellä, jos palkkioriiita halutaan saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Tiedon antaminen tästä on tarpeen, koska hakijat ovat käytännössä lähes aina tavallisia kansalaisia vailla oikeudellisia tietoja.

6 h §. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 18 §:n 1 kohdan perusteella viranomaisen tulee hyvän tiedonhallintatavan luomiseksi ja toteuttamiseksi pitää luetteloa käsiteltäväksi annetuista ja otetuista sekä ratkaistuista ja käsitellyistä asioista tai muutoin huolehtia siitä, että sen julkiset asiakirjat ovat vaivattomasti löydettävissä.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että asianajajayhdistyksen velvollisuutena olisi lisäksi pitää erillistä julkista päiväkirjaa sen käsiteltäväksi tulevista valvonta-asioista ja palkkioriiita-asioista. Julkisen päiväkirjan tarkoituksena on mahdollistaa nykyistä laajemman tiedon antaminen asianajajan palveluita tarvitsevalle siitä, onko asianajaja, jonka puoleen hän on kääntymässä, ollut valvontamenettelyn kohteena tai asianosaisena palkkioriidassa. Julkiseen päiväkirjaan merkityt tiedot olisivat säännöksen nojalla julkisia siitä riippumatta, että ne muutoin saattaisivat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain perusteella tai asianajajan salassapitovelvollisuudesta johtuen olla salassa pidettäviä.

Julkiseen päiväkirjaan olisi merkittävä käsiteltäväksi tulleen asian asanimike ja asianosaistiedot. Valvonta-asioissa merkittäväksi tulisi tieto kantelijasta ja siitä asianajajasta, johon kantelu kohdistuu. Palkkioriiita-asiassa julkiseen päiväkirjaan merkittäisiin tieto hakijasta ja siitä asianajajasta ja asianajajayhtiöstä, johon hakemus kohdistuu. Julkiseen päiväkirjaan merkitään lisäksi tieto ratkaisun

antamispäivästä ja ratkaisun lopputuloksesta. Jos valvonta-asian lopputuloksena on ollut kurinpidollisen seuraamuksen määrääminen asianajajalle, merkinnästä olisi ilmettävä seuraamuksen laatu ja sen pääasiallinen peruste. Merkintä seuraamuksen laadusta ja perusteesta on tarkoitettu tehtäväksi hyvin lyhyenä ja se voisi olla esimerkiksi ”Viivyttely pesänjakajana. Huomautus.” tai ”Esteellisyys konkurssipesän pesänhoitajana. Varoitus”. Palkkioriiita-asiassa lopputulosta koskevasta merkinnästä olisi ilmettävä, onko palkkiota suositeltu alennettavaksi ja mahdollisen alennuksen määrä. Lisäksi päiväkirjaan merkitäisiin tieto siitä, onko asianajaja noudattanut hänelle annettua suositusta palkkion alentamisesta. Asian käsittelyn vaihe olisi myös ilmettävä julkisesta päiväkirjasta.

Pykälän 2 momentti. Julkista päiväkirjaa ei ole tarkoitettu asianajajia koskevaksi mustaksi listaksi, johon tehdyt merkinnät olisivat voimassa ja julkisia kuinka kauan tahansa. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että julkiseen päiväkirjaan tehty valvonta-asiaa tai palkkioriiita-asiaa koskeva tieto poistettaisiin määrääjän kuluttua valvonta-asian ratkaisemisesta tai palkkiota koskeva suosituksen antamisesta. Valvonta-asian ratkaisujankohdalla tarkoitetaan valvontalautakunnan tai sen jaoston päätöksen antamispäivää. Viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain perusteella pidettävää päiväkirjaa ja siihen tehtyjä merkintöjä koskisivat mainitun lain säännökset eikä siihen tehtyjä merkintöjä poistettaisi.

Valvonta-asioissa tehtävien merkintöjen poistamisen määräaika olisi sidottu asiassa määrätyn seuraamuksen laatuun. Jos asianajajalle on määrätty seuraamuksena erottaminen asianajajayhdistyksestä tai seuraamusmaksu, merkintä voitaisiin poistaa kymmenen vuoden kuluttua ratkaisusta. Kymmenen vuoden määräaika perustuu ensinnäkin siihen, että lain 8 §:n mukaan asianajajayhdistyksestä erotettu voidaan ottaa uudelleen jäseneksi kun kolme vuotta on kulunut erottamisesta. Toisena perusteena on ollut tuomioistuinikäytäntö, jossa eräässä tapauksessa on katsottu, ettei asianajajayhdistyksestä epärehellisyys perusteella erotettua lakimiestä voitu ottaa uudelleen jäseneksi noin kahdeksan vuoden kuluttua erottamisesta, koska hän

ei ollut lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu tavoin rehelliseksi tunnettu.

Jos seuraamuksena olisi määrätty varoitus, merkintä voitaisiin poistaa kuuden vuoden kuluttua lainvoimaisesta ratkaisusta. Jos seuraamuksena olisi määrätty huomautus tai kantelu ei ole johtanut seuraamuksen määrittämiseen, asiaa koskeva tieto voitaisiin poistaa kolmen vuoden kuluttua ratkaisun antamispäivästä lukien.

Pykälän 3 momentin mukaan palkkiorita-asiaa koskeva tieto poistettaisiin kolmen vuoden kuluttua suosituksen antamisesta.

Pykälän 4 momentin säännös koskisi tilannetta, jossa julkisessa päiväkirjassa on useampia samaa asianajajaa koskevia tietoja. Tarkoituksena on, ettei julkisesta päiväkirjasta poistettaisi tietoa 2 tai 3 momentissa säädetyn määräajan kuluttua, jos asianajajasta on päiväkirjassa uudempi tieto, jota ei 2 tai 3 momentin nojalla vielä voitaisi poistaa. Näin esimerkiksi tietoa neljä vuotta sitten saadusta huomautuksesta ei voida poistaa, jos asianajajalla on päiväkirjassa tieto kaksi vuotta sitten saadusta huomautuksesta. Vanhempaa huomautusta koskeva tieto voitaisiin poistaa vasta, kun uudempaa huomautusta koskevasa ratkaisusta on kulunut kolme vuotta.

Päiväkirjassa olevalla tiedolla sellaisesta valvonta-asiasta, jossa asianajajalle ei ole määrätty kurinpidollista seuraamusta, ei olisi tiedon poistamista estävää vaikutusta. Näin tieto kolme vuotta sitten saadusta huomautuksesta poistetaan vaikka päiväkirjassa olisi tieto kaksi vuotta sitten annetusta valvonta-asian ratkaisusta, joka ei ole johtanut seuraamuksen määrittämiseen. Myöskään tiedolla sellaisen palkkiota koskevan suosituksen antamisesta, jolla ei ole suositettu palkkion alentamista, ei olisi tiedon poistamisen estävää vaikutusta.

6 i §. Pykälässä on tarkempia säännöksiä yleisperusteluissa mainitusta valvonta-asian ratkaisusta ja palkkiota koskevasta suosituksesta laadittavasta julkisesta ratkaisuselosteesta. Valvontalautakunnan olisi laadittava jokaisesta valvonta-asian ratkaisusta ja palkkiorita-asiassa annetusta suosituksesta lyhyt seloste, joka olisi julkinen asiakirja ja jokaisen saatavilla pyynnöstä asianajajayhdistyksestä. Selosteen on tarkoitus olla lyhyt kuvaus asiasta ja siinä annetusta ratkaisusta. Se-

losteläadittaisiin siten, ettei siitä ilmene viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain tai asianajajan salassapitovelvollisuuden perusteella salassa pidettäviä tietoja. Asianajajayhdistyksellä olisi itsellään myös mahdollisuus tarvittaessa saattaa seloste julkisuuteen.

Selosteesta olisi ilmettävä seuraavat tiedot:

1) Asianimike, jolla tarkoitetaan onko kyseessä valvonta-asia vaiko palkkioriidassa annettava suositus, sekä ratkaisun antamispäivä.

2) Sen asianajajan ja palkkiorita-asioissa myös asianajajayhtiön nimi, jota asia koskee.

3) Pääpiirteittäinen selostus asiasta ja ratkaisun perusteluista.

4) Lainkohdat, asianajajayhdistyksen sääntöjen kohdat ja ne hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet, joita asiassa on sovellettu.

5) Lopputulos ja

6) Ratkaisukokoonpanoon kuuluneiden nimet ja asema, jolla tarkoitetaan tietoa siitä, kuka on toiminut asiaa käsiteltäessä puheenjohtajana. Lisäksi tulee ilmoittaa, onko asiassa äänestetty, ja selosteeseen on myös liitettävä eri mieltä olleiden jäsenten kannattama lopputulos.

Julkinen ratkaisuseloste olisi luonteeltaan informatiivinen eikä asianajajayhdistyksellä olisi velvollisuutta säilyttää ratkaisuselostetta kauempaa kuin ratkaisua koskeva tieto on merkittynä 6 h §:ssä tarkoitettuun julkiseen päiväkirjaan.

6 j §. Kuten yleisperusteluissa on jo todettu, julkisen päiväkirjan ja julkisen ratkaisuselosteen käyttöönottamisella ei ole tarkoitettu tehdä muutosta siihen, että viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia sovelletaan asianajajayhdistykseen sen käytäessä julkista valtaa. Tämän vahvistamiseksi on katsottu tarpeelliseksi, että erikseen sädetäisiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia sovellettavaksi asiakirjaan, joka on toimitettu valvontalautakunnalle valvonta-asian tai palkkiorita-asiaa varten tai joka sisältää kurinpito- tai palkkiorita-asian ratkaisun. Koska asianajajan tulee avoimesti ja rehellisesti vastata valvonta-asiassa eikä hän voi vedota salassapitovelvollisuuteensa, asiakirjojen julkisuutta harkittaessa olisi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain säännösten lisäksi otettava

huomioon asianajajan salassapitovelvollisuudesta johtuvat seikat.

Pykälän 2 momentti. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 6 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat kanteluasiakirjat ennen ratkaisua, jos tiedon antaminen niistä vaikeuttaisi asian selvittämistä tai ilman painavaa syytä olisi omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä asiaan osalliselle. Valvonta-asiaassa valvontalautakunnalle toimitettavat asiakirjat ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa tarkoitettuja kanteluasiakirjoja ja palkkiorita-asiaassa valvontalautakunnalle annettavat asiakirjat ovat luonteensa puolesta lähellä laissa tarkoitettuja varsinaisia kanteluasiakirjoja.

Valvonta-asioissa ja palkkiorita-asioissa tarkoitettujen asiakirjojen julkisuutta harkitessa asianajajan salassapitovelvollisuuden piiriin kuuluvien seikkojen määrittäminen on keskeisessä asemassa. Kun valvontalautakunnalla on parhaimmat edellytykset harkita, mitkä asiakirjat tai esitetyt seikat kuuluvat asianajajan salassapitovelvollisuuden piiriin ja mitkä ovat julkisia, on tarkoituksenmukaista, ettei mikään valvonta-asiaan tai palkkioritaan liittyvä asiakirja ole julkinen ennen kuin valvontalautakunnan ratkaisu asiassa on annettu tai kun asiakirja on asiaan osallisen saatavissa.

7 §. Lain 5 §:n mukaan asianajajan tulee rehellisesti ja tunnollisesti täyttää hänelle uskotut tehtävät sekä kaikessa noudattaa hyvää asianajajatapaa. Näiden velvollisuuksien rikkomisesta säädetään seuraamukset lain 7 §:ssä. Pykälän 1 momentissa säädetään kurinpidollisesta seuraamusjärjestelmästä.

Pykälän 2 momentin mukaan jos asianajaja menettelisi epärehellisesti tai muulla tavalla tahallisesti loukkaisi toisen oikeutta, olisi hänet kurinpidollisena seuraamuksena erotettava asianajajayhdistyksen jäsenyydestä. Jos menettelyyn liittyisi lieventäviä seikkoja, hänen maksettavakseen voitaisiin määrätä jäljempänä selostettava seuraamusmaksu tai antaa hänelle varoitus.

Pykälän 3 momentissa on kysymys 2 momenttia lievemmästä asianajajan moitittavasta käyttäytymisestä. Jos asianajaja menettelee muulla kuin 2 momentissa tarkoitettulla tavalla hyvän asianajajatavan vastaisesti, hänelle

on annettava varoitus tai huomautus.

Jos asianajajan moitittava käyttäytyminen olisi toistuvaa tai menettelyyn muuten liittyisi raskauttavia seikkoja, hänet voitaisiin erottaa asianajajayhdistyksestä tai hänen maksettavakseen voitaisiin määrätä seuraamusmaksu. Menettelyn toistuvuutta harkittaessa otettaisiin huomioon mikä tahansa pykälässä tarkoitettu asianajajan teko tai laiminlyönti. Moitittavan käyttäytymisen toistumisen säättämällä mahdolliseksi perusteeksi erottamiselle asianajajayhdistyksestä tai seuraamusmaksun määräämiselle, on tarkoitus vahvistaa noudatettu käytäntö. Asianajajayhdistyksestä on erotettu kaksi asianajajaa, joille oli määrätty useampia kurinpidollisia seuraamuksia. Vaikka viimeisenä käsitellyssä asiassa ei ollut kysymys sellaisesta asianajajan menettelystä, jonka perusteella hänet olisi voitu erottaa, menettelyn yhdessä asianajajan saamien aikaisempien seuraamusten kanssa katsottiin osoittavan asianajajan sopimattomaksi toimimaan asianajajana.

Toistuvan moitittavan menettelyn käyttäminen erottamisperusteena tai perusteena seuraamusmaksun määräämiselle, olisi tarkoitus jättää oikeuskäytännön varaan. Harkinnassa olisi kiinnitettävä erityistä huomiota aikaisempien menettelyjen moitittavuuteen, moitittavan käyttäytymisen samankaltaisuuteen ja seuraamusten määräämisen välillä kuluuneeseen aikaan. Jos seuraamuksen aiheuttaneet asianajajan teot ovat olleet vakavia ja luonteeltaan samankaltaisia ja tapahtuneet lyhyen ajan kuluessa, on ankarana seuraamuksen käyttäminen perustellumpaa kuin silloin, kun teot ovat olleet moitittavuudeltaan lieviä, luonteeltaan erilaisia ja niiden välinen aika on ollut pitkä.

Pykälän 4 momentin mukaan jos asianajaja muutoin kuin menettelemällä hyvän asianajajatavan vastaisesti on tehnyt teon joka on omiaan alentamaan asianajajakunnan arvoa voidaan hänelle määrätä 3 momentissa mainittu seuraamus.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin uudesta kurinpidollisesta seuraamuksesta, seuraamusmaksusta. Se on tarkoitettu korvaamaan nykyisen seuraamusjärjestelmän julkisesti annettavan varoituksen. Koska lainuudistuksen tarkoituksena on lisätä valvontamenettelyn julkisuutta ja tehdä kaikki asianajajille

määrätyt kurinpidolliset seuraamukset julkiseksi ei enää olisi tarvetta liittää yhteen seuraamustyyppiin erityistä julkisuutta. Toisaalta julkisen varoituksen poistamisen jälkeen seuraamusasteikossa tarvitaan erottamisen ja varoituksen väliin seuraamus, jota voitaisiin soveltaa tilanteissa, joissa varoitusta ei enää voida pitää riittävänä seuraamuksena, mutta joissa yhdistyksen jäsenyydestä erottamiselle ei vielä olisi perusteita.

Seuraamusmaksu, määrältään vähintään 500 ja enintään 15 000 euroa, määräytyisi kokonaisvaltaisen arvioinnin perusteella, jossa otettaisiin huomioon muun muassa asianajajan menettelyn moitittavuus, kokemus asianajotehtävistä sekä asianajajan taloudelliset olot, jotka vaihtelevat toimiston koon ja sijainnin sekä toimeksiantojen laadun mukaan. Taloudellisten olojen huomioimisella pyritään päiväsakkojärjestelmän mukaisesti siihen, että seuraamusmaksu olisi oikeudenmukaisessa suhteessa maksajan maksukykyyn.

Seuraamusmaksu suoritettaisiin asianajajayhdistykselle, jolloin maksua koskisi yhdistyksen sääntöjen 43 §:n määräys, jonka mukaan, jos jäsen jättää suorittamatta yhdistykselle tulevan maksun, hallituksella on oikeus todeta hänen eronneen yhdistyksestä. Maksu ei olisi valvontalautakunnan määräämänä seuraamuksena täytäntöönpanokelpoinen. Jos seuraamusmaksun määrää muutoksenhakuasteena toimiva Helsingin hovioikeus tai korkein oikeus, se olisi myös täytäntöönpanokelpoinen.

Pykälän 6 momentin perusteella nykyiseen tapaan erottamispäätös voitaisiin määrätä heti noudatettavaksi.

Pykälän 7 momentti vastaa voimassa olevan lain 7 §:n 5 momenttia.

9 §. 1 momentissa säädetään tilanteesta, jossa asianajaja menettää Suomen tai jonkin muun Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaisuuden taikka asianajaja asetetaan konkurssiin tai hänen toimintakelpoisuuttaan rajoitetaan. Näissä tilanteissa jäsenyys päättyisi suoraan lain nojalla, koska jäsen ei enää täytä lain 3 §:ssä säädettyjä kelpoisuusehtoja. Täytäntöönpanotoimena asianajaja poistettaisiin asianajajaluettelosta.

Pykälän 2 momentin ehdotettu säännös vastaa nykyisin voimassa olevan 9 §:n 3 momentin säännöstä. Jos lain 5 b §:n 1 mo-

mentissa tarkoitettuun EU-luetteloon merkitty asianajaja lakkaa olemasta asianajaja siinä EU:n jäsenvaltiossa, josta hän tulee, hän menettää samalla kelpoisuutensa olla merkittynä asianajajayhdistyksen pitämään sanottuun EU-luetteloon. Tällöin on täytäntöönpanotoimena hänet poistettava sanotusta luettelosta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin seurauksista silloin, kun asianajajan kelpoisuusehtoihin kuuluvissa olosuhteissa tapahtuu muutoksia. Niihin ei sinänsä ehdoteta muutoksia, mutta systemaattisista syistä ehdotetaan, että 7 §:n 3 momentin 1 virke siirrettäisiin tähän. Siinä säädetään sellaisesta olosuhteen muutoksesta, jonka jälkeen asianajaja ei enää ole rehelliseksi tunnettu tai elämäntavoiltaan ja muilta ominaisuuksiltaan sopiva harjoittamaan asianajajan tointa. Hänet tulisi aikaisemmankin säännöksen mukaan erottaa asianajajaliitosta, mutta päätöksen asiassa tekisi liiton hallitus eikä valvontalautakunta. Tämä todettaisiin nimenomaisesti säännöksessä.

4 momentissa ei ole kysymys asiallisesta muutoksesta vaan nykyisin pykälän 2 momentissa olevan säännöksen siirtämisestä 4 momenttiin. Asianajajayhdistyksen sääntöjen mukaan yhdistyksen jäseneksi voidaan ottaa asianajotehtäviä ammattimaisesti hoitava tai hoitamaan ryhtyvä henkilö. Näin asianajajayhdistyksen jäsenyys ja samalla ammatinimikkeen asianajaja käyttäminen on sidottu siihen, että asianajaja hoitaa ammattimaisesti asianajotehtäviä. Lain 3 §:n 4 momentin mukaan asianajaja ei saa ryhtyä hoitamaan virkaa tai olla sellaisessa toisen palveluksessa tai harjoittaa muuta ammattitoimintaa, jonka voidaan olettaa vaikuttavan haitallisesti hänen itsenäisyyteensä asianajajana.

Jos asianajaja lakkaa harjoittamasta asianajajan tointa tai jos hänellä ei viran, muun työsuhteen tai ammattitoiminnan perusteella enää ole oikeutta olla asianajajana, olisi hänen pyydettävä eroa asianajajayhdistyksestä. Jos hän ei näin menettele, olisi asianajajayhdistyksen hallituksen erotettava hänet yhdistyksen jäsenyydestä.

Ehdotetussa 5 momentissa on tarkoitus ottaa huomioon Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö, jonka mukaan on noudatettava Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan periaatteita oikeudenmukais-

ta oikeudenkäynnistä silloin, kun päätetään henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista. Jäsenen erottaminen asianajajayhdistyksestä merkitsee, että asianomainen menettää oikeutensa käyttää asianajajan ammattinimikettä. Tämä saattaa eräissä tilanteissa vaikuttaa hänen oikeuteensa harjoittaa elinkeinoaan, minkä vuoksi ennen ryhtymistä 3 ja 4 momentissa mainittuihin toimenpiteisiin olisi yhdistyksen jäsenelle varattava tilaisuus tulla kuulluksi hallituksen järjestämässä suullisessa käsittelyssä.

Kun 1 ja 2 momenteissa tarkoitetuissa tapauksissa on kysymys jäsenyyden päättymisestä kansalaisuuden menettämisen, konkursitilan, toimintakelpoisuuden rajoittamisen tai asianajajan aseman päättymisestä siinä valtiossa, josta niin sanottu EU-asianajaja on peräisin, ei asianajajaa ennen täytäntöönpanotoimena suoritettavaa asianajajaluettelosta tai EU-luettelosta poistamista tarvitse kuulla.

Asianajajista annetun lain 9 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 6 momentti, joka antaisi asianajajalle, joka eläkkeelle siirtymisen johdosta lopettaa asianajotoiminnan harjoittamisen, mahdollisuuden käyttää asianajotoiminnan harjoittamisen lopetettuaan itsestään ammattinimikettä ”asianajaja”.

Luvan nimikkeen käyttämiseen myöntäisi yleisen asianajajayhdistyksen hallitus. Asianajajaliiton säännöissä määrättäisiin että hallituksen tulisi ennen päätöstä hankkia asiassa sen yleisen asianajajayhdistyksen osaston lausunto, johon eläkkeelle siirtyvä asianajaja kuuluu. Lausuntonmenettely vastaa Suomen Asianajajaliiton sääntöjen 6 §:n 2 momentissa säädettyä osaston lausuntoa jäseneksi hakevasta henkilöstä. Osaston lausunto on tarpeen sen johdosta, että paikallisosastossa tiedetään yleensä paremmin kunkin asianajajan olosuhteet ja näin voidaan varmistaa, että henkilö todella siirtyy eläkkeellä eikä esimerkiksi jatka asianajotoiminnan harjoittamista lopettamatta sitä kokonaan.

Lupa voitaisiin myöntää asianajajalle, joka eläkkeellesiirtymisen johdosta lopettaa asianajotoiminnan harjoittamisen harjoitettuaan välittömästi ennen eläkkeelle siirtymistään vähintään kymmenen vuoden ajan asianajotoimintaa.

Vaatimus kymmenen vuoden asianajotoiminnan harjoittamisesta ehdotetaan asetetta-

vaksi asianajaja- nimikkeen edellytykseksi sen vuoksi, että henkilö on tällöin käyttänyt jo mainitun ajan itsestään asianajajan ammattinimikettä, joka on muodostunut osaksi hänen identiteettiään.

Vaatimus asianajotoiminnan harjoittamisen lopettamisesta eläkkeelle siirtymisen johdosta on tarpeen, jotta asianajajan nimikkeen käyttö voidaan sallia vain niille, jotka siirtyvät pois työelämästä. Ammattialaa vaihtava henkilö saa uuden ammattinimikkeen eikä hänen sen vuoksi ole tarpeen käyttää entistä ammattinimikettään.

10 §. Edellä on jo todettu, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan on noudatettava Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan periaatteita oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä silloin, kun päätetään henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista. Oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kuuluu, että annettu ratkaisu on voitava saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Euroopan neuvoston lokakuussa 2000 antaman suosituksen (Recommendation No. R(2000)21) mukaan kurinpidollisen menettelyn tulee täyttää Euroopan ihmisoikeussopimuksen määräykset ja periaatteet.

Oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan vaatimuksen mukaisesti 10 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että asianajajalla, aina kun hänelle on määrätty kurinpidollinen seuraamus, olisi oikeus valittaa valvontalautakunnan päätöksestä Helsingin hovioikeuteen. Sama oikeus hänellä olisi myös silloin, jos seuraamuksen on määrännyt valvontalautakunnan jaosto.

Valvonta-asian käsittelyn tarkoituksena on selvittää, onko asianajaja kantelussa tarkoitussa tilanteessa toiminut häntä velvoittavien ammattieettisten normien mukaisesti. Käsittelyssä ei voida tutkia kantelijan asianajajaan kohdistamia vahingonkorvaus- tai muita vaatimuksia, kuten esimerkiksi rangaistusvaatimusta. Muut kuin ammattieettisiin moitteisiin liittyvät vaatimukset on ratkaistava yleisessä tuomioistuimessa. Tämän johdosta kantelija ei olisi asianosainen valvontalautakunnan käsitellessä valvonta-asiaa. Koska kantelijalla kuitenkin yleensä on hallussaan selkeää tietoa, jolla on merkitystä valvonta-asian ratkaisemiselle, olisi kantelijalle 6 d §:ssä säädettyin tavoin varattava tilaisuus tul-

la kuulluksi asian käsittelyn yhteydessä.

Koska kantelija ei ole asianosainen valvonta-asiaa käsiteltäessä eikä valvontalautakunnan päätös koske hänen oikeuksiaan tai velvollisuuksiaan, ei kantelijalla olisi oikeutta hakea muutosta valvontalautakunnan valvonta-asiaa antamaan päätökseen, mutta hänelle olisi varattava tilaisuus tulla kuulluksi muutoksenhakua koskevassa asiassa jäljempänä 4 momentissa säädetyn tavoin. Kantelijalla on kuitenkin mahdollisuus kannella päätöksestä oikeuskanslerille ja pyytää tätä hakemaan muutosta päätökseen.

Valtion oikeusaputoimistoista annetun lain (258/2002) 6 §:n 2 momentin perusteella julkinen oikeusavustaja on asianajajayhdistyksen valvonnan alainen niin kuin asianajajista annetun lain 6, 6 a ja 7 §:ssä säädetään. Valvontamenettelyn suhteen julkiset oikeusavustajat, siitä riippumatta, ovatko he asianajajayhdistyksen jäseniä, ovat olleet samassa asemassa kuin yksityiset asianajajat. Kun muutoksenhakuoikeutta nyt ehdotetaan laajennettavaksi siten, että kurinpidollisen seuraamuksen kohteeksi joutuneella asianajajalla on oikeus valittaa ratkaisusta, on julkisella oikeusavustajalla, joka ei ole asianajajayhdistyksen jäsen, ilman nimenomaista säännöstäkin samanlainen muutoksenhakuoikeus.

Koska kurinpitolautakunnan nimi ehdotetaan muutettavaksi valvontalautakunnaksi, on tämä muutos tehtävä myös 10 §:n 2 momenttiin.

Pykälän 3 momentin asiasisältöön ei tehdä muutoksia mutta sen sanamuotoa esitetään uudistettavaksi.

Pykälän 4 momentin mukaan hovioikeuden olisi valvonta-asiaa koskevaa valitusta käsiteltäessä varattava oikeuskanslerille, asianajajayhdistykselle ja kantelijalle tilaisuus tulla kuulluksi asiassa. Näillä olisi myös oikeus tarvittaessa esittää todistelua ja muuta selvitystä.

Asianajajayhdistyksen hallituksen on annettava lausuntonsa valituksen johdosta hovioikeudelle sekä oikeuskanslerin että kurinpidollisen seuraamuksen saaneen asianajajan ollessa valittajana. Hovioikeuden ei tämän johdosta kirjallisen lausuman saamiseksi asianajajayhdistykseltä enää erikseen olisi tarpeen toimittaa valituskirjelmää asianajajayhdistykselle. Hovioikeuden on toimitettava oi-

keuskanslerin ja asianajajan valitus tiedoksi kantelijalle ja varattava tälle tilaisuus lausua valituksen johdosta.

Jos asiassa järjestetään suullinen kuuleminen, olisi valittajan, ja oikeuskanslerin ollessa valittajana, asianajajan lisäksi myös oikeuskanslerille, asianajajayhdistykselle ja kantelijalle varattava tilaisuus osallistua tähän. Oikeuskanslerilla, asianajajayhdistyksellä ja kantelijalla olisi myös oikeus tarvittaessa esittää sellaista todistelua ja muuta selvitystä, jonka voidaan olettaa vaikuttavan valituksen ratkaisemiseen.

1.2. Laki valtion oikeusaputoimistoista

6 §. Pykälän 2 momentin perusteella julkinen oikeusavustaja on asianajajayhdistyksen valvonnan alainen niin kuin asianajajista annetun lain 6, 6 a ja 7 §:ssä säädetään. Kun mainittuja asianajajista annetun lain säännöksiä muutetaan ja siihen lisätään säännöksiä, on säädöskohdassa olevat viittaukset asianajajista annettuun lakiin muutettava viimeksi mainittuun lakiin tehtyjä muutoksia vastaavasti.

2. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan sopivan siirtymäajan kuluttua hyväksymisestä ja vahvistamisesta siten, että Suomen Asianajajaliiton säännöt voidaan muuttaa uutta lakia vastaaviksi ennen voimaantuloa.

Muutettuja asianajajista annetun lain säännöksiä tulisi soveltaa myös niihin valvontaja palkkioriita-asioihin, jotka ovat vireillä lain tullessa voimaan. Seuraamusten osalta ehdotetaan noudatettavaksi yleisperiaatteena olevaa lievemmän lain periaatetta. Tällöin asianajajan tekoihin tai laiminlyönteihin sovellettaisiin sitä lakia, joka johtaisi asianajajan kannalta lievempään seuraamukseen.

Suomen Asianajajaliiton sääntöjen mukaan nykyisen kurinpitolautakunnan jäsenyys on järjestetty siten, että kolmannes lautakunnan jäsenistä on vuosittain erovuorossa. Tällainen järjestelmä on katsottu tarpeelliseksi, koska se takaa jatkuvuuden lautakunnan toiminnassa ja yhtenäisyyden ratkaisukäytännössä. Jatkuvuutta ja yhtenäisyyttä ei voitaisi saavuttaa, mikäli kaikki lautakunnan jäsenet olisi-

vat samanaikaisesti erovuorossa.

Samankaltaisen järjestelmän luomiseksi ehdotetaan, että kurinpitolautakunnan jäseninä olevien asianajajien toimikausi jatkuisi sen määräajan loppuun, joksi asianajajayhdistyksen valtuuskunta on valinnut heidät nykyisen kurinpitolautakunnan jäseniksi. Valvontalautakunnan asianajajakuntaan kuulumattomien jäsenten ja varajäsenten osalta ehdotetaan, että heitä ensimmäisen kerran valittaessa yhden jäsenen toimikausi on yksi vuosi, yhden kaksi vuotta ja yhden kolme vuotta. Näin menetellen asianajajakuntaan kuulumattomista valvontalautakunnan jäsenistä olisi vuosittain yksi erovuorossa.

3. Säättämisjärjestys

Ehdotettu lainsäädäntö koskee asianajajien valvontajärjestelmää ja sen kehittämistä. Suomen Asianajajaliiton jäseniä koskevat kurinpito- ja palkkioriiita asioiden käsittelyä koskevat säännökset uudistettaisiin ja kurinpitomenettelyssä määrättäviä seuraamuksia nykyaikaistettaisiin. Kanteluiden käsittely keskistettäisiin kurinpitolautakunnan tehtäväksi ja lautakunnan nimi muutettaisiin valvontalautakunnaksi.

Esityksen mukaan valvontalautakunta käsittelee ja ratkaisisi sinne käsiteltäväksi saatetut kantelut asianajajan toiminnasta sekä antaisi suosituksia asianajajan ja hänen asiakkaansa välisestä palkkioriidasta. Valvontalautakunnan tehtävänä on käytännössä toteuttaa Suomen asianajajaliiton jäsenen julkista valvontaa. Valvontajärjestelmällä on tärkeä merkitys paitsi yksittäistapauksessa, myös ennen muuta asianajajakunnan nauttiman yleisen luottamuksen kannalta. Valvontalautakunnan tehtävän voidaan katsoa olevan PeL 124 §:ssä tarkoitettu julkinen hallinto-tehtävä.

PeL 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia.

Asianajajien ammattikunnan riippumattomuutta on pidettävä keskeisenä lähtökohtana asianajajien asemaa ja myös valvontaa koskeissa säännöksissä. Tästä syystä voidaan

pitää PeL 124 §:n mukaisena sitä nytkin voimassa olevaa järjestelyä, jonka mukaan kurinpitomenettely uskotaan varsinaisen viranomaiskoneiston ulkopuoliselle asianajajaliiton valvontalautakunnalle.

Ehdotuksessa on myös huomioitu perustuslain asettamat vaatimukset oikeusturvan ja menettelyn julkisuuden kannalta. Menettelyn oikeusturvaa on omiaan parantamaan asianajajakuntaan kuulumattomien jäsenten painoarvon lisääminen valvontalautakunnassa. Vastaavasti tätä edistäisi se, että asianajajakuntaan kuulumattomat jäsenet nimittäisi valtioneuvosto. Menettely säänneltäisiin nykyistä kattavammin lain tasolla. Kurinpitomenettelyn kohteeksi joutuneen asianajajan oikeusturva paranisi siten, että hänen oikeuttaan hakea muutosta valvontaratkaisuihin esitetään laajennettavaksi. Ehdotuksen mukaan valtioneuvoston oikeuskanslerin ohella asianajaja voisi hakea muutosta Helsingin hovioikeudelta aina, kun hänelle on määrätty kurinpidollinen seuraamus. Kantelijaa olisi kuultava myös muutoksenhakutuomioistuimessa.

Valvontamenettelyn julkisuuden turvaamiseksi esityksessä ehdotetaan, että asianajajaliitolla olisi velvollisuus pitää erityistä julkista päiväkirjaa valvonta-asioista ja palkkioriiita-asioista. Menettelyn julkisuutta lisäisi myös ehdotus, jonka mukaan kustakin valvonta-asian ratkaisusta tai palkkiota koskevasta suosituksesta tulisi laatia julkinen ratkaisuseloste. Ratkaisuseloste sisältäisi pääpiirteittaisen selostuksen siitä, mistä asiassa on kysymys sekä ratkaisun lopputuloksen. Nämä menettelyn julkisuuden lisäämiseksi ehdotetut säännökset takaavat riittävällä tavalla julkisen vallan käyttöön liittyvät avoimuuden vaatimukset. Ehdotettu sääntely merkitsee tasapainoa yhtäältä periaatteessa merkittävän asianajajasalaisuuden ja toisaalta julkisuusintressin kanssa.

Valvontamenettely olisi kurinpitomenettelyä ja siksi siinä määrättävät seuraamukset eivät olisi rikosoikeudellisia. Kurinpitoseuraamuksina ehdotetaan olevan erottaminen asianajajaliitosta, enintään 15.000 euron seuraamusmaksu, varoitus ja huomautus. Seuraamusmaksu ei olisi suoraan täytäntöönpanokelpoinen vaan asianajajayhdistykselle tuleva maksu, jota koskisivat samat määräyk-

set kuin muitakin maksuja, joita yhdistyksen jäsenet ovat velvollisia suorittamaan.

Valvontamenettelyn seuraamuksilla olisi liittymäkohta PeL 18 §:ssä tarkoitettuun elinkeinovapauteen. Sen mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Valvontamenettely voi johtaa liitosta erottamiseen ja kieltoon käyttää asianajan ammattinimikettä.

Ehdotusta ei kuitenkaan voida pitää olevan ristiriidassa sanotun elinkeinovapauden kanssa, sillä asianajotehtäviä on mahdollista harjoittaa kuulumatta asianajajayhdistykseen ja yhdistykseen liittyneet lakimiehet ovat puolestaan vapaaehtoisesti sitoutuneet asianajajayhdistyksen harjoittamaan ammatilliseen valvontaan ja valvontamenettelyyn. Asian-

ajajaliiton jäsenyys on tosin lainsäädännössä asetettu tietyissä erityistilanteissa oikeudenkäyntiavustajan kelpoisuusvaatimukseksi tai muuten erityisasemaan muihin lakimiehiin verrattuna. Tästä huolimatta mainittuja kurinpitoseuraamuksia ei voida pitää elinkeinonharjoittamisen oikeuden kannalta suhteetomina ottaen huomioon valvontasääntelyn päämäärä siitä, että asianajajilta tulee voida edellyttää erityistä luotettavuutta.

Edellä sanotun perusteella lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**asianajajista annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan asianajajista 12 päivänä joulukuuta 1958 annetun lain (496/1958) 2 §, 6 §:n 1 ja 2 momentti sekä 6 a, 7, 9 ja 10 §, sellaisina kuin niistä ovat 2, 6 a ja 10 § laeissa 197/1992 ja 1249/1999, 7 § osaksi viimeksi mainituissa laeissa sekä 9 § laissa 458/1999 ja mainitussa laissa 1249/1999, sekä *lisätään* lakiin uusi 6 b— 6 j § seuraavasti:

2 §

Asianajajayhdistyksen säännöissä on mainittava ainakin:

- 1) yhdistyksen nimi;
- 2) se maassa oleva kunta, joka on yhdistyksen kotipaikka;
- 3) yhdistyksen tarkoitus;
- 4) mitä maksuja jäsen on velvollinen suorittamaan ja miten ne määrätään;
- 5) miten yhdistyksen hallitus järjestetään ja kuinka pitkäksi ajaksi se valitaan;
- 6) milloin yhdistyksen tilit päätetään ja miten tilien ja hallinnon tarkastus toimitetaan;
- 7) millä tavoin valtuuskunta valitaan ja sen toiminta muuten järjestetään sekä milloin valtuuskunnan varsinainen kokous pidetään ja, jos sellaisia kokouksia on useita, mitkä asiat kussakin kokouksessa käsitellään;
- 8) millä tavoin tiedonannot yhdistyksen jäsenille toimitetaan;
- 9) miten yhdistyksen säännöt hyväksytään; sekä
- 10) miten yhdistyksen varat on käytettävä, jos yhdistys purkautuu tai lakkautetaan.

Yhdistyksen sääntöihin voidaan ottaa myös muita yhdistystä ja sen jäseniä koskevia yhdistyksen toiminnan kannalta välttämättömiä säännöksiä.

Asianajajayhdistyksen säännöt ja niiden muutokset, niiden tultua yhdistyksen säännöissä määrättyllä tavalla hyväksytyiksi, vah-

vistetaan oikeusministeriön asetuksella.

6 §

Asianajajayhdistyksen hallituksen on valvottava, että asianajajat esiintyessään tuomioistuimessa tai muun viranomaisen luona sekä muussakin toiminnassaan täyttävät velvollisuutensa. Asianajaja on velvollinen antamaan hallitukselle tiedot, joita tätä valvontaa varten tarvitaan. Asianajajan on myös sallittava hallituksen määräämän henkilön suorittaa tarkastus hänen toimistossaan, milloin hallitus katsoo sen valvontaa varten tarpeelliseksi, sekä tällöin esitettävä ne asiakirjat, joiden tutkimista tarkastuksen toimittaminen edellyttää. Hallituksen jäsen ja tarkastuksen toimittaja eivät saa luvattomasti ilmaista sellaista salassa pidettävää tietoa, jonka he valvontaa suorittaessaan ovat saaneet tietää.

Ratkaistessaan asianajajayhdistyksen jäsenyyttä koskevia asioita hallituksen jäsenet toimivat tuomarin vastuulla.

— — — — —

6 a §

Asianajajayhdistyksen valvontalautakunta käsittelee ja ratkaisee 6 c §:ssä tarkoitetut valvonta-asiat ja antaa suosituksen asianajajan ja hänen asiakkaansa välisestä 6 e §:ssä tarkoitetusta palkkioriidasta.

Valvontalautakuntaan kuuluvat puheenjoh-

taja sekä kahdeksan muuta jäsentä ja viimeksi mainittujen henkilökohtaiset varajäsenet. Puheenjohtajan sekä viiden muun jäsenen ja heidän varajäsentensä tulee olla asianajajia. Kolmen jäsenen ja heidän varajäsentensä tulee olla asianajajakuntaan kuulumattomia. Lautakunnan jäsenten ja varajäsenten toimikausi on kolme vuotta.

Asianajajayhdistyksen valtuuskunta valitsee lautakunnan puheenjohtajan sekä viisi muuta jäsentä ja kullekin viimeksi mainitulle varajäsenen, joiden kaikkien tulee olla asianajajia. Valtioneuvosto nimittää asianajajakuntaan kuulumattomat kolme jäsentä ja kullekin heistä henkilökohtaisen varajäsenen oikeusministeriön esityksestä. Lautakunnan asianajajakuntaan kuulumattomien jäsenten ja varajäsenten sopivuudesta tehtävään tulee pyytää asianajajayhdistyksen lausunto. Lausuntopyynnössä on esitettävä jäseniä ja varajäseniä nimitettäviin nähden kaksinkertainen määrä. Asianajajakuntaan kuulumattoman jäsenen ja varajäsenen tehtävään voidaan nimittää oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut henkilö, jonka tulee olla perehtynyt asianajotoimintaan sekä lisäksi tuomarin tehtäviin taikka oikeustieteen yliopistolliseen koulutukseen ja tutkimukseen.

Lautakunnan jäsenet toimivat tuomarin vastuulla, eivätkä he saa luvattomasti ilmaista sellaista salassa pidettävää tietoa, jonka he valvontaa suorittaessaan tai palkkioriita käsitellessään ovat saaneet tietää.

6 b §

Lautakunta voi toimia kolmena jaostona. Jaostojen kokoonpanon määrää lautakunta siten, että kuhunkin jaostoon kuuluu jäsenenä kaksi asianajajaa ja yksi asianajajakuntaan kuulumaton jäsen. Jaostojen puheenjohtajina toimivat lautakunnan puheenjohtaja ja lautakunnan vuosittain keskuudestaan valitsevat kaksi varapuheenjohtajaa. Palkkioriita-asiaa käsiteltäessä jaostossa johtaa puhetta kuitenkin asianajajakuntaan kuulumaton jäsen.

Asiat käsitellään lautakunnan jaostoissa tai lautakunnan täysistunnossa. Lautakunnan täysistunto on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään kuusi muuta jäsentä on saapuvilla. Lautakunnan jaosto on päätösvaltainen, kun kaikki sen jäsenet ovat saapuvilla.

Jos erimielisyyttä ilmenee, päätetään asia äänestämällä noudattaen samaa menettelyä kuin monijäsenisessä tuomioistuimessa.

6 c §

Valvonta-asia tulee vireille, kun asianajajaan kohdistuva kirjallinen kantelu, oikeuskanslerin ilmoitus tai tuomioistuimen oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a §:n nojalla tekemä ilmoitus saapuu asianajajayhdistyksen toimistoon. Asia tulee vireille myös, kun asianajajayhdistyksen hallitus on päättänyt siirtää tietoonsa tulleen asian lautakunnan käsiteltäväksi.

Jos kantelu on niin puutteellinen, ettei asiaa voida sen perusteella ottaa ratkaistavaksi, on kantelijaa kehotettava korjaamaan puute määrääjassa uhalla, että kantelua ei saateta lautakunnan käsiteltäväksi. Aikaisemmin ratkaistua asiaa koskevaa kantelua ei saateta lautakunnan käsiteltäväksi, ellei kantelussa ole esitetty asiaan vaikuttavaa uutta selvitystä.

Jos tapahtumista, joista asiassa on kysymys, on kulunut enemmän kuin viisi vuotta, asia voidaan jättää tutkittavaksi ottamatta.

6 d §

Valvonta-asiat käsitellään lautakunnan jaostossa tai täysistunnossa. Täysistunnossa käsitellään lautakunnan puheenjohtajan tai jaostojen sen käsiteltäviksi määräämät asiat.

Menettely valvonta-asiaa käsiteltäessä on kirjallinen. Asianajajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen asian ratkaisua. Asianajajan tulee antaa häneltä pyydetty tiedot ja selvitykset avoimesti ja totuudenmukaisesti. Asianajajan antama vastaus on annettava tiedoksi kantelijalle. Lautakunnan ja jaoston on muutoinkin huolehdittava siitä, että asia tulee riittävästi selvitettyksi.

Asianajajayhdistyksestä erottamisesta ei kuitenkaan voida päättää eikä seuraamusmaksua määrätä ilman, että asia on käsitelty lautakunnan täysistunnossa ja että siinä on järjestetty suullinen käsittely. Lautakunta tai jaosto voi muulloinkin järjestää suullisen käsittelyn. Asianajaja ja kantelija on kutsuttava suulliseen käsittelyyn.

6 e §

Palkkioriita-asia tulee vireille, kun asian-

ajajan päämiehen tai muun asiakkaan kirjallinen hakemus saapuu asianajajayhdistyksen toimistoon. Jos hakemus on niin puutteellinen, ettei asiaa voida sen perusteella ottaa ratkaistavaksi, on hakijaa kehoitettava korjaamaan puute määräajassa uhalla, että hakemus voidaan jättää saattamatta lautakunnan käsiteltäväksi.

Palkkioriita-asia käsitellään valvontalautakunnan jaostossa, ja menettely on kirjallinen.

Palkkioriita-asioissa menettelyn asianosaisina ovat asianajaja ja se yhtiö, jonka lukuun hän on toiminut, ja hakija. Asianajajalle ja sille yhtiölle, jonka lukuun hän on toiminut, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen asian ratkaisua. Asianajan ja yhtiön vastaus on annettava tiedoksi hakijalle. Jaosto voi järjestää suullisen käsittelyn, johon asianosaiset on kutsuttava.

Suosituksista ei anneta, jos hakijan oikeus vaatia palkkion alentamista on lain mukaan vanhentunut.

Vanhentumiselle säädetty määräaika ei kuulu asian ollessa vireillä lautakunnassa. Jos hakijan oikeus vaatia palkkion alentamista vanhenisi lyhyemmässä ajassa kuin kolmessa kuukaudessa suosituksen antamispäivästä, hakijalla on kuitenkin oikeus saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi kolmen kuukauden kuluessa lautakunnan suosituksen antamisesta.

Suositus ei ole täytäntöönpanokelpoinen eikä sillä ole tuomion oikeusvaikutuksia.

6 f §

Jos sama palkkioriita on vireillä tuomioistuimessa ja valvontalautakunnassa ja asianajajan asiakas ilmoittaa tästä tuomioistuimelle ennen vastaamistaan pääasiaan, on asian käsittely tuomioistuimessa keskeytettävä, kunnes lautakunnan suositus on annettu.

6 g §

Valvonta- ja palkkioriita-asiaa annettava ratkaisu on laadittava erilliseksi asiakirjaksi. Siinä on oltava:

- 1) asianimike ja ratkaisun antamispäivä;
- 2) asianosaisten nimet ja kantelijan nimi;
- 3) selostus asiassa esitetyistä vaatimuksista ja vastauksista perusteluineen;
- 4) ratkaisun perustelut;

5) lainkohdat, asianajajayhdistyksen sääntöjen kohdat ja ne hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet, joita asiassa on sovellettu;

6) lopputulos; sekä

7) ratkaisukokoonpanoon kuuluneiden nimet ja asema sekä ilmoitus siitä, onko ratkaisusta äänestetty; jos ratkaisusta on äänestetty, ratkaisusuasiakirjaan on liitettävä eri mieltä olleiden jäsenten mielipiteet.

Suosituksista koskevassa ratkaisussa on hakijalle annettava ohjeet siitä, miten hänen on toimittava, jos hän haluaa saattaa palkkioriidan tuomioistuimen käsiteltäväksi.

6 h §

Asianajajayhdistyksen valvonta- ja palkkioriita-asioista on pidettävä julkista päiväkirjaa johon on merkittävä tiedot kantelijasta tai hakijasta, asianajajasta ja tarvittaessa asianajajayhtiöstä, asianimikkeestä, ratkaisun antamispäivästä ja ratkaisun lopputuloksesta. Päiväkirjasta on myös ilmentävä asian käsittelyn vaihe. Julkiseen päiväkirjaan merkitään myös tieto siitä onko asianajaja noudattanut lautakunnan palkkioriita-asiaa antamaa suositusta.

Julkisesta päiväkirjasta poistetaan asiaa koskeva tieto:

1) erottamisesta ja seuraamusmaksusta kymmenen vuoden kuluttua;

2) varoituksesta kuuden vuoden kuluttua; ja

3) huomautuksesta ja siitä, että seuraamusta ei ole määrätty, kolmen vuoden kuluttua valvonta-asian ratkaisun antamisesta.

Palkkioriita-asiaa koskeva tieto poistetaan kolmen vuoden kuluttua suosituksen antamisesta.

Tietoa ei kuitenkaan poisteta, jos kyseisestä asianajajasta on päiväkirjassa sellainen seuraamus tai palkkion alentamista tarkoittava suositusta koskeva uudempi tieto, jota ei 2 tai 3 momentin nojalla vielä voida poistaa.

6 i §

Valvonta-asian ratkaisusta ja palkkiota koskevasta suosituksesta on laadittava julkinen ratkaisuseloste. Siinä on oltava:

- 1) asianimike ja ratkaisun antamispäivä;
- 2) kysymyksessä olevan asianajajan ja palkkioriita-asiaa myös asianajajayhtiön nimi;

3) pääpiirteittäinen selostus asiasta ja ratkaisun perusteluista;

4) lainkohdat, asianajajayhdistyksen sääntöjen kohdat ja ne hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet, joita asiassa on sovellettu;

5) lopputulos; sekä

6) ratkaisukokoonpanoon kuuluneiden nimet ja asema sekä ilmoitus siitä, onko ratkaisusta äänestetty; jos ratkaisusta on äänestetty, ratkaisuselosteeseen on liitettävä eri mieltä olleiden jäsenten kannattama lopputulos.

6 j §

Asiakirjan, joka on toimitettu valvontalautakunnalle valvontamenettelyä tai palkkiorii-ta-asiaa varten, sekä valvonta- ja palkkiorii-tasian ratkaisun sisältävän asiakirjan julkisuudesta on voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään viranomaisen asiakirjasta, jollei asianajajan salassapitovelvollisuudesta muuta johdu.

Asiakirja ei kuitenkaan tule julkiseksi, ennen kuin valvontalautakunnan ratkaisu on annettu tai kun se on asiaan osallisen saatavissa.

7 §

Jos asianajajan todetaan valvontamenettelyssä ilmitulleiden seikkojen johdosta menettelleen 5 §:n 1 momentin vastaisesti, on valvontalautakunnan määrättävä hänelle *kurinpidollinen seuraamus*, joita ovat asianajajayhdistyksen jäsenyydestä erottaminen, seuraamusmaksun määrääminen, varoitus ja huomautus.

Jos asianajaja menettelee epärehellisesti tai muulla tavalla tehtävässään tahallaan loukkaa toisen oikeutta, on hänet erotettava asianajajayhdistyksen jäsenyydestä. Jos asianajajan menettelyyn liittyy lieventäviä seikkoja, hänen maksettavakseen voidaan määrätä seuraamusmaksu tai antaa hänelle varoitus.

Jos asianajaja menettelee muulla tavalla hyvän asianajajatavan vastaisesti, hänelle on annettava varoitus taikka huomautus. Jos asianajajan tässä pykälässä tarkoitettu menettely on toistuvaa tai siihen muuten liittyy raskauttavia seikkoja, hänet voidaan erottaa asianajajayhdistyksen jäsenyydestä tai hänen maksettavakseen voidaan määrätä seuraamusmaksu.

Milloin asianajaja on tehnyt teon, joka on omiaan alentamaan asianajajakunnan arvoa, menetellään siten kuin 3 momentissa säädetään.

Seuraamusmaksu, joka suoritetaan asianajajayhdistykselle, on vähintään 500 euroa ja enintään 15 000 euroa ja sitä määrättäessä otetaan huomioon muun ohessa asianajajan menettelyn moitittavuus, kokemus asianajotehtävistä sekä taloudelliset olot niin, että seuraamus on oikeudenmukaisessa suhteessa hänen menettelyynsä.

Valvontalautakunta voi määrätä erottamista koskevan päätöksen noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta.

Vastaavin edellytyksin kuin asianajaja on erotettava yhdistyksestä, on EU-luetteloon merkitty asianajaja poistettava EU-luettelosta.

9 §

Asianajaja, joka menettää 3 §:ssä tarkoitetun valtion kansalaisuuden tai joka on konkurssissa tai jonka toimintakelpoisuutta on rajoitettu, lakkaa olemasta asianajajayhdistyksen jäsen ja hallituksen on poistettava hänet asianajajaluettelosta.

Jos EU-luetteloon merkitty asianajaja lakkaa olemasta asianajaja siinä jäsenvaltiossa, josta hän on peräisin, hänet poistetaan EU-luettelosta.

Jos asianajaja ei enää täytä 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja kelpoisuusvaatimuksia, on hallituksen erotettava hänet yhdistyksestä.

Jos asianajaja lakkaa harjoittamasta asianajajan tointa tai jos hänellä 3 §:n 4 momentissa mainitusta syystä ei enää ole oikeutta olla asianajajana, on hänen pyydettävä eroa asianajajayhdistyksestä. Jollei hän pyydä eroa viipymättä, on hallituksen erotettava hänet yhdistyksen jäsenyydestä.

Ennen 3 ja 4 momentissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin ryhtymistä asianajajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hallituksen järjestämässä suullisessa käsittelyssä.

Asianajajayhdistyksen hallitus voi 4 momentissa säädetystä poiketen antaa eläkkeelle siirtymisen johdosta asianajotoiminnan harjoittamisen lopettavalle asianajajalle, joka välittömästi ennen eläkkeelle siirtymistään on harjoittanut asianajotoimintaa kymmenen

vuotta, luvan jäädä asianajajayhdistyksen jäseneksi.

10 §

Sillä, jonka 3 §:n 4 momentissa tai 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu hakemus on hylätty, jota ei ole otettu EU-luetteloon taikka jolle on määrätty kurinpidollinen seuraamus tai joka on poistettu asianajajaluettelosta tai EU-luettelosta, on oikeus valittaa asianajajayhdistyksen hallituksen ja valvontalautakunnan päätöksestä Helsingin hovioikeuteen.

Oikeuskanslerilla on oikeus valittaa 7 ja 9 §:ssä tarkoitetuissa asioissa annetuista hallituksen ja valvontalautakunnan päätöksistä.

Määräaika valituksen tekemiselle on 30 päivää. Valitusaika alkaa siitä päivästä, jona päätös on annettu tiedoksi. Viimeistään määräajan viimeisenä päivänä ennen valtion virastoissa noudatettavan työajan päättymistä on Helsingin hovioikeudelle osoitettu valituskirjelmä puhevallan menettämisen uhalla toimitettava asianajajayhdistyksen toimistoon. Asianajajayhdistyksen on viivytyksettä toimitettava valituskirjelmä liitteineen ja jäljennös valituksenalaisesta päätöksestä sekä oma lausuntonsa valituksen johdosta hovioi-

keuteen.

Hovioikeuden on valitusasiaa käsiteltäessä varattava oikeuskanslerille, asianajajayhdistykselle ja kantelijalle tilaisuus tulla kuulluksi valituksen johdosta ja tarvittaessa esittää todistelua ja muuta selvitystä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tätä lakia sovelletaan myös lain voimaan tullessa vireillä oleviin valvonta- ja palkkiorita-asioihin. Seuraamusten osalta tapahuneisiin tekoihin tai laiminlyönteihin sovelletaan sitä lakia, joka johtaa asianajajan kanalta lievempään seuraamukseen.

Tämän lain voimaan tullessa kurinpitolautakunnan jäsenenä olevien asianajajien toimikausi jatkuu sen määräajan loppuun, joksi heidät on valittu. Asianajajakuntaan kuulumattomia valvontalautakunnan jäseniä ja varajäseniä ensimmäistä kertaa valittaessa yhden toimikausi on yksi vuosi, yhden kaksi vuotta ja yhden kolme vuotta.

Toimenpiteisiin lain täytäntöönpanemiseksi voidaan ryhtyä jo ennen sen voimaantuloa.

2.

Laki**valtion oikeusaputoimistoista annetun lain 6 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtion oikeusaputoimistoista 5 päivänä huhtikuuta 2002 annetun lain (258/2002)
6 §:n 2 momentti seuraavasti:

6 §

Julkinen oikeusavustaja on asianajajayhdistyksen valvonnan alainen niin kuin asianajajista annetun lain (496/1958) 6, 6 a—6 d ja 7 §:ssä säädetään asianajajasta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
20 _____.

Helsingissä 23 päivänä huhtikuuta 2004

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Johannes Koskinen*

1.

Laki**asianajajista annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan asianajajista 12 päivänä joulukuuta 1958 annetun lain (496/1958) 2 §, 6 §:n 1 ja 2 momentti sekä 6 a, 7, 9 ja 10 §, sellaisina kuin niistä ovat 2, 6 a ja 10 § laeissa 197/1992 ja 1249/1999, 7 § osaksi viimeksi mainituissa laeissa sekä 9 § laissa 458/1999 ja mainituissa laissa 1249/1999, sekä lisätään lakiin uusi 6 b—6 j § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

2 §

Asianajajayhdistyksen säännöissä on mainittava:

- 1) yhdistyksen nimi;
- 2) se maassa oleva kunta, joka on yhdistyksen kotipaikka;
- 3) yhdistyksen tarkoitus;
- 4) mitä maksuja jäsen on velvollinen suorittamaan ja miten ne määrätään;
- 5) miten yhdistyksen hallitus järjestetään ja kuinka pitkäksi ajaksi se valitaan;
- 6) milloin yhdistyksen tilit päätetään ja miten tilien ja hallinnon tarkastus toimitetaan;
- 7) millä tavoin valtuuskunta valitaan ja sen toiminta muuten järjestetään sekä milloin valtuuskunnan varsinainen kokous pidetään ja, jos sellaisia kokouksia on useita, mitkä asiat kussakin kokouksessa käsitellään;
- 8) millä tavoin tiedonannot yhdistyksen jäsenille toimitetaan;
- 9) miten yhdistyksen hallitukselle ja kurinpitolautakunnalle kuuluvan jäseniin kohdistuvan valvonta- ja kurinpitovallan käyttäminen järjestetään;
- 10) *miten yhdistykseen kuulumattomalle varataan oikeus saada hänen ja yhdistyksen jäsenen ja sen yhtiön, jonka lukuun tämä on toiminut, välinen riita, joka koskee jäsenen toimintaa asianajajana tai liittyy siihen, vä-*

Ehdotus

2 §

Asianajajayhdistyksen säännöissä on mainittava *ainakin*:

- 1) yhdistyksen nimi;
- 2) se maassa oleva kunta, joka on yhdistyksen kotipaikka;
- 3) yhdistyksen tarkoitus;
- 4) mitä maksuja jäsen on velvollinen suorittamaan ja miten ne määrätään;
- 5) miten yhdistyksen hallitus järjestetään ja kuinka pitkäksi ajaksi se valitaan;
- 6) milloin yhdistyksen tilit päätetään ja miten tilien ja hallinnon tarkastus toimitetaan;
- 7) millä tavoin valtuuskunta valitaan ja sen toiminta muuten järjestetään sekä milloin valtuuskunnan varsinainen kokous pidetään ja, jos sellaisia kokouksia on useita, mitkä asiat kussakin kokouksessa käsitellään;
- 8) millä tavoin tiedonannot yhdistyksen jäsenille toimitetaan;
- 9) *miten yhdistyksen säännöt hyväksytään;* sekä

limiesmenettelyin ratkaistuksi; sekä

11) miten yhdistyksen varat on käytettävä, jos yhdistys purkautuu tai lakkautetaan.

Asianajajayhdistyksen säännöt ja niiden muutokset vahvistaa oikeusministeriö. Oikeusministeriön päätös on julkaistava säädöskokoelmassa.

6 §

Asianajajayhdistyksen hallituksen on valvottava, että asianajajat esiintyessään tuomioistuimessa tai muun viranomaisen luona sekä muussakin toiminnassaan täyttävät velvollisuutensa. Asianajaja on velvollinen antamaan hallitukselle tiedot, joita tätä valvontaa varten tarvitaan. Asianajajan on myös sallittava hallituksen määräämän henkilön suorittaa tarkastus hänen toimistonsaan, milloin hallitus katsoo sen valvontaa varten tarpeelliseksi, sekä tällöin esitettävä ne asiakirjat, joiden tutkimista tarkastuksen toimittaminen edellyttää. Hallituksen jäsen ja tarkastuksen toimittaja eivät saa luvattomasti ilmaista, mitä he valvontaa suorittaessaan ovat saaneet tietää asianajajasta ja hänen toiminnastaan.

Ratkaistessaan asianajajayhdistyksen jäsenyyttä koskevia asioita ja päättäessään asianajajiin kohdistuvista kurinpitotoimpiteistä hallituksen jäsenet toimivat tuomarin vastuulla.

6 a §

Kurinpitoasiat käsittelee ja ratkaisee asianajajayhdistyksen kurinpitolautakunta. Yhdistyksen jäsenen erottamista koskeva päätös on kuitenkin hallituksen vahvistettava.

Kurinpitolautakuntaan kuuluu puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä seitsemän muuta jäsentä ja seitsemän henkilökohtaista varajäsentä, jotka valtuuskunta valitsee. Kahden jäsenen ja heidän varajäsentensä tulee olla asianajajakuntaan kuulumattomia, ja heidän soveltuvuudestaan lautakunnan jäseniksi on ennen valintaa saatava oikeusministeriön lausunto.

10) miten yhdistyksen varat on käytettävä, jos yhdistys purkautuu tai lakkautetaan.

Yhdistyksen sääntöihin voidaan ottaa myös muita yhdistystä ja sen jäseniä koskevia yhdistyksen toiminnan kannalta välttämättömiä säännöksiä.

Asianajajayhdistyksen säännöt ja niiden muutokset, niiden tultua yhdistyksen säännöissä määrätyllä tavalla hyväksytyiksi, vahvistetaan oikeusministeriön asetuksella.

6 §

Asianajajayhdistyksen hallituksen on valvottava, että asianajajat esiintyessään tuomioistuimessa tai muun viranomaisen luona sekä muussakin toiminnassaan täyttävät velvollisuutensa. Asianajaja on velvollinen antamaan hallitukselle tiedot, joita tätä valvontaa varten tarvitaan. Asianajajan on myös sallittava hallituksen määräämän henkilön suorittaa tarkastus hänen toimistonsaan, milloin hallitus katsoo sen valvontaa varten tarpeelliseksi, sekä tällöin esitettävä ne asiakirjat, joiden tutkimista tarkastuksen toimittaminen edellyttää. Hallituksen jäsen ja tarkastuksen toimittaja eivät saa luvattomasti ilmaista *sellaista salassa pidettävää tietoa, jonka he valvontaa suorittaessaan ovat saaneet tietää.*

Ratkaistessaan asianajajayhdistyksen jäsenyyttä koskevia asioita hallituksen jäsenet toimivat tuomarin vastuulla.

6 a §

Asianajajayhdistyksen valvontalautakunta käsittelee ja ratkaisee 6 c §:ssä tarkoitetut valvonta-asiat ja antaa suosituksen asianajajan ja hänen asiakkaansa välisestä 6 e §:ssä tarkoitetusta palkkioriidasta.

Valvontalautakuntaan kuuluvat puheenjohtaja sekä kahdeksan muuta jäsentä ja viimeksi mainittujen henkilökohtaiset varajäsenet. Puheenjohtajan sekä viiden muun jäsenen ja heidän varajäsentensä tulee olla asianajajia. Kolmen jäsenen ja heidän varajäsentensä tulee olla asianajajakuntaan kuulumattomia. Lautakunnan jäsenten ja varajäsenten toimikausi on kolme vuotta.

Kurinpitolautakuntaan sovelletaan muutoin soveltuvin osin, mitä asianajajayhdistyksen hallituksesta säädetään.

Asianajajayhdistyksen valtuuskunta valitsee lautakunnan puheenjohtajan sekä viisi muuta jäsentä ja kullekin viimeksi mainitulle varajäsenen, joiden kaikkien tulee olla asianajajia. Valtioneuvosto nimittää asianajajakuntaan kuulumattomat kolme jäsentä ja kullekin heistä henkilökohtaisen varajäsenen oikeusministeriön esityksestä. Lautakunnan asianajajakuntaan kuulumattomien jäsenten ja varajäsenten sopivuudesta tehtävään tulee pyytää asianajajayhdistyksen lausunto. Lausuntopyynnössä on esitettävä jäseniä ja varajäseniä nimitettäviin nähden kaksinkertainen määrä. Asianajajakuntaan kuulumattoman jäsenen ja varajäsenen tehtävään voidaan nimittää oikeustieteen kandidatin tutkinnon suorittanut henkilö, jonka tulee olla perehtynyt asianajotoimintaan sekä lisäksi tuomarin tehtäviin taikka oikeustieteen yliopistolliseen koulutukseen ja tutkimukseen.

Lautakunnan jäsenet toimivat tuomarin vastuulla, eivätkä he saa luvottomasti ilmaista sellaista salassa pidettävää tietoa, jonka he valvontaa suorittaessaan tai palkkioriitaa käsitellessään ovat saaneet tietää.

6 b §

Lautakunta voi toimia kolmena jaostona. Jaostojen kokoonpanon määrää lautakunta siten, että kuhunkin jaostoon kuuluu jäseninä kaksi asianajajaa ja yksi asianajajakuntaan kuulumaton jäsen. Jaostojen puheenjohtajina toimivat lautakunnan puheenjohtaja ja lautakunnan vuosittain keskuudestaan valitsevat kaksi varapuheenjohtajaa. Palkkioriita-asiaa käsiteltäessä jaostossa johtaa puhetta kuitenkin asianajajakuntaan kuulumaton jäsen.

Asiat käsitellään lautakunnan jaostoissa tai lautakunnan täysistunnossa. Lautakunnan täysistunto on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään kuusi jäsentä on saapuvilla. Lautakunnan jaosto on päätösvaltainen, kun kaikkien jäsenet ovat saapuvilla.

Jos erimielisyyttä ilmenee, päätetään asia äänestämällä noudattaen samaa menettelyä kuin monijäsenisessä tuomioistuimessa.

6 c §

Valvonta-asia tulee vireille, kun asianaja-

jaan kohdistuva kirjallinen kantelu, oikeuskanslerin ilmoitus tai tuomioistuimen oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a §:n nojalla tekemä ilmoitus saapuu asianajajayhdistyksen toimistoon. Asia tulee vireille myös, kun asianajajayhdistyksen hallitus on päättänyt siirtää tietoonsa tulleen asian lautakunnan käsiteltäväksi.

Jos kantelu on niin puutteellinen, ettei asiaa voida sen perusteella ottaa ratkaistavaksi, on kantelijaa kehotettava korjaamaan puute määräajassa uhalla, että kantelua ei saateta lautakunnan käsiteltäväksi. Aikaisemmin ratkaistua asiaa koskevaa kantelua ei saateta lautakunnan käsiteltäväksi, ellei kantelussa ole esitetty asiaan vaikuttavaa uutta selvitystä.

Jos tapahtumista, joista asiassa on kysymys, on kulunut enemmän kuin viisi vuotta, asia voidaan jättää tutkittavaksi ottamatta.

6 d §

Valvonta-asiat käsitellään lautakunnan jaostossa tai täysistunnossa. Täysistunnossa käsitellään lautakunnan puheenjohtajan tai jaostojen sen käsiteltäviksi määräämät asiat.

Menettely valvonta-asiaa käsiteltäessä on kirjallinen. Asianajajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen asian ratkaisua. Asianajajan tulee antaa häneltä pyydetty tiedot ja selvitykset avoimesti ja totuudenmukaisesti. Asianajajan antama vastaus on annettava tiedoksi kantelijalle. Lautakunnan ja jaoston on muutoinkin huolehdittava siitä, että asia tulee riittävästi selvitettyksi.

Asianajajayhdistyksestä erottamisesta ei kuitenkaan voida päättää eikä seuraamusmaksua määrätä ilman, että asia on käsitelty lautakunnan täysistunnossa ja että siinä on järjestetty suullinen käsittely. Lautakunta tai jaosto voi muulloinkin järjestää suullisen käsittelyn. Asianajaja ja kantelija on kutsuttava suulliseen käsittelyyn.

6 e §

Palkkioriita-asia tulee vireille, kun asianajajan päämiehen tai muun asiakkaan kirjallinen hakemus saapuu asianajajayhdistyksen toimistoon. Jos hakemus on niin puutteellinen, ettei asiaa voida sen perusteella ottaa ratkaistavaksi, on hakijaa keho-

tettava korjaamaan puute määräajassa uhalla, että hakemus voidaan jättää saattamatta lautakunnan käsiteltäväksi.

Palkkioriita-asia käsitellään valvontalautakunnan jaostossa, ja menettely on kirjallinen.

Palkkioriita-asioissa menettelyn asianosaisina ovat asianajaja ja se yhtiö, jonka lukuun hän on toiminut, ja hakija. Asianajajalle ja sille yhtiölle, jonka lukuun hän on toiminut, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen asian ratkaisua. Asianajan ja yhtiön vastaus on annettava tiedoksi hakijalle. Jaosto voi järjestää suullisen käsittelyn, johon asianosaiset on kutsuttava.

Suosituksia ei anneta, jos hakijan oikeus vaatia palkkion alentamista on lain mukaan vanhentunut.

Vanhentumiselle säädetty määräaika ei kulu asian ollessa vireillä lautakunnassa. Jos hakijan oikeus vaatia palkkion alentamista vanhenisi lyhyemmässä ajassa kuin kolmessa kuukaudessa suosituksen antamispäivästä, hakijalla on kuitenkin oikeus saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi kolmen kuukauden kuluessa lautakunnan suosituksen antamisesta.

Suositus ei ole täytäntöönpanokelpoinen eikä sillä ole tuomion oikeusvaikutuksia.

6 f §

Jos sama palkkioriita on vireillä tuomioistuimessa ja valvontalautakunnassa ja asianajajan asiakas ilmoittaa tästä tuomioistuimelle ennen vastaamistaan pääasiaan, on asian käsittely tuomioistuimessa keskeytettävä, kunnes lautakunnan suositus on annettu.

6 g §

Valvonta- ja palkkioriita-asiassa annettava ratkaisu on laadittava erilliseksi asiakirjaksi. Siinä on oltava:

- 1) asianimike ja ratkaisun antamispäivä;
- 2) asianosaisten nimet ja kantelijan nimi;
- 3) selostus asiassa esitetyistä vaatimuksista ja vastauksista perusteluineen;
- 4) ratkaisun perustelut;
- 5) lainkohdat, asianajajayhdistyksen sääntöjen kohdat ja ne hyvää asianajajatappaa koskevat ohjeet, joita asiassa on sovellettu;

6) lopputulos; sekä

7) ratkaisukokoonpanoon kuuluneiden nimet ja asema sekä ilmoitus siitä, onko ratkaisusta äänestetty; jos ratkaisusta on äänestetty, ratkaisuasikirjaan on liitettävä eri mieltä olleiden jäsenten mielipiteet.

Suosituksella koskevassa ratkaisussa on hakijalle annettava ohjeet siitä, miten hänen on toimittava, jos hän haluaa saattaa palkkioriidan tuomioistuimen käsiteltäväksi.

6 h §

Asianajajayhdistyksen valvonta- ja palkkioriiita-asioista on pidettävä julkista päiväkirjaa johon on merkittävä tiedot kantelijasta tai hakijasta, asianajajasta ja tarvittaessa asianajajayhtiöstä, asianimikkeestä, ratkaisun antamispäivästä ja ratkaisun lopputuloksesta. Päiväkirjasta on myös ilmettävä asian käsittelyn vaihe. Julkiseen päiväkirjaan merkitään myös tieto siitä onko asianajaja noudattanut lautakunnan palkkioriiita-asiassa antamaa suositusta.

Julkisesta päiväkirjasta poistetaan asiaa koskeva tieto;

1) erottamisesta ja seuraamusmaksusta kymmenen vuoden kuluttua;

2) varoituksesta kuuden vuoden kuluttua; ja

3) huomautuksesta ja siitä, että seuraamusta ei ole määrätty, kolmen vuoden kuluttua valvonta-asiaa koskevan ratkaisun antamisesta.

Palkkioriiita-asiaa koskeva tieto poistetaan kolmen vuoden kuluttua suosituksen antamisesta.

Tietoa ei kuitenkaan poisteta, jos kyseisestä asianajajasta on päiväkirjassa sellainen seuraamusta tai palkkion alentamista tarkoittavaa suositusta koskeva uudempi tieto, jota ei 2 tai 3 momentin nojalla vielä voida poistaa.

6 i §

Valvonta-asian ratkaisusta ja palkkiota koskevasta suosituksesta on laadittava julkinen ratkaisuseloste. Siinä on oltava:

1) asianimike ja ratkaisun antamispäivä;

2) kysymyksessä olevan asianajajan ja palkkioriiita-asiassa myös asianajajayhtiön nimi;

3) pääpiirteittäinen selostus asiasta ja rat-

kaisun perusteluista;

4) lainkohdat, asianajajayhdistyksen sääntöjen kohdat ja ne hyvää asianajajata-paa koskevat ohjeet, joita asiassa on sovellettu;

5) lopputulos; sekä

6) ratkaisukokoonpanoon kuuluneiden nimet ja asema sekä ilmoitus siitä, onko ratkaisusta äänestetty; jos ratkaisusta on äänestetty, ratkaisuselosteeseen on liitettävä eri mieltä olleiden jäsenten kannattama lopputulos.

6 j §

Asiakirjan, joka on toimitettu valvontalautakunnalle valvontamenettelyä tai palkkioriita-asiaa varten, sekä valvonta- ja palkkioriita-asian ratkaisun sisältävän asiakirjan julkisuudesta on voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään viranomaisen asiakirjasta, jollei asianajajan salassapitovelvollisuudesta muuta johdu.

Asiakirja ei kuitenkaan tule julkiseksi, ennen kuin valvontalautakunnan ratkaisu on annettu tai kun se on asiaan osallisen saatavissa.

7 §

Jos asianajaja toimessaan tahallaan tekee vääryyttä tai muuten menettelee epärehellisesti asianajajana, on hänet erotettava yhdistyksestä. Jos asianhaarat ovat lieventävät, voidaan hänelle erottamisen sijaan antaa varoitus.

Jos asianajaja muuten laiminlyö velvollisuutensa asianajajana tai menettelee hyvän asianajajatavan vastaisesti, on hänelle annettava huomautus tai varoitus taikka, jos asianhaarat ovat raskauttavat, erotettava hänet yhdistyksestä.

Jos asianajaja ei enää täytä 3 §:n 1 momentin 1)-kohdassa tarkoitettuja kelpoisuusvaatimuksia, on hänet erotettava yhdistyksestä. Milloin hän on tehnyt teon, joka on omiaan alentamaan asianajajakunnan arvoa, meneteltäköön 2 momentissa säädetyin tavoin.

Asianajajan erottamista koskeva päätös voidaan määrätä heti noudatettavaksi. Milloin erityistä aihetta on, voidaan varoitus päättää annettavaksi julkisesti päätöksessä

7 §

Jos asianajajan todetaan valvontamenettelyssä ilmitulleiden seikkojen johdosta menettelleen 5 §:n 1 momentin vastaisesti, on valvontalautakunnan määrättävä hänelle **kurinpidollinen seuraamus**, joita ovat asianajajayhdistyksen jäsenyydestä erottaminen, seuraamusmaksun määrääminen, varoitus ja huomautus.

Jos asianajaja menettelee epärehellisesti tai muulla tavalla tehtävässään tahallaan loukkaa toisen oikeutta, on hänet kurinpidollisena seuraamuksena erotettava asianajajayhdistyksen jäsenyydestä. Jos asianajajan menettelyyn liittyy lieventäviä seikkoja, hänen maksettavakseen voidaan määrätä seuraamusmaksu tai antaa hänelle varoitus.

Jos asianajaja menettelee muulla tavalla hyvän asianajajatavan vastaisesti, hänelle on annettava varoitus taikka huomautus. Jos asianajajan tässä pykälässä tarkoitettu menettely on toistuvaa tai siihen muuten liittyy raskauttavia seikkoja, hänet voidaan erottaa asianajajayhdistyksen jäsenyydestä tai hä-

mainittavalla tavalla.

Vastaavin edellytyksin kuin asianajaja on erotettava yhdistyksestä, on EU-luetteloon merkitty asianajaja poistettava EU-luettelosta.

nen maksettavakseen voidaan määrätä seuraamusmaksu.

Milloin asianajaja on tehnyt teon, joka on omiaan alentamaan asianajajakunnan arvoa, menetellään siten kuin 3 momentissa säädetään.

Seuraamusmaksu, joka suoritetaan asianajajayhdistykselle, on vähintään 500 euroa ja enintään 15 000 euroa ja sitä määrättäessä otetaan huomioon muun ohessa asianajajan menettelyn moitittavuus, kokemus asianajotehtävistä sekä taloudelliset olot niin, että seuraamus on oikeudenmukaisessa suhteessa hänen menettelynsä.

Valvontalautakunta voi määrätä erottamista koskevan päätöksen noudatettavaksi muutoksenhausta huolimatta.

Vastaavin edellytyksin kuin asianajaja on erotettava yhdistyksestä, on EU-luetteloon merkitty asianajaja poistettava EU-luettelosta.

9 §

Asianajaja, joka menettää 3 §:ssä tarkoitettun valtion kansalaisuuden, lakkaa olemasta asianajajayhdistyksen jäsen ja hänet on poistettava asianajajaluettelosta. Sama koskee asianajajaa, joka on konkurssissa tai jonka toimintakelpoisuutta on rajoitettu.

Jos asianajaja lakkaa harjoittamasta asianajajan tointa tai jos hänellä 3 §:n 4 momentissa mainitusta syystä ei enää ole oikeutta olla asianajajana, on hänen pyydettävä eroa asianajajayhdistyksestä. Jollei hän sitä viipymättä tee, on hallituksen todettava hänen eronneen yhdistyksen jäsenyydestä ja poistettava hänet asianajajaluettelosta.

Jos EU-luetteloon merkitty asianajaja lakkaa olemasta asianajaja siinä jäsenvaltiossa, josta hän on peräisin, hänet poistetaan EU-luettelosta.

9 §

Asianajaja, joka menettää 3 §:ssä tarkoitettun valtion kansalaisuuden tai joka on konkurssissa tai jonka toimintakelpoisuutta on rajoitettu, lakkaa olemasta asianajajayhdistyksen jäsen ja hallituksen on poistettava hänet asianajajaluettelosta.

Jos EU-luetteloon merkitty asianajaja lakkaa olemasta asianajaja siinä jäsenvaltiossa, josta hän on peräisin, hänet poistetaan EU-luettelosta.

Jos asianajaja ei enää täytä 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja kelpoisuusvaatimuksia, on hallituksen erotettava hänet yhdistyksestä.

Jos asianajaja lakkaa harjoittamasta asianajajan tointa tai jos hänellä 3 §:n 4 momentissa mainitusta syystä ei enää ole oikeutta olla asianajajana, on hänen pyydettävä eroa asianajajayhdistyksestä. Jollei hän pyydä eroa viipymättä, on hallituksen erotettava hänet yhdistyksen jäsenyydestä.

Ennen 3 ja 4 momentissa tarkoitettuihin toimenpiteisiin ryhtymistä asianajajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi hallituksen järjestämässä suullisessa käsittelyssä.

Asianajajayhdistyksen hallitus voi 4 momentissa säädetyistä poiketen antaa eläkkeelle siirtymisen johdosta asianajotoimin-

nan harjoittamisen lopettavalle asianajajalle, joka välittömästi ennen eläkkeelle siirtymistään on harjoittanut asianajotoimintaa kymmenen vuotta, luvan jäädä asianajajayhdistyksen jäseneksi.

10 §

Sillä, jonka 3 §:n 4 momentissa tai 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu hakemus on hylätty, jota ei ole otettu EU-luetteloon, joka on erotettu asianajajayhdistyksestä taikka määrätty saamaan julkinen varoitus tai poistettu asianajajaluettelosta tai EU-luettelosta, on oikeus valittaa yhdistyksen hallituksen ja kurinpitolautakunnan päätöksestä Helsingin hovioikeuteen.

Oikeuskanslerilla on oikeus valittaa 7 ja 9 §:ssä tarkoitetuissa asioissa annetuista hallituksen ja kurinpitolautakunnan päätöksistä.

Määräaika valituksen tekemiselle on 30 päivää siitä päivästä, jona päätös on annettu tiedoksi. Viimeistään määräajan viimeisenä päivänä ennen valtion virastoissa noudatettavan työajan päättymistä on Helsingin hovioikeudelle osoitettu valituskirjelmä puhevallan menettämisen uhalla toimitettava asianajajayhdistyksen hallitukselle. Hallituksen on viivytyksettä toimitettava valituskirjelmä liitteineen ja jäljennös valituksenalaisesta päätöksestä sekä oma lausuntonsa valituksen johdosta hovioikeuteen.

10 §

Sillä, jonka 3 §:n 4 momentissa tai 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu hakemus on hylätty, jota ei ole otettu EU-luetteloon taikka jolle on määrätty kurinpidollinen seuraamus tai joka on poistettu asianajajaluettelosta tai EU-luettelosta, on oikeus valittaa asianajajayhdistyksen hallituksen ja valvontalautakunnan päätöksestä Helsingin hovioikeuteen.

Oikeuskanslerilla on oikeus valittaa 7 ja 9 §:ssä tarkoitetuissa asioissa annetuista hallituksen ja valvontalautakunnan päätöksistä.

Määräaika valituksen tekemiselle on 30 päivää. Valitusaika alkaa siitä päivästä, jona päätös on annettu tiedoksi. Viimeistään määräajan viimeisenä päivänä ennen valtion virastoissa noudatettavan työajan päättymistä on Helsingin hovioikeudelle osoitettu valituskirjelmä puhevallan menettämisen uhalla toimitettava asianajajayhdistyksen toimistoon. Asianajajayhdistyksen on viivytyksettä toimitettava valituskirjelmä liitteineen ja jäljennös valituksenalaisesta päätöksestä sekä oma lausuntonsa valituksen johdosta hovioikeuteen.

Hovioikeuden on valitusasiaa käsiteltäessä varattava oikeuskanslerille, asianajajayhdistykselle ja kantelijalle tilaisuus tulla kuulluksi valituksen johdosta ja tarvittaessa esittää todistelua ja muuta selvitystä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tätä lakia sovelletaan myös lain voimaan tullessa vireillä oleviin valvonta- ja palkkioriiita-asioihin. Seuraamusten osalta tapahtuneisiin tekoihin tai laiminlyönteihin sovelletaan sitä lakia, joka johtaa asianajan kannalta lievempään seuraamukseen.

Tämän lain voimaan tullessa kurinpitolautakunnan jäseninä olevien asianajajien toimikausi jatkuu sen määräajan loppuun, joksi heidät on valittu. Asianajajakuntaan kuulumattomia valvontalautakunnan jäseniä

ja varajäseniä ensimmäistä kertaa valittaessa yhden toimikausi on yksi vuosi, yhden kaksi vuotta ja yhden kolme vuotta.

Toimenpiteisiin lain täytäntöönpanemiseksi voidaan ryhtyä jo ennen sen voimaantuloa.

2.

Laki**valtion oikeusaputoimistoista annetun lain 6 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtion oikeusaputoimistoista 5 päivänä huhtikuuta 2002 annetun lain (258/2002) 6 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

Julkinen oikeusavustaja on asianajajayhdistyksen valvonnan alainen niin kuin asianajajista annetun lain (496/1958) 6, 6 a ja 7 §:ssä säädetään asianajajasta.

Julkinen oikeusavustaja on asianajajayhdistyksen valvonnan alainen niin kuin asianajajista annetun lain (496/1958) 6, 6 a—6 d ja 7 §:ssä säädetään asianajajasta.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____
kuuta 20_____ .*
